

**Yhdysvaltain etelävaltiot kulttuurillisten ja yhteiskunnallisten
muutosten kourissa:**

etelävaltiolaisten henkilökohtaisista kirjoituksista esiinnousseita teemoja
Yhdysvaltain sisällissodan ja jälleenrakennuksen aikakausina vuosina 1860–1870

Jenna Simpanen
Pro Gradu -tutkielma
Historian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Jenna Simpanen	
Työn nimi – Title Yhdysvaltain etelävaltiot kulttuurillisten ja yhteiskunnallisten muutosten kourissa: etelävaltiolaisten henkilökohtaisista kirjoituksista esiinnoitteja Yhdysvaltain sisällissodan ja jälleenrakennuksen aikakausina vuosina 1860-1870	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro Gradu -tutkielma
Aika – Month and year 5/2021	Sivumäärä – Number of pages 86
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pro Gradu -tutkielmassani tarkastelen Yhdysvaltain sisällissotaa etelän näkökulmasta kolmen alkuperäislähteistä nousseen teeman kautta. Pohdin, miten nationalismi ja isänmaallisuus näkyivät etelässä; miten ihmiset kuvailevat itseään ja toisaalta pohjoisvaltiolaisia? Millainen viholliskuva heillä on? Lisäksi mietin, miten orjuus näkyi aikalaikirjoittajien teksteissä. Miten orjuutta ja orjia kuvailtiin, ja miten heidän vapautumiseensa suhtauduttiin? Entä millä tavoilla orjuutta oikeutettiin? Viimeisenä tutkin miten naisten asema muuttui sodan aikana. Miten naiset kuvailivat itseään ja toimiaan sodan aikana ja sen jälkeen?</p> <p>Lähteenäni olen käyttänyt Documenting the American South -sivustolta löytämiäni aikalaismateriaaleja sekä aiheisiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Metodeina olen työssäni hyödyntänyt lähilukua sekä diskurssianalyysiä.</p> <p>Yhdysvaltain sisällissota käytiin vuosina 1861–1865 pohjoisen Unionin ja etelän Konfederaation välillä. Konfederaatioon kuuluivat Yhdysvaltojen eteläosissa sijainneet osavaltiot, jotka erosivat Yhdysvalloista protestina pitkäaikaisten erimielisyyksien sekä orjuutta vastustaneen presidentin valinnan vuoksi. Etelävaltioille orjuus oli taloudellisen järjestelmän kulmakivi, jota pidettiin myös osana etelän kulttuuria. Neljä vuotta kestäneen sodan jälkeen pohjoisen Unioni voitti, jonka jälkeen eteläiset osavaltiot liitettiin takaisin Yhdysvaltoihin. Alkoi jälleenrakennuksen aika.</p> <p>Jälleenrakennuksen ajaksi kutsutaan sotaa seuranneita vuosia, jolloin varsinkin sodassa paljon tuhoja saanutta etelää alettiin rakentaa uudelleen sekä infrastruktuurisesti että aatteellisesti. Sodan suurin muutos oli orjien vapauttaminen, joka vaikutti huomattavasti etelävaltiolaisten elämään, niin valko- kuin tummaihoisten. Vapautuminen ei kuitenkaan merkittävästi parantanut tummaihoisten oloja etelässä, joissain tapauksissa jopa päinvastoin. Rotuerottelun vuoksi heidän oli vaikea saada töitä tai samoja oikeuksia kuin valkoihoisilla oli. Ajankuvaa leimaa myös väkivallan kulttuuri, jonka uhriksi tummaihoiset valitettavasti usein joutuivat.</p> <p>Naisten yhteiskunnallinen asema parani sodan myötä, ainakin vähäksi aikaa. Miesten lähdettyä rintamalle naisten tuli hoitaa perhettä ja kotia. Naiset osallistuiivat aktiivisesti myös sotaan kotoa käsin ompelemalla tarvikkeita rintamalle, järjestämällä varainkeruutapahtumia ja toimimalla vapaaehtoistyössä. Myös työelämästä tuli naisille tuttua, sillä esimerkiksi tehtaat tarvitsivat työntekijöitä miesten lähdettyä sotaan. Erityisesti sairaanhoidon tehtävissä naisia tarvittiin paljon, ja sen kautta naisille tuli tunne, että heidän työtään arvostettiin. Työstä tulikin naisille tärkeä keino toimia itsenäisesti ja omatoimisesti.</p>	
Asiasanat – Keywords Yhdysvaltain sisällissota, etelävaltiot, Konfederaatio, nationalismi, patriotismi, viholliskuva, orjuuden oikeutus, naisten aseman muutos, kulttuurillinen muutos, yhteiskunnallinen muutos	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
1.1	Lähteistä	2
1.2	Tutkimuskysymykset	4
1.3	Kirjallisuuskatsaus	6
1.4	Metodit ja lähestymistavat	8
2.	Yhdysvaltojen sotaisa historia - taustaa sodan syttymisen syistä ja seurauksista	11
3.	Patriotismi ja kansan identiteetti Etelävaltioiden alueella	22
3.1	Teoriaa nationalismista	23
3.2	Etelävaltioiden kansallisen identiteetin kuvauksia	27
3.3	Viholliskuvia	36
4.	Asenteet orjia ja heidän asemansa muutosta kohtaan	48
4.1	Orjuuden kuvauksia elämäkerroissa	49
4.2	Orjuuden oikeuttaminen	58
5.	Naisten asema sisällissodassa ja sen jälkeen	65
5.1	Sukupuolten sota	66
5.2	Naisten aseman muutos	74
6.	Päätäntö	81
7.	Lähdeluettelo	83

1. Johdanto

“To my mind the greatest battle the Confederate soldiers ever fought was not on bloody fields, but in his desolated home, when for years he maintained the supremacy of his race against the sordid politicians, the fanatics and the credulous victors of the north, who sought, whilst robbing him, to degrade him, as well as themselves, by injecting into our political system four millions of a race not prepared for the experiment.”¹

Lainaus on William Robert Houghtonin muistelmista, jossa hän kuvailee Yhdysvaltain sisällissodan aikaisia vuosia. Lainauksessa tiivistyvät hyvin tulevan tutkielmani teemat: isänmaallisuus, patriotismi sekä rotujen välinen tasa-arvo sisällissodan aikaisina vuosina. Näiden lisäksi kirjoittajan tekstissä loistaa poissaolollaan yksi tärkeä teema Konfederaatiosta puhuttaessa, nimittäin naisten asema ja rooli sodan aikana. Pro Gradu -tutkielmassani aion tutkia enemmän näihin teemoihin liittyviä kirjoituksia. Keskityn työssäni siihen, mitä sekä rintamalla olleet miehet että kotona pysyneet naiset ajattelivat nationalismista, viholliskuvasta, tasa-arvosta valko- ja tummaihoisten välillä sekä naisten aseman muutoksesta. Työssäni tutkin aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden lisäksi kirjeitä ja henkilökohtaisia elämäkertoja ja muistelmia, jotka sijoittuvat ajalle ennen sotaa, vuosina 1861–1865 käydyn Yhdysvaltain sisällissodan ajalle, sekä lähivuosille heti sodan jälkeen, eli niin sanotulle jälleenrakennuksen ajalle.

Tutkimuksen aihe on hyvin ajankohtainen Yhdysvalloissa viime aikoina syventyneen kahtiajaon sekä yleisesti länsimaissa nousseen äärinationalismin ja populismin vuoksi. Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi ja siitä seurannut neljän vuoden kritisoitu hallintokausi saivat ihmiset ympäri maailmaa seuraamaan Yhdysvaltojen poliittisia tapahtumia, vaikka niillä ei välttämättä ollut mitään suoraa yhteyksiä seuraajien kotimaihin. Yhdysvallat maailman taloudellisena ja poliittisena mahtina ovat toki olleet huomion keskipisteenä ja globaalien lehdistön prioriteettialueena jo pitkään, mutta vasta Trumpin valinta sai heidätkin hereille, jotka eivät ole ennen olleet kiinnostuneita politiikasta. Yhdysvallat on kahtiajakautunut kansakunta, ja on ollut sitä jo pitkään. Vaikka Trumpin aika tuli ja meni, kansa

¹ *Documenting the American South*-arkistosta: Houghton, M. B.; Houghton, W.R., *Two Boys in the Civil War and After*: 80 (viitataan tästä eteenpäin *Documenting the American South*-arkiston materiaaleja käyttäessäni DAS: tekijä, teoksen nimi: sivunumero)

on edelleen jakautunut vapaamielisempiin demokraatteihin ja konservatiivisiin republikaaneihin. Kun katsoo kartalta, miten näiden kahden puolueen kannattajat ovat jakautuneet, tulos muistuttaa hyvin paljon sitä, miten Yhdysvallat jakautui Pohjoisen Unioniin ja Etelän Konfederaatioon Yhdysvaltain sisällissodan aikana. Tämä tilanne on monen tekijän summa, joista monen juuret voi nähdä jo käsittelemilläni sisällissodan ja sitä seuranneen jälleenrakennuksen aikakausilla.

1.1 Lähteistä

Tutkimuksessani olen käyttänyt alkuperäislähteinä Documenting the American South -sivustoa, joka on University of North Carolinan (UNC) kirjaston ylläpitämä digitalisoitujen alkuperäismateriaalien arkisto. Sivusto tarjoaa monipuolisesti materiaalia Yhdysvaltojen historiasta juuri niin sanotusta etelän näkökulmasta, eli eteläisten osavaltioiden ja Konfederaation alueilta. Sivustolta löytyy niin henkilökohtaisia kirjoitteluita, kuten kirjeitä ja päiväkirjoja, karttoja, kuvia, kaunokirjallista tuotantoa, kuin oppikirjoja. Lyhyet tekstit ja muut materiaalit on digitoitu suoraan alkuperäisestä materiaalista esimerkiksi skannaamalla, mutta pidemmät tekstit on kopioitu alkuperäismateriaalista kirjoittamalla ne uudelleen tietokoneella. Tämä helpottaa materiaalien tutkimista sillä tekstit ovat helppolukuisia sillä niitä ei tarvitse tulkita alkuperäisestä käsikirjoitetusta materiaalista eikä mahdollisia ajan tuomia kulumia ja tuhoja materiaaliin tarvitse varoa. Materiaalit ovat kaikille vapaita, sivustolle ei tarvitse kirjautua tai maksaa mitään, ja materiaalit voi lukea suoraan sivustolta lataamatta mitään tietokoneelle. UNC tekee arvokasta työtä ylläpitämällä ilmaista sivustoa, joka tarjoaa monipuolisesti materiaalia monenlaiseen tutkimukseen ilman turhia kirjautumisia tai latauksia.

Valitsin alkuperäislähteikseni sivustolta kahdeksan eri materiaalikokonaisuutta, joissa yhdeksän ihmistä kertoo omista kokemuksistaan ja elämästään. Kaikki henkilöt ovat Etelävaltioiden alueelta ja kokeneet sisällissodan sekä sen jälkeisen jälleenrakennuksen aikakauden. Valitsin henkilöt niin, että sain mukaan sekä miehiä että naisia monipuolisen kuvan saamiseksi. Valituiksi tulleista kirjoittajista miehiä on viisi ja naisia neljä. Tein tietoisin valinnan siitä, että kaikki valitsemani henkilöt ovat valkoihoisia. Sivustolla on paljon materiaalia, joka on entisten orjien kirjoittamia tai kuvaavat heidän elämäänsä sotaa edeltäviltä vuosilta jopa 1900-luvulle asti, mutta valitsemieni teemojen ja aiheen vuoksi en kokenut

tarpeellisena käydä läpi näitä materiaaleja. Yleisesti katsoen sivustolla on materiaalia moneen eri tutkimukseen eri aihepiireistä.

Suurin osa valitsemistani henkilöistä on varakkaammista perheistä ja on kokenut sodan joko itse rintamalla tai lähettäen miehensä sotaan jääden itse kotiin odottamaan ja pitämään tilasta huolta. Vain yksi valitsemistani henkilöistä on vähävaraisemmasta perheestä, sillä heidän tekstejään oli vaikeampi löytää sivustolta. Tämä on ymmärrettävää, sillä henkilökohtainen kirjoittelu oli siihen aikaan varakkaampien perheiden etuoikeus, sillä heillä oli sitä, mitä vähävaraisemmilla välttämättä ei: vapaa-aikaa, rahaa ostaa paperia ja mustetta, sekä kirjoitustaitoa. Alkuperäislähteiden lisäksi hyödynsin tutkielmassani myös *Documenting the American South* -sivustolta muita hyödylliseksi osoittautuneita erilaisia kaunokirjallisia tuotoksia sisällissotavuosilta, kuten patrioottisia runoja ja sotalauluja.

Viisi valitsemaani mieskirjoittajaa osallistuivat kaikki Yhdysvaltain sisällissotaan. **Edward J. Thomas** (s. 1840) oli kahdenkymmenen vuoden ikäinen sodan syttyessä ja innokas maanpuolustaja. Monilapsisella perheellä oli tilallaan Georgiassa monta orjaa, joita Thomasin mukaan kohdeltiin ystävällisesti ja hyvin. Thomasin mukaan orjuus oli oikeutettua, sillä orjat olivat onnellisempia alisteisessa asemassa kuin vapaana. Sodan jälkeen hän vastusti sitä, että entisille orjille annettaisiin poliittisia oikeuksia, ja piti Ku Klux Klanin tekoja perusteltuina.

William Robert Houghton (s. 1842) ja **Mitchell Bennett Houghton** (s. 1845) olivat Georgiassa syntyneet veljekset, jotka yhteisissä muistelmissaan *Two Boys in the Civil War and After* kuvailevat perusteellisesti elämää rintamalla ja jälleenrakennusaikana etelässä. William Houghton kertoo omassa osuudessaan paljon jälleenrakennusajan yhteiskunnallisista ongelmista, kuten rotujen välisestä suhteesta ja pohjoisen miehitysvallasta. Mitchell Houghtonin osuus 242-sivuisesta muistelmista on vain noin 40 sivua, joten veljensä hänen William on suuremmissa osassa myös minun työssäni.

Thomas Joseph Macon (s. 1839) oli virginialaisen plantaasinomistajan poika, jonka perhe kuitenkin luopui tilastaan pojan ollessa vielä nuori. Maconista tuli myöhemmin kauppias, joka ottaa kirjoituksissaan paljon kantaa yhteiskunnallisiin teemoihin, kuten sisällissodan jälkipuenteihin ja naisten oikeuksien aktivisteihin. Köyhemmissä oloissa varttunut **John W. Carroll** (s. 1841) päätyi myös kaupanalalle töihin sisällissodan jälkeen. Jälleenrakennuksen

ajalta Carroll kuvailee levottomuuksia, joita syntyi eri osapuolten välille, sekä omia kohtaamisiaan Ku Klux Klanin kanssa.

Valitsemani naiskirjoittajat edustavat eri ikäisiä naisia sisällissodan ajalta. **Mary Norcott Bryan** (s. 1841) oli pohjois-carolinalaisen orjanomistajan tytär, joka vanhemmilla päivillään lapsenlapsilleen kirjoittamissaan kirjeissä kuvailee sentimentaalisesti etelän olosuhteita sotaa edeltäviltä ajoilta. Bryan kertoo kirjeissään paljon myös jälleenrakennusajan huonoista oloista, joita hän kuvaa jopa pahemmiksi kuin itse sotaa. Tämän vuoksi hän myös ylistää Ku Klux Klanin toimia järjestystä ylläpitävänä voimana.

Virginia Clay-Clopton (s. 1825) oli Alabaman senaattori Clement Claiborne Clayn vaimo, jonka kirjoituksissa pääsee lukemaan sekä etelän eliitin elämästä että hänen pakolaisena viettämästään ajasta sodan aikana. Mieheensä senaattori Clayn kuoltua Clay-Clopton meni uudelleen naimisiin. Jäätyään uudelleen leskeksi Clay-Clopton omistautui naisten oikeuksien ajamiselle.

Belle Kearney (s. 1863) syntyi aivan sodan loppuvuosina rikkaalle plantaasinomistajalle. Perhe kärsi sodan jälkeen huomattavat taloudelliset tappiot, minkä vuoksi heillä ei ollut varaa laittaa tyttärtään yksityiskouluun. Tämän vuoksi Kearney koulutti itse itsensä ja avasi myöhemmin oman yksityiskoulun. Myöhemmin Kearney siirtyi isänsä vastusteluista huolimatta julkiselle puolelle, sillä hän oli huolissaan opetuksen tarpeen kasvusta. Hän oli kiinnostunut koulutuksen sekä naisten oikeuksien parantamisesta ja kannatti avoimesti valkoihoisten ylivaltaa. **Caroline Elizabeth Thomas Merrick** (s. 1825) oli louisianalainen naisten oikeuksien aktivisti. Elämäkerrassaan hän muun muassa kyseenalaistaa orjuuden roolin etelän elämäntyylin ylläpitäjänä sekä kertoo sota-ajan vaikeasta elämästä.

1.2 Tutkimuskysymykset

Käyttämistäni alkuperäislähteistä nousi esiin kolme teemaa, joita tarkastelen tutkimuksessani tarkemmin. Suurin teema oli vastakkainasettelu etelän ja pohjoisen, eli Unionin ja Konfederaation, välillä. Vihollisesta puhutaan paljon, mutta vielä enemmän puhutaan omasta kulttuurista ja koetusta isänmaasta. Alkuperäislähteiden tutkimuksessa pyrinkin löytämään teksteistä kuvailuja. Millaisina etelävaltiolaiset kuvaavat itsensä ja millaisia ajatuksia heillä on

omasta identiteetistään? Entä millä tavoin he kuvailevat kirjoituksissaan pohjoisvaltiolaisia Unionin sotilaita ja siviiliväestöä? Millä tavalla etelävaltiolaiset heidän mukaansa eroavat pohjoisvaltiolaisista? Näillä kysymyksillä pyrin saamaan selville etelävaltiolaisten nationalismiin pohjaa ja ylläpitäviä syitä sodan ajalta. Viholliskuvan selvittäminen on tärkeää tätä ajatellen, jonka takia kuvailujen etsiminen on hyödyllisin tapa saada alkuperäislähteistä haluttu tieto irti.

Toinen esiin noussut tema alkuperäislähteissä oli orjuus. Tämä ei ole yllätys, sillä koko sisällissota, sen syyt ja seuraukset tiivistyvät orjuuden ja kieltämisen ympärille, vaikkei sota täysin orjuuden takia syttynytkään tai orjuutta seurannutta rotuerottelua poistanutkaan. Pohdin pitkään orjuuden käsittelyä tutkielmassani, sillä aiheesta on tehty jo paljon tutkimusta. Päätin kuitenkin tarkastella työssäni myös orjuus-temaa, varsinkin jälleenrakentamisen aikakaudelta. Tällöin orjuus kiellettiin, jonka vuoksi aikakauden käsitteleminen työssäni ilman orjuuden tarkastelemista olisi mielestäni kuin nostaisi kissan pöydälle, ja tämän jälkeen huomioisi kaiken muun pöydällä olevan, paitsi itse kissan. Lähteistä etsin kuvauksia orjista ja orjuudesta; miten orjia ja orjuutta kuvailtiin, millaisia nimityksiä heistä käytettiin? Millä tavoin orjuutta oikeutettiin? Miten etelävaltiolaiset suhtautuivat orjiin ennen sotaa ja sen jälkeen, kun orjat oli vapautettu?

Kolmas tema, joka esiintyi valitsemisani teksteissä, olivat naisten kokemukset sodasta ja sen jälkeisestä elämästä. Naisten asema muuttui sodan aikana paljon, minkä takia mielestäni on tärkeää ottaa naisten kokemukset mukaan työhöni. Miten naisten yhteiskunnallinen asema muuttui sodan myötä? Miten naiset määrittelivät itsensä ennen sotaa ja sen jälkeen? Entä miten naiset osallistuivat sotaan? Alkuperäislähteissäni olen hyödyntänyt neljää naisten kirjoittamaa tekstiä, jotka ovat kaikki ylemmän luokan naisten kirjoittamia. Tämän takia niin sanottujen tavallisten naisten kirjoituksia ei minulla ole käytössäni, mutta onneksi tutkimuskirjallisuus täyttää tuon aukon. Aiheesta löytyy paljon tutkimuskirjallisuutta, sekä yleisellä tasolla naisista sodan aikana että erityisesti Yhdysvaltain sisällissodassa.

Tutkimuskirjallisuudesta haen tietoa ja teoriaa, jotka tukevat alkuperäislähteistä löytämiäni tietoja tai antavat vastakkaista näkökulmaa löydöilleni. Minusta on tärkeää, että pystyn käsittelemään löytämäni tietoa objektiivisesti, ja koen sen onnistuvan mahdollisimman laajan tutkimuskirjallisuusotannon kautta. Puolueellisuuden vaaraa pienennän muodostamillani tutkimuskysymyksillä, joissa haen nimenomaan etelävaltiolaisten kuvauksia sekä miitteitä, ja

näiden tietojen avulla pyrin muodostamaan väitteitä ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini. On kuitenkin olennaista käsitellä löytämiäni tietoja laajemmassa kuvassa, ja jotta löytämäni vastaukset sekä väitteet saadaan liitettyä tähän laajempaan kuvaan, ne pitää avata ja tulkita kontekstin sekä ajankuvan kautta.

1.3 Kirjallisuuskatsaus

Alkuperäislähteiden ja aikalaisteoksien lisäksi hyödynnän tutkielmassani paljon tutkimuskirjallisuutta laajasta aihepiiristä. Valinnan varaa oli, sillä Yhdysvaltain sisällissodasta on tehty paljon tutkimusta ja kirjoitettu lukematon määrä tutkimuskirjallisuutta eri näkökulmista. Etsin tutkimuskirjallisuutta sekä itse sodasta että valitsemistani teemoista. Sodan syistä ja seurauksista yleisellä tasolla sain hyvin tietoa esimerkiksi Markku Henrikssonin *Siirtokunnista kansakunnaksi - johdatus Yhdysvaltain historiaan* -teoksesta. Teos on julkaistu jo vuonna 1990 ja teksti on tämän takia selkeästi vanhanaikaista (esimerkiksi *neekeri*-termin käytöllä), mutta teos antaa aiheesta selkeän ja tiivistetyn kuvauksen, mikä riittää hyvin työni taustoituskappaleeseen. Sodan syistä ja vaiheista olisi ollut tarjolla myös laajempia ja yksityiskohtaisempia teoksia, mutta en kokenut niitä tarpeelliseksi, sillä työni aihe ei itse sisällissota ja sen tapahtumat.

Tutkimustani varten etsin paljon lähdemateriaalia myös nationalismista laajemmassa perspektiivissä. Aiheesta löytyi paljon tutkimuskirjallisuutta, myös materiaalia, joka on erikoistunut juuri Etelävaltioiden alueella ilmenneeseen nationalismiin ja patriotismiin. Tutkielmaan valitsemastani kirjallisuudesta pyrin löytämään taustatietoja ja havaintoja nationalismista ja kansallisen identiteetin synnystä. Taustatiedon hankkimisen kannalta koin Jussi Pakkasvirran ja Pasi Saukkosen *Nationalismit* -kirjan erittäin hyödylliseksi. Kirjassa oli kerätty ja tiivistetty hyvin erilaisia teorioita nationalismista, sekä kuuluisimpia että hieman tuntemattomampia teorioita.

Sodan syy-seuraus-suhteen ja tapahtumien kuvauksien lisäksi hyödynsin tutkimuskirjallisuutta etelävaltiolaisten nationalismista ja patriotismista, jälleenrakennuksen aikakaudesta sekä sisällissodan merkityksestä amerikkalaiseen kulttuuriin. Hyödyllisiä lähteitä minulle olivat muun muassa Robert Cookin *Civil War America : Making a Nation, 1848-1877* sekä Will Kaufmanin *The Civil War in American culture*. Näistä ja monesta muusta teoksesta pyrin

löytämään perusteita ja kuvauksia etelävaltiolaisten omasta identiteetistä ja sen pohjasta. Teoksista sai laajan kuvan ja ymmärryksen myös siihen, minkä vuoksi sisällissota on edelleen hyvin näkyvissä yhdysvaltalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Myös Donna Lee Dickersonin *The Reconstruction era : primary documents on events from 1865 to 1877* oli hyödyllinen juuri jälleenrakentamisen ajan lähteenä.

Patriotismin ja viholliskuvan lisäksi käsittelen työssäni naisten aseman muutosta sisällissodan aikana ja jälkeen sekä orjuutta. Drew Gilpin Faustin *Mothers of invention : women of the slaveholding South in the America Civil War* ja Marilyn Mayer Culpepperin *Trials and triumphs : women of the American Civil War* antoivat monipuolisen kuvan naisten toiminnasta ja aseman muutoksesta sodan myötä. Joyce P. Kaufmanin ja Kristen P. Williamsin *Women and war : gender identity and activism in times of conflict* -teoksen avulla sain tarkempaa tietoa naisten toimista ja osallisuudesta sotiin ja konflikteihin myös yleisellä tasolla. Peter J. Parishin teos *Slavery : the many faces of a Southern institution* antoi taas olennaista tietoa orjuuteen liittyvistä teorioista ja orjuuden oikeuttamisen ajatusmalleista. Tämän ja muista orjuuteen liittyvistä teoksista saatua tietoa pystyin vertaamaan alkuperäislähteiden tietoihin ja näin saamaan kattavamman kuvan ja perusteen etelävaltiolaisten ajatusmaailmasta orjuuteen liittyen.

Yhdysvaltain sisällissotaan liittyvää tutkimuskirjallisuutta on paljon. Sodasta on suhteellisen vähän aikaa, mikä on helpottanut tutkijoiden tehtävää. Runas alkuperäislähteistö lienee myötävaikuttanut myös tutkimusten suureen määrään, sillä lähteet ovat helposti saatavilla yksinkertaisessa, yleensä kirjoitetussa, muodossa. Sodan vaikutukset näkyvät yhdysvaltalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa edelleen, minkä vuoksi sisällissodan tutkintaa voidaan hyödyntää myös muilla tieteenaloilla, kuten politiikan- ja kulttuurintutkimuksessa. Pysin työlläni tuomaan kentälle uutta näkökulmaa alkuperäislähteistä nousseita teemoja hyödyntämällä. Työni kolmea teemaa on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa paljon, mutta haluan tuoda esiin sen, kuinka ne yhdessä ovat luoneet suuren vaikutuksen etelävaltiolaisten kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

1.4 Metodit ja lähestymistavat

Tutkielmassa aion hyödyntää metodeja, joiden avulla koen saavani kaikista suurimman hyödyn lähdemateriaaleista. Sekä alkuperäislähteiden että tutkimuskirjallisuuden kanssa on hyvä käyttää lähestymistapana lähilukua ja diskurssianalyysiä. Lähiluvussa keskityn tekstin tekstinä: mitä se tarjoaa minulle kokonaisuutena ja yksityiskohtina? Kuinka teksti on rakennettu? Mitä samankaltaisuuksia ja kaavoja teksteistä löytyy? Lähiluku on kuin keskustelua tekstin kanssa, ja kuten keskustelussa, sille voi esittää kysymyksiä ja pohdintoja, joiden kautta tekstin sisältö ja kirjoittajan ajatukset aukeavat paremmin lukijoille. Tämä on tärkeää varsinkin alkuperäislähteiden läpikäymisessä, jotta tutkittavasta aiheesta saadaan mahdollisimman laaja ja selkeä kuva. Tutkimuskirjallisuuden kohdalla on hyvä löytää teksteistä selkeitä malleja, joita voi yhdistää ja hyödyntää alkuperäislähteiden tulkinnassa.²

Diskurssianalyysi on tärkeä osa tutkimustani, sillä suurin osa alkuperäismateriaalistani on puolueellista, kärjistettynä jopa propagandaa, jolla on ollut suuri vaikutus kirjoittajan ajattelumalleihin. Tällöin asioita ei välttämättä sanota suoraan, vaan mielikuvien ja vihjailujen avulla pyritään luomaan ihmisille tietynlainen näkemys asiaan. Henkilökohtaisessa kirjoittelussa tätä ongelmaa ei välttämättä ole, sillä omaan käyttöön tulevaa tekstiä ei ole tarve sensuroida. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että kaikki lähteinäni käyttämät materiaalit on julkaistu myöhemmin elämäkertoina tai muistelmoina, jolloin osaa kirjoituksista on saatettu muuttaa tai sensuroida ennen julkaisua. Diskurssianalyysi on tärkeää arvioitaessa tekstin syntyajankohdan maailmaa ja miten se eroaa ajasta, jolloin tekstiä tutkitaan. Joillakin asioilla, termeillä ja ilmaisuilla merkitykset muuttuvat riippuen siitä, mikä on ollut todellisuus silloin, kun teksti on kirjoitettu.³ Kieli ja sen rakenne muodostavat maailman, jota voimme tutkia. Tutkittu teksti on kontekstisidonnaista, mikä täytyy ottaa huomioon oikeanlaisen tulkinnan saamiseksi.⁴

Analysoimalla tekstiä lähiluvun ja diskurssianalyysin avulla erotan teorioista jyvät akanoista, mutta ennen kaikkea se on paras menetelmä alkuperäislähteideni tulkintaan. Kirjoitetun tekstin analysoiminen on tutkielmani päämetodi, sillä suurin osa materiaalista on henkilökohtaisia kirjoituksia. Tämänkaltaisten lähdemateriaalien kanssa tulee ottaa huomioon erilaisten

² Harvard College Writing Center: How to Do a Close Reading?

³ KvaliMOTV: Diskurssianalyysi

⁴ Jokinen; Juhila; Suoninen 2016

ilmaisujen, sanamuotojen, intertekstuaalisten viittauksien ja kontekstien tulkinta. Tämä auttaa minua löytämään sen, mitä ei tekstissä suoraan ole sanottu, vaan mikä on kirjoitettu rivien väliin.

Yksi tärkeimmistä asioista, mikä pitää ottaa huomioon käyttäessäni henkilökohtaisia kirjoituksia lähdemateriaalina, on lähdekritiikki. Sen käyttö on tärkeää varsinkin tällaisessa tutkimuksessa, jossa aineisto on hieman provokatiivista tai selkeästi puolueellista. Neutraalin lähteen löytäminen on ehkä haastavinta lähdekritiikkiä mietittäessä, sillä tuskin mikään lähde voi koskaan olla täysin puolueeton. Toisaalta lähteiden ei tarvitse olla neutraaleja, kunhan itse muistaa pysyä objektiivisena ja muistaa olla kriittinen. Lähdekritiikissä on tärkeää muistaa miettiä, mitä kirjoittaja on halunnut tuoda tekstillään esille, eli mikä on tekstin tarkoitus. Tämän lisäksi on huomioitava myös henkilön maailmankuva; mitä ajatusmalleja ja kulttuurillisia normeja siihen aikakauteen kuului ja kuinka ne ovat muokanneet ja ohjanneet kirjoittajaa. Entä muokkaako kirjoittaja totuutta tai yrittääkö hän piilotella jotain? Tutkijana minulla on vaikea tehtävä olla tarpeeksi kriittinen, mutta samalla ei saa olla liian kriittinen, jotta lähteestä saadaan tietoa irti.

Koska nationalismi ja kansallinen identiteetti eri ilmenemismuotoinaan ovat suuressa roolissa materiaalissani, aion lähestyä tietoja nationalismin teorioiden kautta. Tässä hyödynnän aate – ja käsitehistoriaa, joiden kautta pyrin selvittämään nationalismin perimmäistä tarkoitusta ja määritelmää. Käsitehistoria auttaa minua tarkastelemaan nationalismin monia eri käsitelmalleja, ja arvioimaan, mikä niistä olisi minulle hyödyllisin malli. Tämän kautta pystyn vertailemaan teorioita sisällissodan syihin, seurauksiin ja tapahtumiin. Willibald Steinmetzin, Michael Freedenin ja Javier Fernández-Sebastiánin teoksessa *Conceptual History in the European Space* kuvaillaan hyvin käsitehistorian kykyä toimia “ikkunana”, jonka avulla näemme maailman rakenteet ja ymmärrämme sen toimintaa paremmin:

“Concepts can be seen as focal points of interpretation and understanding; as identifying regularities and differences in human discourse; as windows through which we can appreciate how comprehensions of the world are organized and brought to bear on action; (...)”⁵

⁵ Steinmetz; Freeden; Fernández-Sebastián 2017: 1-2

Nationalismi nousee tärkeään rooliin esimerkiksi kansallisuutta mietittäessä; se vaikuttaa ihmisen identiteettiin ja jopa käyttäytymiseen. Tutkielmassani pohdin esimerkiksi sitä, miten lähdemateriaaleissa puhutaan etelävaltiolaisuudesta, Konfederaation osana olemisesta, viholliskuvasta, ja kuinka nuo määritelmät voidaan johtaa kansallisen identiteetin omaksumiseen tai siitä poissulkemiseen, esimerkiksi vapautettujen orjien tapauksessa. Nationalismin teorioiden lisäksi hyödynnän työssäni myös orjuuteen liittyviä malleja sekä naisten asemaa koskevia teorioita. Näiden avulla pohdin muun muassa miten orjuutta oikeutettiin ja toisaalta taas pyrittiin todistamaan vääräksi toimintamalliksi. Lisäksi mietin miten sukupuoli voi vaikuttaa ihmisen ja kansan, jopa valtion, toimintaan kriisi- ja konfliktitilanteissa.

Seuraavissa kappaleissa tarkastelen tutkimuskysymyksiäni alkuperäis- ja tutkimuskirjallisuuslähteiden avulla. Ensimmäisenä käsittelen etelävaltiolaisten patriotismin kuvauksia ja viholliskuvaa, joita vertaan tunnetuimpien nationalismiteoreetikoiden ajatuksiin. Tämän jälkeen siirryn orjuuden kuvauksiin sisällissodan aikaisessa ja jälkeisessä yhteiskunnassa Yhdysvaltojen etelävaltioiden alueella, minkä jälkeen käsittelen naisten aseman muutosta samoina aikoina. Molemmissa jälkimmäisissä kappaleissa tutustun myös enemmän teemaan liittyvään teoriakenttään sekä ajatusmalleihin. Lopussa kokoan löytämäni tiedot työni päätännössä.

2. Yhdysvaltojen sotaisia historia - taustaa Yhdysvaltain sisällissodan syttymisen syistä ja seurauksista

“Sota on luonnonvoiman kaltainen ilmiö, joka ilmestyy suistamaan yhteiskunnan normaalitilan raiteiltaan säännöllisin väliajoin. Rauhaanpalaaminen on sodan väliaikaista patoamista, joka väijäämättä tuomittu epäonnistumaan. Sodat saapuvat ihmisyhteisöjen vitsauksiksi aina ajallaan : Rauha on vain välitila kahden sodan välissä.”

Näin Tarja Väyrynen aloittaa artikkelinsa *“Valtioiden sisäiset konfliktit ja rauhaanpalaamisen ongelmat - Rauhantutkimuksen teoreettiset ja eettiset lähtökohdat”* Petri Karosen ja Kerttu Tarjamon toimittamassa teoksessa *Kun sota on ohi*. Heti tämän jälkeen Väyrynen selventää, ettei kukaan moderni tutkija rohkeaisi tätä väittää ⁶, mutta tästä on hyvä lähteä pohtimaan väitettä “rauha on vain välitila kahden sodan välissä”. Ihmiskunnan historia on täynnä sotia, ja sodat ovat useimmin niitä tekijöitä, jotka ovat määrittäneet ja muovanneet yksittäisen kansan, valtion, alueen tai kulttuurin toimintaa ja muotoa siihen pisteeseen, missä kyseinen tekijä nykytilassa on. On esimerkiksi vaikea keksiä valtiota, joka ei olisi koskaan historiansa aikana käynyt sotia. Ihmiskunnan muisti on lyhyt, ehkä myös sotiin ja konflikteihin liittyvissä muistoissa, varsinkin jos kyseinen konflikti ei ole tärkeässä roolissa kansan identiteettiä määrittelevissä tekijöissä. Ihmiskunnan sotaisasta historiasta ja nykyajasta huolimatta on mielestäni pessimististä ajatella, että rauha olisi vain kahden sodan välissä oleva välitila. Jotkut alueet ovat politiikkansa, sijaintinsa, uskontonsa ja kulttuurillisten sekä taloudellisten tekijöiden takia kokeneet, ja kokevat tälläkin hetkellä, enemmän sotaa kuin toiset. Eikö olisi kuitenkin rohkaisevampaa ajatella sodan olevan välitila kahden rauhanjakson välissä? Se loisi toivoa ja uskoa ihmiskuntaa kohtaan, että se olisi ottanut opikseen historiasta ja sen tapahtumista ja pyrkisi välttämään aiempien sukupolvien virheet. Lienee kuitenkin toiveajattelua, että maailmasta saataisiin paikka, jossa ei koskaan sodittaisi.

Yhdysvallat on suhteellisen lyhyen olemassaolonsa aikana ansioitunut hyvin sodankäynnissä. Tämän voisi katsoa olevan verenperintöä sen entisiltä siirtomaaisänniltä, Isolta-Britannialta ja Ranskalta, jotka olivat tottuneet sodankäyntiin jatkuvan maailmanherruuden tavoittelemisen ja uusien alueiden valloittamisen välttämättömänä osana. Uudella mantereella eli Pohjois-

⁶ Karonen; Tarjamo 2006: 25

Amerikassa taisteltiin alueista niin toinen toisiaan kuin alkuperäisasukkaita vastaan, kunnes lopulta ensin sekä Ranska että myöhemmin myös Iso-Britannia joutuivat lähtemään “maitolaivalla” takaisin Vanhalle mantereelle siirtolaisten saavuttaessa asuttamansa maan herruuden. Amerikan Yhdysvallat sekä Kanada olivat syntyneet, tosin tässä vaiheessa vielä hieman eri muotoisina ja kokoisina kuin nykyisin valtiot tunnetaan. Tästä alkoi Yhdysvaltojen kehityspolku kohti nykyistä talouden suurvaltaa ja maailmanpolitiikan johtajaa.

Valtion sotaisasta historiasta huolimatta Yhdysvaltojen maaperällä on taisteltu yllättävän harvoin. Poikkeuksen tähän tekevät siirtomaa- ja itsenäistymissotien lisäksi Yhdysvaltain sisällissota, joka käytiin pohjoisten osavaltioiden muodostaman Unionin ja etelävaltioiden Konfederaation välillä vuosina 1861–1865. Pohjoisen ja etelän välit olivat rakoilleet jo pitkään. Syitä tähän oli monia, joista helpoiten nähtävä oli orjuus. Jo osapuolten näkemys valtiosta erosi paljon toisistaan; etelässä ei kannatettu lujaa keskusvaltaa, sillä antifederalistisen perinteen mukaan osavaltioiden omia oikeuksia hallintaan ja lainsäädäntöön pidettiin tärkeämpänä.⁷ Tämä oli yllättävän tärkeä yksityiskohta osapuolten eroavaisuuksissa. Kysymyksellä siitä, kuka saa hallita ja ketä sekä miten hallitaan ja kenen päätöksellä, voi olla iso rooli ihmisen ja kansan turvallisuuden sekä tasa-arvon tunteeseen. Jos keskusvalta tekee päätökset, ketä se kuuntelee? Niitä, jotka pitävät eniten ääntä? Niitä, joita on enemmän? Pohjoisvaltioissa asui sodan aikana ja sitä edeltävinä vuosina 22 miljoonaa asukasta, etelässä yhdeksän miljoonaa.⁸ Tähän tietoon nojaten etelävaltiolaisten huoli on hyvin voinut olla aiheellinen. Pohjoinen levitti vaikutusvaltaansa myös länteen, joka oli aiemmin ollut etelän kumppani kulkuyhteyksien ja puuvillan viljelyn myötä, mutta pohjoisesta tulleet rautatiet muuttivat tilannetta. Tilanne säilyi kuitenkin pitkään rauhallisena pohjoisen mukaantulosta huolimatta. Kitkaa alkoi syntyä vasta 1850-luvulla, kun republikaanipuolue alkoi ajamaan pohjoisen liikemiesten etuja.⁹

Myös pohjoisen ja etelän taloudelliset olosuhteet, mallit ja intressit erosivat toisistaan olennaisesti. Pohjoisen teollisuus kehittyi nopeasti Euroopan tahtiin, kun taas etelässä keskityttiin suojelemaan ilmaston vuoksi maatalouspainotteisempaan tuotantoon, erityisesti puuvillan viljelyyn. Etelässä haluttiin tullien pysyvän mahdollisimman alhaalla, sillä he tilasivat teollisuustuotteensa halvemmalla Euroopasta, kun taas pohjoisessa tullimaksuja haluttiin nostaa siitä syystä, että he pystyivät itse valmistamaan teollisuustuotteensa ja niiden

⁷ Henriksson 1990: 145

⁸ Ibid. 149

⁹ Ibid. 140

kannattavuuden takia suojatullien olisi hyvä olla korkeat. Vaikka taloudellisia eroavaisuuksia olikin, osapuolet olivat silti riippuvaisia toisistaan. Etelässä tuotettu puuvilla matkasi sekä pohjoisen tehtaisiin että esimerkiksi Englantiin raaka-aineeksi. Maailmalle lähtiessään puuvilla usein kulki pohjoisen satamien ja laivayhtiöiden kautta, joten siitä tuli suuri tulonlähde myös pohjoiselle. Tämän vuoksi esimerkiksi Markku Henriksonin kirjoittamassa teoksessa *Siirtokunnista kansakuntaan* pohjoista kutsutaan etelän “pankkiiriksi”.¹⁰

Näkyvin eroavaisuus osapuolten välillä oli jo aiemmin mainitsemani orjat sekä suhtautuminen orjuuteen. Orjuus oli merkittävä tekijä etelän taloudellisessa järjestelmässä, joten orjien käyttö ja omistaminen oli yleistä etelässä, varsinkin ylemmillä luokilla ja plantaasinomistajien keskuudessa. Jopa 25 %:lla etelän perheistä oli omistuksessaan orjia, useimmiten 1-2, mutta varakkaimmilla jopa kymmeniä. Orjien omistaminen ei ollut halpaa, sillä esimerkiksi vuonna 1790 orjasta sai maksaa markkinoilla silloisen kurssin mukaan 400 dollaria, kun taas hyvä talo maksoi 600 dollaria. Orjuus oli miljoonabisnestä. Tämän lisäksi orjien ylläpito, ruokkiminen, vaatettaminen, majoittaminen ja mahdolliset lääkärikulut maksoivat ja kuuluivat isännän velvollisuuksiin. Orja nähtiin osassa osavaltioista omistajansa irtaimistona, muutamassa jopa kiinteänä omaisuutena. Omistajalla oli oikeus kohdella orjaa kuten halusi, ainoastaan orjan murhaaminen oli kiellettyä. Orjat työskentelivät sekä omistajiensa pelloilla, osallistuen muun muassa tupakan sekä sokerin viljelyyn ja puuvillan poimimiseen, että talon sisällä esimerkiksi keittäjinä, lastenhoitajina ja palvelijoina.¹¹

Pohjoisessa orjuus ei ollut yleistä uskonnollisista ja ideologisista syistä. Pohjoisessa eli paljon abolitionisteja, jotka vastustivat orjuutta sen syntisyyden takia ja halusivat kieltää sen välittömästi Yhdysvalloissa¹². Euroopasta levisi Pohjois-Amerikkaan orjuutta vastustaneita aatteita, joiden mielestä orjuus oli barbaarista ja kuului menneisyyteen, ja siitä oli kapitalismin toimivuuden vuoksi luovuttava¹³. Myös pohjoisen kirkot vastustivat orjuutta ja yrittävät levittää tietoisuutta orjuuden epäinhimillisyydestä etelään, jonka seurauksena etelän kirkot erosivat omiksi kirkkokunnikseen. Kritiikki orjuutta kohtaan näkyi myös kirjallisuudessa, josta tunnetuin esimerkki on Harriet Beecher Stowen *Setä Tuomon tupa*. Kirjan kuvaus orjuudessa elävästä Tuomosta sekä tämän kohtelusta eri ihmisten toimesta aiheutti pohjoisessa paljon

¹⁰ Henriksson 1990: 146

¹¹ Ibid. 137-138

¹² Ibid. 139

¹³ Doyle 2017: 3

keskustelua ja voimakkaita negatiivisia tunteita sekä orjuutta että jopa etelävaltiolaisia kohtaan.

14

Orjuuden vastustamisesta huolimatta pohjoisvaltiolaiset eivät kuitenkaan olleet ajamassa läpi uudistuksia, jotka toisivat tummaihoisille samat kansalaisoikeudet kuin valkoihoisille. Henriksson sanookin kirjassaan, että ihmiset pohjoisessa olivat rasisteja siinä missä etelässäkin asuvat, vaikka eivät orjuutta kannattaneetkaan. Pohjoisessa ei haluttu muun muassa, että etelä hyötyisi taloudellisesti ilmaisesta työvoimasta. Jopa Abraham Lincoln epäili, että voisivatko tumma- ja valkoihoiset koskaan elää vapaina samassa yhteiskunnassa ilman konflikteja. Hän mietti jopa, että pitäisikö vapautettaville orjille perustaa oma siirtokunta esimerkiksi Keski-Amerikkaan.¹⁵ Yhdysvaltojen vuoden 1860 presidentinvaalit lähestyivät maan ollessa republikaanien hallinnassa, jotka avoimesti kannattivat orjuuden lopettamista. Etelässä vaalien lopputulosta pelättiin, sillä orjuudesta oli tullut yksi etelän taloudellisen järjestelmän kulmakivistä, jota haluttiin suojella ja ylläpitää. Etelässä alkoikin muodostua haave itsenäistymisestä, jonka avulla etelän kulttuurillisen identiteetin ja talouden turvaaminen olisi mahdollista. Itsenäistymisen kautta osavaltiot voisivat luoda Meksikonlahdelle oman “trooppisen valtakuntansa”, johon sisältyisi myös Karibia.¹⁶ Republikaanien edustaja Lincoln valittiin uudeksi presidentiksi loppuvuonna 1860, jonka välittömässä yhteydessä Etelä-Carolina julisti eroavansa Yhdysvalloista¹⁷. Tunnetun orjuuden vastustajan valinta presidentiksi alkoi selkeästi olla liikaa eteläisille osavaltioille.

Etelä-Carolinan jälkeen perässä seurasivat Alabama, Florida, Georgia, Louisiana, Mississippi ja Teksas tammi-helmikuussa vuonna 1861, ja huhti-toukokuussa mukaan liittyivät Arkansas, Pohjois-Carolina, Tennessee ja Virginia. Virginiassa sijainnut Richmond valittiin juuri perustetun Amerikan konfederaloitujen valtioiden uudeksi pääkaupungiksi, kun taas presidentiksi valittiin Mississippin senaattori Jefferson Davis. Vaikka olot kahden valtion välillä pysyivät rauhallisina alkuun, Lincoln sai heti maaliskuussa olleiden virkaanastujaistensa jälkeen avunpyyntöjä Etelä-Carolinassa sijaitsevasta Fort Sumterin tukikohdasta, joka oli jäänyt Etelä-Carolinan eroamisen yhteydessä Konfедераation mielestä vieraan valla alueelle. Kuukautta myöhemmin Lincoln ilmoitti lähettävänsä tukikohtaan ruokaa, mutta ei miehiä.

¹⁴ Henriksson 1990: 139-140

¹⁵ Ibid. 139, 147

¹⁶ Doyle 2017: 3

¹⁷ Henriksson 1990: 147

Muonälähetyksen saapuessa 12. huhtikuuta 1861 Fort Sumteria alettiin tulittaa, ja linnoitus joutui antautumaan paria päivää myöhemmin. Yhdysvaltain sisällissodan katsotaan alkaneen tästä päivästä.¹⁸

Uutiset sodasta ja “kapinoivista” etelävaltioista kulkivat nopeasti myös Eurooppaan. “Kapinan” tai sodan tulevia vaikutuksia pelättiin, sillä ne muodostivat suuren uhan Yhdysvaltojen politiikalle ja sen kautta myös Atlantin kautta kulkevalle kaupalle. Päättäjät pohtivat niin omaa valtaansa maansa valta-asemassa kuin puolen valitsemista sodassa. Konfederaation Jefferson Davis oli varma, että Euroopan valtiot, varsinkin Iso-Britannia ja Ranska, tunnustaisivat Konfederaation turvatakseen puuvillakaupan ja tukeakseen etelän itsenäistymisaatetta, josta oli noussut trendikäs aate Euroopassa. Pohjoisen Unionin Lincoln yritti vakuuttaa, että konflikti oli maan sisäinen eikä tulisi vaikuttamaan muihin valtioihin, mutta pian ymmärsi, että sota voisi vetää muita valtioita mukaansa. Lincoln päättikin uhata sodalla niitä maita, jotka tunnustaisivat Konfederaation itsenäisyyden. Vasta Lincolnin ilmoitus laittaa Konfederaation satamat saartoon sai Euroopan valtiot ymmärtämään vihjeen ja julistautumaan neutraaleiksi.¹⁹

Tämä ei kuitenkaan välttämättä muuttanut yksittäisten poliitikkojen omia mielipiteitä sodasta. Iso-Britannian ulkoministeri lordi John Russell piti etelän itsenäistymistä jopa hyvänä ideana, sillä se ratkaisisi orjuuskysymyksen rauhanomaisesti, jos Unioni antaisi Konfederaation itsenäistyä. Tällöin pohjoisessa ei olisi orjia, kun taas etelässä olisi, ja näin orjilla olisi lähellä niin sanottu “free territory” eli vapaa alue, jonne voisivat tarpeen tullen paeta ja elää vapaina. Yhdysvaltojen tilanne synnytti kysymyksiä, joiden takia varsinkin Ison-Britannian parlamentti oli jakautunut kahtia. Muun muassa silloinen valtionvarainministeri ja myöhemmin Ison-Britannian pääministerinä tunnettu William Gladstone kehui Konfederaation toimia ja itsenäistymisaatetta puheessaan New Castlessa vuonna 1862. Gladstone kertoi puheessaan seuraavaa:

“We may have our own opinions about slavery, we may be for or against the South; but there is no doubt that Jefferson Davis and other leaders of the South have made an army; they are making, it appears, a navy; and they have made

¹⁸ Henriksson 1990: 147-149

¹⁹ Doyle 2017: 34-36, 43

what is more than either— they have made a nation. ... We may anticipate with certainty the success of the Southern States as far as regards their separation from the North”

Puheessa ilmaistu tuki ilmaistiin kuitenkin ilman virallista lupaa, jonka takia Gladstone sai paljon kritiikkiä puolueellisesta puheestaan. Pian puheen jälkeen Gladstone julistautuikin neutraaliksi ja vannoi, ettei ollut tukenut ketään, vaan halusi ilmaista vain, että muiden valtioiden pitäisi hyväksyä Konfederaatio itsenäisenä valtiona ja sen kautta lopettaa tämä sota.

20

Sodan alkuvaiheilla Konfederaatio pärjasi hyvin taisteluissa. Sotilaat taistelivat omalla maaperällä, mikä antoi heille edun, kuten myös se, että Konfederaation kenraalit olivat kokeneempia kuin Unionin vastaavat. Sodan edetessä tilanne kuitenkin muuttui. Unionin kauppasaartojen vuoksi Konfederaation Manner-Euroopan ja Ison-Britannian kanssa käymä kauppa tyrehtyi ja valtiot suuntasivat tekstiiliteollisuutensa Egyptiin ja Intiaan. Vuonna 1862 Konfederaation alueet olivat suurimmaksi osaksi Unionin piirittämiä.²¹ Etelän kotirintamalla, erityisesti kaupunkialueilla ja rintaman välittömässä läheisyydessä olleilla alueilla, ruoka alkoi loppua keväällä 1863. Presidentti Davis oli yrittänyt jo sodan alussa saada ihmisiä viljelemään puuvillan sijaan viljelykasveja, jotka auttaisivat sodan tuoman maataloudellisen kriisin yli. Viljelivät pysyivät kuitenkin tiukasti puuvillassa, sillä se tuotti enemmän kuin viljelykasvit. Unionin asettamien satamien kauppasaartojen takia puuvillalla ei kuitenkaan ansainnut paljoa. Kotirintamalta alkoivat loppua rahat. Myös sodankäymiseen tarvitaan paljon rahaa, joten sitä päätettiin painaa lisää, jonka seurauksesta etelään syntyi välitön inflaatio.²²

Rintamilla kuultiin kotirintaman ahdingosta, ja osa sotilaista jättikin taistelut ja palasi kotiin tekemään tarvittavia maataloustöitä²³. Jatkuva sodankäynti omilla mailla ja vihollisen sotilaiden majoittuminen siviilien luona rasittivat etelää. Samanlaista ongelmaa ei ollut pohjoisessa, jossa pääosin säästyttiin taisteluilta ja pystyttiin muuttamaan esimerkiksi tehtaiden tuotanto sotatarviketuotannoksi²⁴. Lisäksi Lincoln hallitsi hyvin joukkonsa ja siviiliväestön, joten väestöllä oli taistelutahtoa, vaikka sota oli kestänyt jo monta vuotta. Ratkaisevaa oli jatkaa

²⁰ Doyle 2017: 34-36, 43

²¹ Henriksson 1990: 150-151

²² Woodworth 2011: 223-225

²³ Cook 2014: 160

²⁴ Henriksson 1990: 149

taisteluita niin pitkään, kunnes Konfederaatio oli ratkaisevasti heikompi.²⁵ Tämän jälkeen oli hetki iskeä.

Gettysburgin taistelussa vuonna 1863 kuoli, haavoittui tai katosi yli 20 000 sotilasta. Taistelun jälkeen etelän häviö nähtiin lähes varmana, ja Gettysburgin taistelua onkin pidetty sodan käännekohtana ja lopun alkuna. Lincoln nimitti vuonna 1864 armeijansa ylimmäksi komentajaksi Ulysses S. Grantin, jonka johdolla Unioni aloitti samana vuonna totaalisen sodankäynnin, jossa eivät siviilitkään säästyneet, jos se auttoi taistelun voittoon. Unionille ei enää riittänyt pääkaupungin tai lipun valloittamisen tuoma symbolinen voitto, vaan he halusivat päättää sodan nopeasti iskemällä vihollisen kulkuyhteyksiin ja tuotantoon. Monta kaupunkia vallattiin ja poltettiin sodan loppuvaiheiden aikana, muun muassa Atlanta ja Savannah. Richmondista etelän joukot joutuivat luopumaan huhtikuussa 1865, ja pian sen jälkeen Konfederaatio antautui Appomattoxissa 9.5.1865.²⁶

Sodalla oli suuret vaikutukset sekä etelä- ja pohjoisvaltioihin että muihin maihin sekä sodankäynnin kulttuuriin. Yhdysvaltain sisällissotaa pidetään ensimmäisenä modernina sotana sen sotateknisten ja -strategisten kehitysten myötä. Sodan aikana kehitettiin muun muassa kuudesti laukeava revolveri ja useasti laukeavat kiväärit; myös konekiväärin esiaste saatiin valmiiksi, muttei koskaan taistelukäyttöön. Merellä käytävään sotaan kehitettiin etelässä panssaroidut sota-alukset ja sukellusvene, pohjoisessa siirryttiin teräsrunkoisiin laivoihin. Myös ennen käytössä ollut kömpelö siipiras vaihdettiin potkuriin, ja aluksiin asennettiin pyörivät tykkitornit. Sodankäynnissä kokeiltiin liikkuvaa sota sekä sissisotaa, jonka terroriteoilla aiheutettiin suurta tuhoa puolin ja toisin, mutta samalla suojeltiin myös kotirintamaa ja pidettiin mieliala ylhäällä.²⁷

Sodan loppuvaiheilla aloitettu totaalinen sota kohdistui niin sotilaisiin kuin siviileihin, mikä lisäsi uhrien määrää. Myös Euroopassa ihmiset saivat nähdä sodan julmuuden, kun Matthew Bradyn johtama valokuvaajaryhmä kuvasi sodan tuhoja ja uhreja New York Times -lehdelle. Kuolleiden valokuvaaminen oli toki tuttua ihmisille jo 1840–50 -luvulta, jolloin oli tapana

²⁵ Woodworth 2011: 378

²⁶ Henriksson 1990: 151-152

²⁷ Ibid. 152

kuvata kuolleita sukulaisia valokuvien harvinaisuuden takia. Bradyn kuvat kuitenkin näyttivät ihmisille sodan raakuuden, ja se realisoi ihmisille sen, millaista moderni sodankäynti oli.²⁸

Taisteluiden jäljet etelässä olivat mittavat. Silminnäkijöiden mukaan tuhannet sodan takia raunioiksi muuttuneet kaupungit muistuttivat Italian Pompejia²⁹, mutta kaupungit eivät olleet ainoita, jotka tuhoituivat sodan aikana. Etelän talous oli myös raunioina, sillä maatalous kärsi miesten ollessa sodassa peltotöiden sijaan, ja raaka-ainepulan vuoksi myös tekstiiliteollisuus pysähtyi lähes kokonaan. Pääomasta ja työntekijöistä oli kova pula. Tuhot näkyivät myös pohjoisessa, vaikka vain harva taistelu sodittiin Unionin mailla. Etelän puuvillatuotannon tyrehtyminen vaikutti pohjoisen pankkiireihin ja satamiin, joiden kautta puuvilla maailmalle lähti. Pohjoinen pystyi kuitenkin teollistumaan nopeasti sodan jälkeen, minkä takia taloudellinen kriisi jäi lyhytkestoiseksi. Etelässä sodasta toipuminen taloudellisesti kesti joidenkin arvioiden mukaan jopa sata vuotta.³⁰

Etelässä alkoi jälleenrakennusaika. Vain muutama päivä sodan loppumisen jälkeen Konfederaation kannattaja John Wilkes Booth ampui presidentti Lincolnin kesken teatteriesityksen, jonka jälkeen Lincoln kuoli vammoihinsa. Uudeksi presidentiksi nousi varapresidentti Andrew Johnson, joka jatkoi Lincolnin suunnittelemaan maltillista jälleenrakennussuunnitelmaa. Johnson armahti monia Konfederaation johtajia eikä oletanut etelän osavaltioiden maksavan valtiolle Konfederaation sotavelkoja.³¹ Maltillinen lähestyminen ei ollut kongressin mieleen, mutta kongressi ei voinut tehdä asialle mitään, sillä sen oli aikataulutettu tapaavan seuraavana kerran vasta vuoden 1865 lopussa.³²

Johnson sai edetä rauhassa omien suunnitelmiensa mukaan, kunnes kongressiin vuoden 1865 joulukuun kokoontumisen myötä muodostettiin jälleenrakennuskomitea, jonka tehtävänä oli suunnitella ja organisoida etelän jälleenrakennusta. Entinen Konfederaation alue jaettiin viiteen sotilasmiehitysalueeseen, joita johtivat Yhdysvaltojen kongressin hyväksymät hallitukset. Osavaltioiden asukkaat kapinoivat hallituksia vastaan vuosina 1868 ja 1870, jonka takia armeijan joukkoja lähetettiin tukemaan ensimmäisiä jälleenrakennushallituksia. Sotilasmiehitystä kesti vuoden 1876 vaalien jälkeiseen aikaan asti, jolloin kongressi lupasi olla

²⁸ Nelson 2012: 167

²⁹ Ibid. 2

³⁰ Henriksson 1990: 153

³¹ Ibid. 154

³² Cook 2014: 230

sekaantumatta etelän keinoihin ylläpitää rauha alueillaan. Suuri syy sotilasmiehityksen lopettamiseen oli myös taloudellinen; oli edullisempaa, turvallisempaa ja yksinkertaisempaa antaa etelän järjestellä itse asiansa kompromissin avulla.³³

Lincoln halusi liittää “kapinoineet” osavaltiot mahdollisimman nopeasti takaisin Yhdysvaltoihin, jotta maa pystyisi jatkamaan yhteistä tietään erimielisyyksistä huolimatta. Kongressi ei ollut yhtä mieltä Lincolnin kanssa siitä, millä tahdilla eronneita osavaltioita voisi liittää takaisin, mutta Lincolnin salamurhan vuoksi ei koskaan saatu tietää, minkälaiset Lincolnin toimet loppujen lopuksi olisivat olleet.³⁴ Lincolnin seuraajan Johnsonin toimia kuvailtiin taas ennemmin “restauraatioksi” (*restoration*) kuin “jälleenrakentamiseksi” (*reconstruction*), minkä on nähty pidätelleen tasa-arvoisen yhteiskunnan luomista etelään³⁵. Tämän voidaan katsoa pitävän paikkansa, sillä tummaihoisten asema ei lopputuloksesta huolimatta parantunut merkittävästi. Lincolnin ensisijainen tavoite konfliktin ratkaisemisessa oli pitää Unioni yhdessä ja saada eronneet osavaltiot takaisin sen piiriin. Orjien vapauttaminen ei ollut hänen ensimmäinen prioriteettinsa, sillä hän ei halunnut suuttuttaa Unionin puolelle jääneitä rajavaltioita, joissa orjuus oli vielä käytössä. Sodan edetessä Lincoln kuitenkin heltyi ja esimerkiksi vapautti etelästä karanneita orjia ja antoi tummaihoisten liittyä armeijaan. Orjia vapautettiin jo vuonna 1863 myös niiltä kapina-alueilta, jotka olivat Unionin hallussa. Virallisesti orjuus lakkautettiin koko maassa vuonna 1865.³⁶

Orjat saivat vapautensa, mutta heidän olonsa eivät parantuneet huomattavasti tai odotetun lailla. Heillä ei ollut rahaa tai omaa maata, jota viljellä, joten moni joutui palaamaan takaisin töihin entisten omistajiensa luo. Tällä kertaa he eivät saaneet vastineeksi työstään ruokaa ja majapaikkaa, vain pienen palkan, jolla hädin tuskin eli. Töitä ei myöskään ollut välttämättä koko vuodeksi tarjolla, useimmiten vain sadonkorjuu-aikaan, joten osan vuodesta vapautetut orjat elivät hyvin huonoissa oloissa. Vapautetuille orjille perustettiin avustusjärjestöjä sekä toimisto, joka pyrki auttamaan tummaihoisten ahdinkoa etsimällä heille töitä ja saamalla plantaasitiloja palstoitettua vuokraviljelyä varten. Tummaihoiset eivät myöskään saaneet äänioikeutta missään osavaltiossa.³⁷

³³ Henriksson 1990: 155-156

³⁴ Ibid. 154

³⁵ Cook 2014: 232

³⁶ Henriksson 1990: 154-155

³⁷ Ibid.

Yleisesti ottaen sodan jälkeisen jälleenrakennusajan ei katsottu onnistuneen hyvin tai luoneen maahan rauhallisia olosuhteita, joissa yhteiskunta olisi voinut eheytyä sitä repineistä erimielisyyksistä. Molemmilla puolilla oltiin sodan jälkeisiin aikoihin tyytymättömiä. Pohjoisessa orjuuden vastustajat pettyivät, kun tummaihoisten asema ei kohonnutkaan niin paljon kuin he olivat toivoneet. Pohjoisen asukkaiden mielestä etelä pääsi liian helpolla, minkä vuoksi entisten Konfederaation osavaltioiden maltillinen kohtelu sodan jälkeen aiheutti närkästystä. Etelässä tyytymättömyyttä aiheuttivat muun muassa päätös tullimaksuista, joka suosi pohjoisen teollistuneita osavaltioita. Sotilasmiehityksen vuoksi etelään tuli paljon väkeä pohjoisesta, jotka halusivat hyötyä etelän sekalaisesta ja rauhattomasta tilasta. Ryöstelyiltä ja väkivallasta ei vältytty, kun etelävaltioiden omat patriootit vastasivat tähän kierteeseen.³⁸

Jälleenrakennusaikaa voidaankin kutsua sisällissodan epäviralliseksi jatkoksi, sillä osapuolet pysyivät samoina, kun katkeruus ja väkivallanteot jatkuivat³⁹. Vapautetut orjat yrittivät ensin olla mukana osavaltioidensa politiikassa, mutta aktiivisten yrittäjien määrä väheni pikkuhiljaa erilaisten järjestöjen, kuten Ku Klux Klanin, pelotteluiden vuoksi. Ku Klux Klanin kaltaiset järjestöt, jotka kannattivat orjuutta ja valkoihoisten ylivaltaa, aiheuttivat paljon rauhattomuutta, pelkoa ja väkivaltaa entisten orjien sekä myös muiden asukkaiden keskuudessa.⁴⁰

Olot etelässä jatkuivat pitkään rauhattomina ja sekaisina. Vasta 1870-luvun puolessa välissä pohjoisen republikaanien valta Yhdysvaltojen politiikassa alkoi heiketä, jonka seurauksena olosuhteet etelässä alkoivat helpottua⁴¹. Tätä ennen vuonna 1870 oli säädetty laki, jonka mukaan osavaltiot eivät saaneet enää rajoittaa kansalaisten äänioikeutta ihonvärin, etnisen taustan tai mahdollisen aiemman palvelusvelvollisuuden vuoksi. Myös paikallisten radikalismi ja kostonhalu vähenivät sitä mukaa, kun pohjoisen intressit kääntyivät teollisuuden kehittämiseen "oikeuden jakamisen" sijasta. Vaikka tummaihoisilla olot periaatteessa paranivat äänioikeuden myötä, se ei kuitenkaan tarkoittanut muutosta tasa-arvossa heidän ja valkoihoisten välillä. Sotilasmiehityksen poistuminen etelästä vuonna 1876 antoi etelälle vapaat käden taata rauha ja kehittää yhteiskuntaansa, tai olla kehittämättä. Voidaankin sanoa, että miehityksen pois vetämisellä pohjoinen uhrasi vähemmistöjen tien tasa-arvoisempaan yhteiskuntaan, jotta maahan saatiin poliittinen rauha.⁴²

³⁸ Ibid. 153-155

³⁹ Woodworth 2011: 378

⁴⁰ Henriksson 1990: 155

⁴¹ Woodworth 2011: 374

⁴² Henriksson 1990: 155-156

Yhdysvaltojen sotaisa alkutaival on jättänyt jälkensä kansaan. Sisällissodan aikaiset ongelmat ovat osittain myös nykyisten ongelmien juuria, joita ei ole pystytty täysin kitkemään yrityksistä huolimatta. Kansojen sulatusuuniksi kutsuttu maa ei ole pystynyt luomaan yhteiskuntaansa sellaisia olosuhteita, jotka olisivat kaikille tasa-arvoiset ja turvalliset. Muiden kuin valkoihoisten, erityisesti tummaihoisten, rotusyrjintä on toki vähentynyt vuosien aikana, mutta ei ole kuitenkaan hävinnyt kokonaan. Vanhat asenteet ovat tiukassa yhteiskunnassa, mikä näkyy esimerkiksi viime vuonna paljon julkisuutta saaneessa Black Lives Matter -kampanjassa. Maan sisäisistä ongelmista huolimatta Yhdysvallat on osallistunut kansainvälisten konfliktien hoitoon aktiivisesti, mistä se on saanut paljon sekä positiivista että negatiivista palautetta.

3. Patriotismi ja kansan identiteetti Etelävaltioiden alueella

*“Here is thy trusty blade!
Take it, and wield it in a glorious cause;
Defend our firesides, battle for the laws
Which our forefathers made;
And stay, that on thy breast my hand
May place the blue cockade!*

*Go forth to conquer; where
The battle rages fiercest thou wilt be,
And I will glory that my Love is there
Struggling for Liberty.*

*Haste to the battle field!
Thy country calls thee to the deadly fight--
Go forth undaunted in thy manhood's might,
Thy noble cause thy shield;
And if thou fallest--hush, heart, thine agony--
God will defend the right!*

*Where the Palmetto waves
O'er manly hearts that struggle to be free,
That bid defiance bold to Tyranny;
Where hospitable graves
Are widely yawning for the reckless foe,
My lip can bid thee, best beloved, go!
What if thou fallest? my heart will throb to know
He died, O South, for thee!”⁴³*

Katkelma on tuntemattoman kirjoittajan runo *The Confederate Soldier's Wife Parting From Her Husband!*, vapaasti suomennettuna Konfederaation sotilaan vaimo lähtemässä miehensä luota. Runo piirtää romantiikan keinoin hienon ja kunniaakaan kuvauksen sotaan lähdöstä ja siitä, mikä sodan panoksena on. Runo vetoaa tunteisiin ja isänmaallisuuteen esimerkiksi ilmaisuilla “forefathers” (esi-isät), “glory” (kunnia, loisto), “liberty” (vapaus), “noble” (jalo) ja “God will defend the right!” (Luoja puolustaa oikeaa/oikeutta!). Tämänkaltaisten patriottisten ja jollain tasolla jopa romantisoitujen ilmaisujen käyttö on yleistä etelävaltiolaisten henkilökohtaisessa kirjoittelussa sisällissodan ajalta ja sen jälkeen. Tällä on

⁴³ DAS: *The Confederate Soldier's Wife Parting From Her Husband* -runo

varmasti ollut monta syytä. Omien tunteidensa ja ajatustensa ylös kirjoittamista voidaan kutsua jopa eräänlaiseksi terapiamuodoksi, jossa mieltä painavat asiat, hyvät ja pahat, huolet ja murheet, ilot ja pelot, saadaan sanallistamalla todellisiksi ja sen kautta niiden läpikäyminen voi alkaa. Pitkä sotajakso sekä rintamalla että kotona aiheutti monenlaisia tunteita ja ajatuksia ihmisissä, eikä niitä välttämättä voinut kertoa kenellekään. Kirjoittamalla asiat realisoituivat, ja tämä saattoi auttaa ahdingon keskellä. Kirjoituksilla on voitu myös rohkaista toista tai itseään, tai esimerkiksi luoda mahdollisille muille lukijoille tietynlainen mielikuva kyseisestä ajanjaksosta, kirjoituksissa esiintyvistä henkilöistä tai vallitsevasta aatemaailmasta. Henkilökohtainen kirjoittelu on aina subjektiivista ja päämäärällistä, joko henkilökohtaisella tasolla tai laajempaan vaikuttamiseen pyrkivää.

Tässä luvussa käyn läpi *Documenting the American South* -tietokannassa olevien alkuperäislähteiden henkilökohtaisista teksteistä löytyneitä isänmaallisuuteen, nationalismiin ja viholliskuvaan viittaavia kuvauksia. Pohdin, mitä ne kertovat sen aikaisesta yhteiskunnasta ja sen tilasta sekä miksi kyseisiä ilmaisuja on käytetty. Mietin myös, mitä rivien välistä on mahdollista lukea. Vertaan teksteistä nousseista ilmaisuja ja kuvauksia nationalismiteorioihin ja pyrin selvittämään, miten kyseiset ajatukset ovat selitettävissä nationalismin teorioiden mukaan. Aloitan esittelemällä ensin hieman nationalismin yleisimpiä teorioita, jonka jälkeen siirryn etelävaltioiden kansallisen identiteetin kuvauksiin ja viholliskuvaan.

3.1 Teoriaa nationalismista

Nationalismi on yksi merkittävimmistä aatteista, joka on mullistanut maailmaa ja joka vaikuttaa yhteiskuntaan vielä tänäkin päivänä. Nationalismia eli kansallisuusaatetta on käytetty, ainakin osittain, sekä syynä että tekosyynä lähestulkoon kaikissa konflikteissa, sodissa ja muissa maailmanhistorian tapahtumissa, joihin on liittynyt kansakuntien etujen ajaminen. Nationalismia on kutsuttu sekä kansakuntien luojaksi että tuhoajaksi, sillä nationalismi on valtioiden hajottamisen lisäksi myös luonut uusia valtioita. Nationalismia on mahdotonta määrittää yhdellä, yksinkertaisella ja kaikkiin teorioihin sopivalla tavalla, sillä teorioita on paljon.

Jussi Pakkasvirta ja Pasi Saukkonen eivät anna kirjassaan *Nationalismit* nationalismille tarkkaa määrittelyä, mutta korostavat sen olevan ajattelu- ja puhetapa sekä ideologia ja poliittisen

yhteisön ohjeistus. Nationalismi jakaa ihmiskunnat kansoihin, maapallon alueet kansallisvaltioihin sekä tekee kansallisuudesta identiteetin ja käyttäytymisen kannalta tärkeän asian. Pakkasvirta ja Saukkonen katsovat nationalismin eräänlaiseksi syntyhetkeksi Yhdysvaltojen itsenäistymistä vuonna 1776 sekä Ranskan suurta vallankumousta vuonna 1789. Tästä voidaan päätellä, että nationalismi on syntynyt kansallisromantiikan ja valistuksen aikoina, tai ainakin tullut maailmanlaajuiseen tietoisuuteen tuona aikana.⁴⁴

Pakkasvirta ja Saukkonen antavat selkeän jaon nationalismin tutkimukselle. *Primordialismissa* keskitytään alkuperäisyyteen ja itsestäänselvyksiin, sillä nationalismin ajatellaan olevan luonnollinen osa ihmisen elämää. Tämän kautta kansakuntaa voi verrata perheeseen ja isänmaallisuutta puhekykyyn. Primordialismin kritiikiksi syntyi *modernismi*, jonka kannattajia ovat muun muassa nationalismiteoreetikot Ernest Gellner ja Eric Hobsbawm. Modernismin mukaan tarvittiin moderni yhteiskunta moderneine asioineen, jotta nationalismi pystyi kehittymään. Kolmas koulukunta nationalismin tutkimukselle on *etnosymbolismi*, joka on eräällä tavalla sekoitus sekä primordialismia sekä modernismia. Etnosymbolismissa huomio on varhaisissa etnisissä symboleissa, arvoissa, tunteissa ja siteissä, jotka ilmenevät modernien kansakuntien kehityksessä, sillä kansakunta ei voi syntyä etnosymbolismin mukaan tyhjästä. Tutkimusaiheina ovat muun muassa myytit, tavat ja perinteet sekä niiden rooli kansakunnalle. Etnosymbolismilla pyritään yhdistämään kahta ensimmäistä tutkimuskoulukuntaa, jotka vastaavat toistensa vastakohtia.⁴⁵

Nationalismin teorioiden väliltä löytyy vastakkainasettelua. Nationalismin syntymisaika lienee suurin mielipiteitä jakavista kysymyksistä. Modernin nationalismikäsitteen mukaan nationalismi ja kansakunnat ovat syntyneet vasta teollistumisen ja yhteiskunnan suurien muutoksien myötä 1700-luvulla. Koulukunnan mukaan kansakunnat ovat tietoisesti muokanneet perinteitään ja identiteettiään oman etunsa mukaisesti. Vastakkainen primordialismi taas väittää kansakuntien olevan ikiaikaisia ja itsessään olemassa olevia historiallisia subjekteja. Nationalismi on siis syntynyt jo kauan ennen teollistumista ja modernisaatiota, joka teollistumisen myötä levisi maailmanlaajuisesti ilmiöksi.⁴⁶

⁴⁴ Pakkasvirta; Saukkonen 2005

⁴⁵ Pakkasvirta; Saukkonen 2005, Spencer; Wollman 2005

⁴⁶ Spencer; Wollman 2005

Gellnerin mukaan nationalismi on poliittinen periaate, mikä tarkoittaa sitä, että kansallisten yksiköiden tulee hänen mukaansa olla yhtäläisiä, eli toisin sanoen valtioiden on oltava kansallisvaltioita. Tämän pohjalta Gellner väittää, ettei nationalismia voinut esiintyä ennen kansallisvaltioiden syntyä, eli esimerkiksi ennen maanviljelyksen alkua. Vasta teollistumisen kehitysvaiheessa valtioista tuli niin tärkeitä yhteiskunnille, että valtio oli niiden säilymisen ja toiminnan kannalta välttämätön edellytys. Tämän takia vasta teollisessa yhteiskunnassa, jossa yhden kansallisvaltion sisällä on käytössä sama kieli, sama koulutus sekä luku- ja kirjoitustaidot, eivätkä luokkaerot ole niin huomattavia, pystyy syntymään nationalismia.⁴⁷

Nationalismi ei Gellnerin mielestä riipu myöskään etnisistä tunnuspiirteistä, kuten kielestä, uskonnosta tai historiallisesta perinteestä. Tämän hän selittää muun muassa sillä, että maailmassa oli yli 8000 kieltä, mutta vain 800 eri nationalismia ja 200 valtiota. Etnisyys ei siis merkitse Gellnerin mukaan paljoa nationalismille, sillä nationalismi luo kansakuntia, ei päinvastoin, ja etnisyys tulee sen mukana. Teoria on looginen, mutta etnisyyteen kuuluu paljon enemmänkin kuin pelkästään kieli, uskonto ja historiallinen perinne, joten on vaikea uskoa, ettei etnisyydellä olisi paljoakaan merkitystä nationalismille. Nationalismi ei Gellnerin mukaan puolusta paikallisia kansankulttuureja vaan ennemminkin tuhoaa niitä valtion sisäisten alueellisten rajojen kadotessa ja valtioiden välisten rajojen jyrkentyessä.⁴⁸

Toisenlaisen määrittelyn antaa Anthony D. Smith, jonka teorian mukaan kansakuntien juuret ulottuvat jo kauas ennen teollistumista, vaikka hän ei toki kiellä sitä, etteikö teollistuminen olisi vaikuttanut nationalismeihin ja niiden leviämiseen. Kansakuntia on Smithin mukaan esiintynyt jo esimodernilla ajalla, mutta vasta modernilla aikakaudella, osittain teollistumisen myötä, kansakunnat muuntautuivat vallitsevaksi yhteiskunnan muodoksi. Smithin lähestymistapaa kutsutaan etnosymbolismiksi, jossa keskitytään tiukkojen rajaavien ja erottavien tekijöiden sijaan nationalismin subjektiiviseen puoleen. Käsittelyn alla on siis se, miten ihminen koki yhteisön, aatteet ja oman jäsenyytensä etnisessä yhteisössä. Etnisen yhteisön Smith selittää käsittävän yhteisön, jolla on tietty kotimaa, myytti alkuperästä sekä yhteisiä muistoja ja kulttuuripiirteitä. Etnisellä yhteisöllä ei kuitenkaan tarvitse olla yhteyttä tiettyyn maantieteelliseen alueeseen, sillä etninen yhteys saattaa pohjautua pelkästään ajatuksiin.⁴⁹

⁴⁷ Pakkasvirta; Saukkonen 2005

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Pakkasvirta; Saukkonen 2005

Toisin kuin Smith, Gellnerin tavoin Eric Hobsbawmin teoria väittää nationalismin olevan suhteellisen tuore ilmiö. Hän kertoo teoksessaan *Nationalismi*, että sanat 'valtio', 'kansakunta' ja 'kieli' eivät ilmestyneet sanakirjoihin vasta kuin vuonna 1884. Tämä tarkoittaa sitä, ettei sanoja luultavasti käytetty aktiivisesti ennen tuota ajankohtaa, mikä tukisi myös Gellnerin teoriaa. Hobsbawm myös väittää, että kansakunta-käsite on lähes olematon ilman nationalistista merkitystä. Ilman nationalistista näkökulmaa kansakuntaa ei voida tunnistaa tulevaisuutta koskevana käsitteenä.⁵⁰

Benedict Anderson on kuuluisa nationalismin teoriastaan, jonka mukaan kaikki kansakunnat ovat kuviteltuja. Hän on Gellnerin ja Hobsbawmin lailla modernin koulukunnan edustaja, joka uskoo nationalismin syntyneen 1700-luvulla. Itse nationalismin määrittelyyn liittyvän vian Anderson uskoo olevan historian tuntemuksen ja vertailukohtien puutteessa. Yhteiskuntatieteilijät ja antropologit työskentelevät liian teoreettisella pohjalla eivätkä tunne kaikkia maailman kansojen kulttuuripiirteitä ja historiaa niin hyvin, että voisivat löytää yhden yhteisen selityksen globaalille nationalismille. Edellytykset nationalismille Andersonin mukaan loivat painokapitalismi ja moderni koulutusjärjestelmä, joiden avulla idean kansakunnasta on voinut juurruttaa ihmisiin. Tärkeimmäksi perusteluksi siihen, että yhteisöt ovat kuviteltuja, Anderson antaa sen, että kaikki yhteisöön kuuluvat eivät voi tuntea toisiaan tai tule koskaan tapaamaan toisiaan. Tästä huolimatta heillä on kuva yhteydestä tuntemattomien kanssa, mikä toimii perustana Andersonin teorialle.⁵¹

Hobsbawmin teorian mukaan melkein kaikki perinne on keksittyä traditiota, jolla tarkoitetaan menneisyyden ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen, rituaalien sekä arvojen toistamista, millä on jonkinlainen symbolinen arvo. Itse perinteen luominen on ritualisointia; pyritään luomaan jotain, johon koko kansa voi tukeutua ja jonka kautta voi vahvistaa kansallista identiteettiään. Smithin teorian mukaan kansalliselle identiteetille välttämättömiä piirteitä ovat historiallinen kotimaa sekä yhteiset myytit, historialliset muistot ja kulttuuri. Tietenkin 1700-luvulla kansallisen tietoisuuden levitessä ja 1800-luvulla kansallisromantiikan aikoina omaa kansaa ja omaa perinnettä alettiin korostaa, mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö kansaa ja perinnettä ei olisi esiintynyt ennen näitä aikoja. Nationalismi aatteena nosti vain nämä asiat pinnalle ja suurempaan tietoisuuteen.⁵²

⁵⁰ Hobsbawm 1994

⁵¹ Anderson 2007, Pakkasvirta; Saukkonen 2005

⁵² Hobsbawm; Ranger 1983, Pakkasvirta; Saukkonen 2005

3.2 Etelävaltioiden kansallisen identiteetin kuvauksia

Joidenkin historioitsijoiden mukaan Konfederaatio hävisi sisällissodan, koska se oli sisäisesti heikko ja erimielinen. Tätä väitettä vastaan on kuitenkin helppo argumentoida, sillä pohjoisella oli ylivoima niin sotilaallisesti kuin varusteellisesti, jotka vaikuttivat sodan voittoon merkittävällä tavalla.⁵³ Alkuperäislähteistäni käy ilmi toisenlainen kuvaus etelävaltioista; kaunis, perinteitä arvostava, harmonoinen paikka, jossa kaikki elivät sovussa keskenään toisiaan kunnioittaen. Kuvailut ovat ylemmän luokan kirjoittamia, joten näitä ei voi siten yleistää koko valkoihoiseen osaan kansasta. Nationalismin voidaan kuitenkin katsoa olleen uusi ilmiö Konfederaation alueella, vaikka sotaa ennen etelän asukkaat alkoivatkin tuntea itsensä erilaisiksi verrattuina muihin yhdysvaltalaisiin. Suurin eroavaisuus olivat ehdottomasti orjuuteen liittyvät kysymykset.⁵⁴

Etelässä oli kunniaakasta, että ihminen oli lojaali omalle syntymäpaikalleen enemmän kuin itse valtiolle⁵⁵. Kritiikille omaa syntymäpaikkaa kohtaan oltiin todella herkkiä, kuten omasta osavaltiostaan Georgiasta ylpeä oleva Edward J. Thomas omassa elämäkerrassaan kertoo. Thomas muistelee ennen sisällissodan alkua etelävaltiolaisten ajatelleen ensin oman osavaltionsa etuja, sitten koko valtion. “*Georgia first, America afterwards*”, kuten hän kirjoittaa omasta osavaltiostaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö hän rakastaisi Yhdysvaltoja. Hänen mukaansa etelässä ajateltiin osavaltion ylpeyttä, pohjoisessa enemmän oman kaupungin parasta. Thomas kirjoittaa myös, että hänen mielestään osavaltioiden on tärkeää pitää kiinni oikeudestaan erota Yhdysvalloista. Thomas vertaakin osavaltioita pieniksi omiksi valtioikseen, kuten Belgia tai Italia Euroopassa, sillä erolla, että Euroopassa pystyy kulkemaan maasta toiseen ilman, että joutuu ryöstetyksi. Tällä kirjoittaja viittaa orjiin, jotka etelässä nähtiin valkoihoisten omaisuutena mutta pohjoisessa ne vietiin omistajilta pois.⁵⁶ Selvästi etelävaltioiden asukkaat kuvailivat ja tunsivat itsensä erilaisiksi verrattuna pohjoisen asukkaisiin, mutta voiko tätä ajattelua pitää nationalistisena ajatteluna ja näitä kahta maantieteellisesti toisistaan eroavaa yhteisöä eri kansoina?

⁵³ Cook 2014: 159

⁵⁴ Ibid. 164

⁵⁵ Ibid. 164

⁵⁶ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 37-38

Tarja Väyrynen kertoo artikkelissaan, että identiteettipolitiikka on viime vuosina noussut hyvin tärkeäksi maailmanpolitiikassa. Isoihin kansallisvaltioihin nivoutuu paljon etnisiin, uskonnollisiin tai kansallisiin identiteetteihin liittyviä ongelmia, minkä vuoksi koko kansan integroiminen on haastavaa. Tästä syystä eri ryhmien välillä olevia jännitteitä on vaikea purkaa.

⁵⁷ Yhdysvalloissa tämän voi havaita 1800-luvulla, jolloin maahan oli muodostunut eri perinteiden ja talousjärjestelmien vuoksi kaksi suurikokoista yhteisöä, joita voisi kutsua jopa omiksi kansoikseen. Tätä tukee myös Smithin teoria aatteiden ja etnisen yhteisön vaikutuksesta kansalaisuuden kokemukseen. Alabaman senaattorin vaimo Virginia Clay-Clopton kertoo omassa elämäkerrassaan etelän ja pohjoisen kamppailleen sodan alkaessa jo 40 vuotta tasapainosta sekä erinäisten osavaltioiden hallitsemisesta. Myös pääkaupungin sijainti aiheutti kitkaa osapuolten välille. Erimielisyyksistä huolimatta sekä etelässä että pohjoisessa oltiin yhtä mieltä siitä, että kansan itsemurha oli tulossa. ⁵⁸ Sisällissotaa voi tosiaan pitää Yhdysvaltain kansallisvaltion itsemurhana, mutta myös uuden kansakunnan alkuna.

Alkuperäislähteinä käyttämissäni henkilökohtaisissa kirjoitteluissa on havaittavissa sekä oman kulttuurin ja kansan ihannointia että voimakasta ajatusta pitää etelä ja pohjoinen erillään toisistaan. Edward Thomas kertoo muun muassa yliopiston opettajastaan tuomari Joseph Henry Lumpinista, joka kertoi mielellään etelän kauniista päivistä ja siitä, kuinka hänen mielestään pohjoinen olisi pidettävä erossa etelästä. Thomas kuvaa häntä englanninkielisellä termillä *secessionist*, joka vapaasti suomennettuna tarkoittaa ihmistä, joka kannattaa eroa jostakin, tässä tapauksessa etelän eroa Yhdysvalloista. ⁵⁹ Etelästä puhuttaessa monella kirjoittajalla on käytössä ylistäviä termejä, myös kaunokirjollisuudessa, kuten Texas Rangerseista eli Teksasin eräänlaisesta puolisoitilaallisesta joukosta kertovassa runossa vuodelta 1861. Runossa kerrotaan, kuinka hohdokkaat rangersit jahtaavat vihollisiaan, jenkkejä, ja tietävät etelän olevan vielä vapaa. Rangersit ovat runon mukaan myös verilöylyjen voittajia sekä ymmärtäväisiä, miten juhliataan ja kuollaan. ⁶⁰

Toisessa runossa vuodelta 1861 kerrotaan Konfederaation lipusta. Lipussa oleva risti, etelän risti, "loistaa läpi myrskyn ja hämärän" sekä "osoittaa ja loistaa ihmisille vapauden ja kunnian". Amerikan maaperän kerrotaan olevan rauhallinen ja siunattu, mutta kaiken sen alla piilee

⁵⁷ Karonen; Tarjamo 2006: 33

⁵⁸ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 143

⁵⁹ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 32

⁶⁰ DAS: *Texan Rangers* -runo

pahuus, joka iskee verenhimoiset hampaansa vapaisiin miehiin. Etelän vastaus on sota; elleivät tyranniin sortotoimet lopu, etelä ei koskaan antaudu.⁶¹ Myös näitä kuvauksia voidaan katsoa etnosymbolismin kautta, sillä ne kuvaavat yhteisölle tärkeitä asioita ja luovat niille samalla ikään kuin pyhää arvoa tai myyttiä niiden ympärille. Etelän risti, Konfederaation lippu, Texas Rangers ja etelän vanhat hyvät päivät ovat kaikki symboleita, joita etelävaltioiden alueella kunnioitettiin, arvostettiin ja suojeltiin. Korostamalla heille tärkeitä asioita he yhteisönä myös loivat itselleen yhteistä linjaa, aatetta ja puolustamisen kohdetta, kuin omaa identiteettiä, kuten Benedict Anderson Kuvitellut yhteisöt -teoksessaan kuvailee.

Etelän identiteettiin kuului tärkeänä osana muun muassa uskonnollisuus, valkoihoisten ylivoimaisuus ja patriotismi. Patriotismina voidaan nähdä esimerkiksi se, että etelässä noin 75–85 prosenttia taisteluikäisistä värväytyi armeijaan, kun taas pohjoisen vastaava luku oli vain 50%. Pohjoisessa tosin asui myös enemmän ihmisiä, mikä voi osittain selittää lukuja.⁶² Sotaan lähtöä ja etelän puolesta sotimista odotettiin. Monessa alkuperäislähteessä oltiin huolissaan siitä, että jos sota ei kestäisikään kauaa tai jos ei itse kerkiäkään mukaan taisteluihin. Näin kertoi muun muassa köyhemmissä oloissa kasvanut John W. Carroll, joka oli jo lapsena vuoden 1812 sodasta innostuneena unelmoinut univormun pukemisesta ja marssilaulujen laulamisesta. Hänen pelkonsa osoittautui turhaksi, sillä hän pääsi pian “osoittamaan patriotismaniaan” uuden sodan kautta. Hän kuvailee etelän joukkoihin liittymistä seuraavassa lainauksessa vuodelta 1861:

*“To wear a Confederate uniform and fight for one's country was glory enough, we thought. If positions were offered, they were accepted patriotically and the muskets were carried with the same pride and patriotism that actuated a Major General.”*⁶³

Etelän puolustamista ja Konfederaation univormussa taistelemista pidettiin kunnian tehtävänä, jota tehtiin ylpeydellä. Entinen plantaasinomistajan poika Thomas Joseph Macon taas kertoo, että sodan alku vuonna 1861 kutsui kaikki etelävaltiolaiset tekemään tai kuolemaan etelän puolesta⁶⁴. Sodan lähestyessä etelässä ilmaistiin pohjoisen vastustus myös esimerkiksi lipuilla

⁶¹ DAS: *The Southern Cross* -runo

⁶² Cook 2014: 160, 164, 167

⁶³ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carrol*: 4, 20

⁶⁴ DAS: Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*: 48

ja pinsseillä, joissa luki “Älä astu minun ylitseni” kalkkarokäärmeen kuvan kera ⁶⁵. Etelävaltiolaisilla oli yhteinen vihollinen, jonka vastustaminen yhdensi kansaa, niin kuin monesti muissakin samankaltaisissa tilanteissa. Oman kulttuurin, perheen, elinkeinon, perinteiden ja yhteisön suojeleminen koettiin kunnian asiaksi, joka koski koko yhteiskuntaa. Teksteissä näkyy syvä “me vastaan he” -asetelma, joka loi niin voimakasta uhmaa, että sodan realiteetit ja oman valtion mahdollisuudet voittoon unohtuivat.

Yhtenä patriotismin ilmenemismuotona voidaan pitää paikallisten taistelijoiden sissitoimintaa. Toiminta sai alkunsa sodan alussa, kun Konfederaatio ei ollut vielä mobilisoinut joukkojaan, ja osa kotona olleista miehistä päätti perustaa omia niin sanottuja vartioryhmiä turvaamaan omia yhteisöjään Unionin sotilailta. Miehet työskentelivät päivisin pelloilla, mutta samaan aikaan he olivat puolustusvalmiudessa “jenkkejä” tai esimerkiksi kapinoivia orjia vastaan. Sissejä kunnioitettiin, sillä he tarjosivat yhteisölle suojaa, mutta toiminta sopi myös etelän perinteisiin ja “suojeluvaistoon”. Näistä eräänlaisista partisaaniryhmistä kirjoitettiin myös esimerkiksi patrioottisia runoja, joiden tarkoitus oli saada joukkoon lisää vapaaehtoisia. Sodan loputtua ja jälleenrakentamisen alettua sissitoiminta jatkui, mutta ryhmien nimiksi vaihtuivat romantisoituneet nimet, kuten Ku Klux Klan tai Valkoisen kamelian ritarit. Nimenvaihdoksesta huolimatta ryhmien toiminta oli yhtä tuhoisaa. Ryhmien toiminnasta sodan aikana ja sen jälkeen ei ole jäänyt paljoa lähdemateriaalia, sillä sissisotilaat eivät liikkuneet muiden sotilaiden mukana ja näin eivät olleet esimerkiksi armeijan postin ulottuvissa. Tämä tapa suojeli myös sissien perheitä, sillä heitä jahdattiin normaalien rivisotilaiden perheitä enemmän. ⁶⁶ Sissien toimintaa voi pitää perustarveteorian mukaan inhimillisten perustarpeiden toteutumattomuutena. Esimerkiksi jos oman perheen tai oma turvallisuus ja identiteetti eivät ole turvattuja, voi ihminen kokea näiden tyydyttämättömien tarpeiden olevan syy toimia ja jopa ajautua konfliktiin. ⁶⁷

Itse sodassa nationalismi näkyi sekä rintamalla että sodan johtohenkilöstön teoissa. Aitiopaikalta sotaa koskevien päätösten tekoa seurannut Virginia Clay-Clopton kertoo sodan alkuhetkistä elämäkerrassaan vuosilta 1853–1866. Hänen miehensä, Alabaman senaattori Clay, julisti senaatissa vuonna 1861 Alabaman jättävän Yhdysvallat, sillä Unioni ei noudattanut maan lakeja ja oikeuksia esimerkiksi tullien suhteen. Puuvillan arvo oli noussut, ja etelässä

⁶⁵ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 34

⁶⁶ Sutherland 2013: 2-3, 10, 24, 99

⁶⁷ Karonen; Tarjamo 2006: 36

haluttiin laittaa rahahanat pohjoiseen kiinni. Hän kertoo monen tulleen kättelemään miestään senaatin istunnon jälkeen. Rohkea teko sai selkeästi hyväksynnän muilta etelävaltioiden senaattoreilta. Clay-Clopton muistelee myös, kuinka Konfederaation sotaministeri oli varma, että jos sota syttyisi, se kestäisi vain kolme kuukautta. Tästä voi ajatella ministerin uskon ja luottamuksen omaan kansaansa olleen syvä, ehkä liiankin, jos luottamus on realiteettien sijaan vaikuttanut hänen tekoihinsa ja päätöksiinsä sotaministerinä. Clay-Clopton jatkaa vielä kertomalla, kuinka Yhdysvaltojen laivaston komentaja Semmes jätti virkansa vuonna 1861 sodan alettua, sillä hän halusi palvella Konfederaatiota, ei Unionia. Rohkean päätöksen takaa löytynee sekä pelko siitä, miten itselle voi käydä eropäätöksen takia, että myös oman kansan tulevaisuutta kohtaan. Etelävaltiolaisten ylpeys omaa kansaansa ja heidän epäoikeudenmukaista kohteluaan kohtaan ei antanut periksi Semmesin tapauksessa. Monen mielessä olikin:

“If Congress does not denounce Lincoln for his unlawful and unconstitutional proceedings, I shall begin to think we have no country!”⁶⁸

Konfederaation uudeksi pääkaupungiksi valittua Richmondia Clay-Clopton kuvailee kaupungiksi täynnä patrioottisia asukkaita, jotka ottivat avosylin vastaan hallinnon ja armeijan johtoa koteihinsa asumaan, kun kaupungit hotellit olivat jo täynnä⁶⁹. Thomas Macon muistelee Richmondia myös lämmöllä. Kaupungista tuli etelän suurin pakolaiskeskus, johon monesta eri yhteiskuntaluokasta tulleet ihmiset pakenivat sotaa. Kaupungin sosiaalinen elämä kukoisti ihmispaljouden myötä; oli muun muassa tanssiaisia ja teatteriesityksiä.⁷⁰ Ihmiset selkeästi halusivat hetkeksi unohtaa sodan kauhut ja elää kuten vanhoina hyvinä päivinä sekä ylläpitää kansansa kulttuuria niinä aikoina, kun sitä sorrettiin. Niin makaaberilta kuin se kuulostaakin, huvittelua ja kulttuuririentoja, samaan aikaan kuin rintamalla kuoli ihmisiä, voi pitää myös omanlaisenaan sodankäyntinä. Kulttuurin, tapojen ja perinteiden säilyttäminen oli yksi syy, miksi sotaa käytiin, joten näiden puolustaminen lienee ollut alituisen ihmisten mielissä, olivat menetelmät sitten kuinka hyväksyttävää tahansa. Tietenkin, jos tarkemmin miettii, voisi myös ajatella tanssiaisten olevan tässä se hyväksyttävämpi muoto säilyttää perinteitä ja kulttuuria. Siinä kuolee huomattavasti vähemmän ihmisiä.

⁶⁸ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 145, 147-148, 150, 152

⁶⁹ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 168

⁷⁰ DAS: Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*: 48

Etelällä sujui rintamalla hyvin sodan alkuvaiheessa, ja Konfederaatio olikin saavuttaa itsenäisyyden monta kertaa ensimmäisten vuosien aikana ⁷¹. Sotaan osallistuneista veljeksistä vanhempi William Robert Houghton kirjoittaa pohtineensa rintaman leirielämän aikana paljonkin patriotismia ja isänmaallisuutta, ja ne ovat jääneet hänellä paremmin mieleen kuin arkielämä leirillä. Vuonna 1912 julkaistussa muistelmissaan hän vertailee ajatuksissaan Konfederaation patriotismia antiikin Rooman ja Skotlannin vaiheisiin. Caesar muistetaan hänen mielestään parhaiten hänen sotatoimistaan, kun hän puolusti imperiumiaan viholliselta, kun taas Skotlannissa muistellaan mieluummin vastarinnan kunniakkaita vaiheita kuin Englannin hallitsijoiden, eli niin sanotun väärän hallitsijan, hirmutekoja. Konfederaatiota voi verrata molempiin, vihollista vastaan puolustautuvaan ja epäoikeudenmukaista hallintoa vastaan kapinoivaan kansaan. Konfederaation sotilaat puolustivat omaa kansaa ja rotuaan sortoa väärän vallan ja vihan aikana, ja siitä heidät tullaan muistamaan. ⁷² Klassikkoasetelma pienestä kansasta ison kansan sorron alla on tuttu historiasta monen valtion ja kansan kohdalla. Asetelman voi hyvin siirtää historiasta nykypäivään lähes jokaiseen tilanteeseen, jossa on selkeä *me vastaan he* -asetelma, kuten esimerkiksi urheilussa. Ihmiset antavat sympatiansa altavastaaville ja niille, jotka joutuvat puolustamaan rauhaa toisen hyökätessä kimppuun.

Tietynlainen oman kulttuurin, perheen, identiteetin ja kansan kunnioitus näkyy henkilökohtaisissa teksteissä arkisista asioista kirjoittaessa. John Carroll kertoo elämäkerrassaan perheensä olleen hyvin köyhä ja äidin sekä sisarusten sairastelleen paljon, kun hän oli pieni. Perheellä ei ollut varaa palkata apua hoitamaan kotiaskareita, joten lapset auttoivat paljon vanhempiaan kotitöissä. Myös hän auttoi niin sanotuissa naisten töissä, kuten siivoamisessa ja ruoan laitossa, vaikka oli mies, mutta toteaa pian, että kaikkea työtä on kunnioitettava. *“Poikien pitäisi vahvempina auttaa äitejään ja siskojaan rankoissa kotitöissä”*. ⁷³ Tämä oli mielestäni yllättävä löytö lähdemateriaalista. Muussa materiaalissa kuvaillaan tärkeäksi sitä, kuinka perinteiset roolit perheessä olivat tavanomaisia, ja esimerkiksi naisten teksteissä puhuttiin paljon siitä, mitä naisten kuului tehdä perheessä.

Suurin osa lukemistani teksteistä on ylemmän luokan kirjoittamia, joten varakkuus on selkeästi vaikuttanut myös perheiden sisäiseen hierarkiaan, työnjakoon ja siihen, mitä he näkivät

⁷¹ Cook 2014: 114

⁷² DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 177-178

⁷³ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 12

kunniakkaina ja isänmaallisina tekoina. Tilanne on samankaltainen kuin “duunari” vs. “porvari” -asetelmassa, jossa ihmisen luokka kertoo, miten ihminen ajattelee ja mitä hän pitää hyödyllisenä yhteiskunnan kannalta; “duunari” työn teon ja “porvari” johtamisen. Molemmat ovat toki tärkeitä yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Carroll kuvailee myöhemmin myös hänen ja vaimonsa häitä, varsinkin heidät vihkiyntyä pastoria. Hän kertoo pastorin olleen etelän metodistikirkon pastori, herra Swift, joka oli “*good Southern man*” eli “hyvä etelän mies”⁷⁴. Vanhojen, hyvien aikojen ja perinteitä kunnioittavien ihmisten ihannointi tuntuu kuuluneen kiinteästi etelävaltiolaisten ajattelutapaan.

Patriotismi ja isänmaan kunnioitus näkyy lähteissä myös niissä kohdissa, kun kerrotaan sodan tappioista ja jälleenrakentamisen aikakaudesta. Edward Thomas toteaa sodan tuhonnen vanhan tavan elää⁷⁵. John Carroll kertoo sotilaiden olleen köyhiä tullessaan kotiin, jossa heitä odottivat vain tuhotut tilat ja pellot⁷⁶. Plantaasin omistajan tytär Belle Kearney kuvailee omassa elämäkerrassaan sodan lopputuloksen olleen hänen isälleen liikaa, eikä isä ollut yksin ajatustensa kanssa. Moni koki sodan lopputuleman ja rakkaan vanhan etelän kuoleman “koettelevan miehen sielua”.⁷⁷ Naistenoikeuksia ajanut Caroline Elizabeth Thomas Merrick kertoo 175 000 etelän sotilaan antautuneen ja palanneen kotiin loukkaantuneina tai haavoittuneina, joista tuhannet eivät enää koskaan pystyneet elämään normaalia elämää tai tekemään enää töitä. Moni Konfederaation asukkaista ymmärsi antautumisen pitkän ja tuhoisan sodan jälkeen, mutta moni kysyi myös:

“Why not have fought on until all were dead - man, woman and child? What is left to make life worth the living?”⁷⁸

Osa oli valmis antaa ihmisten kuolla sodassa, kuin elää elämää, jolla ei ole mitään merkitystä. Itsensä ja muiden uhraamisen ajattelemisen vaatii jo suurta pelkoa ja ahdistusta, joka tässä tapauksessa on syntynyt oman kulttuurin epävarman tulevaisuuden takia. Koko etelä tuntui olevan tuhottu niin infrastruktuurisesti kuin henkisesti. Sodan jälkeen Konfederaation

⁷⁴ Ibid. 48

⁷⁵ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 5

⁷⁶ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 43

⁷⁷ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 35

⁷⁸ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 75, 104

kuolinluvuksi laskettiin 258 000 ihmistä ja haavoittuneiksi 200 000 lisää ⁷⁹. On hyvä muistaa, että sodassa kuoli ja haavoittui sotilaiden lisäksi myös siviileitä Unionin käyttämän totaalisen sodankäynnin takia.

Etelässä pohdittiin paljon sodan häviämisen syitä. Yhtenä mahdollisena syynä pidettiin Jumalan kosta etelävaltioille esimerkiksi orjuuden oikeuttamisesta, oman valtionsa (Yhdysvallat) hallintoa vastaan kapinoinnista, vai oliko Jumala yksinkertaisesti vain Unionin puolella? Kuten aiemmin jo mainitsin, uskonnollisuus oli etelävaltioissa hyvin yleistä ja kuului vahvasti osaksi alueen kulttuuria. Tässä se tulee hyvin esille; jopa häviön ajateltiin olleen Jumalan kosto etelävaltiolaisille. Sen sijaan, että ihmiset tarkastelisivat sodan realiteetteja ja etelän todellisia mahdollisuuksia voittaa sota, he etsivät syytä korkeammalta taholta. Isänmaallisen ajattelun pohjalta kukaan ei tietenkään voinut kuvitella etelän häviävän sotaa, mutta joskus patriotismi antaa liikaa uskoa epätoivoisessa tilanteessa. Toinen, ehkä hieman konkreettisempi selitys, voisi olla esimerkiksi kunnollisen painotuotannon ja paperin puute etelässä. Tämän takia kansalle ei saatu levitettyä tehokkaasti nationalistista sanomaa, joka olisi voinut pitää taistelutahtoa pidempään yllä. Sodan sekä omaisuuteen että yksilöiden kuolemiin kohdistuneet tuhot vaikuttivat koko kansaan katsomatta luokkaan tai perheen varakkuuteen. Etelässä ei häviöstä huolimatta suostuttu myöntämään, että vain he olisivat syyllisiä sotaan. Tästä syntyi katkeruutta molemmille osapuolille, jonka seuraukset näkyivät myöhemmin jälleenrakennuksen aikana. ⁸⁰

Jälleenrakennuksen aikaa pidettiin epäoikeudenmukaisena etelässä. Etelän itsenäisyyttä kannattanut Mary Norcott Bryan kirjoittaa kirjeissään lapsilleen ihmisten pyytäneen sodan jälkeen vuonna 1865 vain mahdollisuutta saada elää rauhassa ja rakentaa elämänsä takaisin, mutta tämä ei onnistunut, sillä hävinneitä osavaltioita liitettiin nopeaa tahtia takaisin Unioniin. Monen mielestä sodan jälkeiset olot tuntuivat huonommilta kuin itse sota; perheet menettivät orjansa ja heidän plantaasinsa oli tuhottu, ja moni tekikin paljon töitä, jotta saisi entisen elämänsä takaisin. Rouva kirjoittaa jälleenrakentamisen ajan olleen häpeällinen aika kaikille osapuolille. ⁸¹ Häpeän tunne voidaan liittää toteutumattomiin unelmiin: oma kansa omassa itsenäisessä valtiossa elämässä omilla ehdoillaan. Kaatuneiden sotilaiden ja siviilien lisäksi surtiin myös kuollutta ajatusta omasta valtiosta. Unelmien särkyminen ja etelän kohtelu sodan

⁷⁹ Cook 2014: 160

⁸⁰ Ibid. 179, 232-233

⁸¹ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 34-35

jälkeen aiheutti katkeruutta etelävaltiolaisissa, joka johti myös epäoikeudenmukaisiin ja väkivaltaisiin tekoihin, joita ei mielellään kansakunnan historiassa muistella. Tai sitten häpeilemättä muistellaan ja korostetaan sitä, miksi teot olivat oikeutettuja.

Etelävaltiolaisten mielipiteet vihollisesta ja itsenäistymisestä vaihtelivat sodan jälkeen suuresti. Osa uskoi vahvasti unelman omasta maasta olleen ohi. Osa kuitenkin jatkoi kapinointiaan Unionia vastaan hyvin avoimesti ja näkyvästi.⁸² Pohjoisesta saapuneet sotilasmiehitäjät sekä heidän vanavedessään mukana tulleet niin sanotut “onnenonkijat” eli omaa etuaan tavoittelevat pohjoisvaltiolaiset aiheuttivat etelässä paljon rauhattomuutta ja väkivaltaisuuksia. John Carroll kertoo erään pohjoisvaltiolaisen kerran tulleen huutelemaan hänen pihalleen keskellä yötä:

“Come out here, Mr. Cherry. By God I am northern cavalry. I have come to take you off, you G--- d--- rebel!”

Tämä yritti houkutella Carrollia ulos kodistaan ja haastaa riitaa tämän kanssa, jonka jälkeen olisi mahdollisesti ryöstänyt Carrollin kodin. Unionin entisillä sotilailta oli tapana muun muassa myös pakottaa ihmisiä antamaan hevosensa heille väittäen niiden olleen varastettuja. Myös Carrollille meinasi käydä näin, mutta puolusti itseään aseella.⁸³ Samanlaisia tarinoita löytyi lähdemateriaalista enemmänkin.

Tilanne tuntui sietämättömältä. Carrollin mukaan turvattomuuden tunteeseen vastattiin luomalla Ku Klux Klan -ryhmä, jotta ihmiset voisivat itsepuolusta hyödyntäen suojella itseään ja perhettään. Jäsenten tehtävä oli pitää erinäiset tuhoryhmät kurissa. Ryhmien jäsenet vannoiivat valan veljesjärjestölle ja liikkuiivat öisin maskipäisinä kurittaen röyhkeitä entisiä orjia ja mielipahaa aiheuttaneita valkoihoisia, jotka aikaansaivat sekasortoa alueella. Ku Klux Klan -ryhmä hyökkäsi myös Carrollin kimppuun, mutta hän pääsi pakenemaan paikalta hevosellaan. Tämän jälkeen Carroll piti aseensa aina lähetyvillään.⁸⁴ Vaikka moni etelävaltiolainen oikeutti Ku Klux Klanin ja muiden samankaltaisten ryhmien toiminnan yhteisöjen puolustamisella, täytyy kuitenkin muistaa, ettei se ollut ainoa syy ryhmien toimintaan. Iso osa ryhmien toiminnasta liittyi vapautettujen orjien elämän vaikeuttamiseen muun muassa väkivallan

⁸² Cook 2014: 232

⁸³ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 61, 63-64

⁸⁴ Ibid. 44-45

keinoin. He halusivat myös tehdä selväksi, etteivät tummaihoiset olleet vapauduttuaan nousseet valkoihoisten tasolle ja näin aikoivat tilanteen myös säilyttää.

Mary Bryan kertoo kirjeessään jälleenrakennuksen aikana Ku Klux Klaniin kuuluneesta pojasta, joka oli rakastunut Bryanin serkkuun. Poika jäi kiinni ryhmään kuulumisesta ja joutui tästä vankilaan ja työleirille moneksi vuodeksi. Sieltä vapauduttuaan hän eli rouvan mukaan hyödytöntä mutta kunniakasta elämää, jota Bryan ei kuitenkaan avaa sen enempää. Bryan kannatti Ku Klux Klanin ylläpitämistä, joten hänen kirjoituksensa eivät ole yllättäviä. Pojan hautakiveen kaiverrettiin hänen olevan aina ihmisten sydämissä.⁸⁵ Juuri turvattomuuden tunne oli yksi syy kansalle ajautua sotaan tai konfliktiin perustarveteorian mukaan. Sota oli sodittu, mutta turvattomuus jatkui sodan häviämisen seurauksena. Häviäjien kohtalo oli alistua voittajien asettamiin rajoihin, mutta etelävaltioiden kohdalla voinee todeta, että kapinointia näitä rajoja vastaan on jatkunut nykypäivään saakka.

Nationalismi ja etelän identiteetti näkyivät selkeästi lukemissani alkuperäislähteissä. Oma maa nähtiin nostalgian kautta paratiisina, jossa kaikilla oli hyvä olla. Täytyy kuitenkin muistaa, kenen tekstejä lukee. On sanomattakin selvää, että esimerkiksi orjanomistajilla oli hyvin todennäköisesti erilaiset ajatukset vanhasta etelästä sekä sodan jälkeisestä ajasta kuin esimerkiksi orjilla. Isänmaalle ja oman kansan kulttuurille omistautumista näytettiin monella tapaa: univormuun pukeutumalla, sissitoiminnalla, jälleenrakennusajan aikaisilla kostotoimilla, mutta myös tavallisilla kodinaskareilla ja toisien auttamisella. Kullakin kansalaisella oli oma paikkansa yhteiskunnassa, kuten myös tehtävänsä, joita kuului tehdä. Etelävaltiolaiset olivat ylpeää kansaa, joka kuvitteli omia voimiaan liian suuriksi, mikä koitui heidän tuhosseen.

3.3 Viholliskuvia

Väyrynen pohtii viholliskäsitettä artikkelissaan ja avaa hyvin siihen liittyvää teoriaa. Hän kertoo viholliskuvien olevan konflikteissa tärkeitä, sillä ne luovat osapuolten, “meidän” ja “heidän”, välille vuorovaikutusta. Tämä on esimerkiksi kehitysbiologian mukaan elintärkeää lajin, tai tässä tapauksessa kansan, selviytymisen kannalta, sillä viholliskuvan kautta ihminen tunnistaa kuka on vihollinen ja kuka ei. Tämän vuoksi konflikteissa nousevat vahvasti esiin eri osapuolet, me ja he, itse ja toinen, ja tämä on tärkeää myös identiteetin syntyprosessissa.

⁸⁵ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 35

Viholliskuvan voi ajatella myös eksistentiaalisena piirteenä, sillä ihmisellä on tapana peilata sisällään oleva paha ulkopuolelle. Jotta yhteisöt voisivat prosessoida sisällään olevaa pahaa, ne tarvitsevat siihen vihollista. Sodankäynnissä tämä prosessointi voi johtaa esimerkiksi väkivallan käyttöön, jota oikeutetaan viholliskuvalla.⁸⁶ Vihollisen kuvaukset ja identifioinnit ovatkin suuressa roolissa alkuperäislähteistössäni, ja niistä on helposti havaittavissa selkeä vastakkainasettelu kahden eri yhteisön ja kansan välillä.

Yhdysvaltojen eteläiset osavaltiot ovat luonnehtineet itseään aina erilaisiksi, poikkeaviksi ja usein myös vaarassa oleviksi verrattuna muihin valtion osavaltioihin. Eroa pohjoisen ja etelän välillä eivät huomanneet pelkästään etelävaltiolaiset, vaan myös esimerkiksi eurooppalaiset matkailijat. Kirjassaan *Domestic Manners of the Americans* Frances Trollope kuvailee pohjoisvaltiolaisia itsekkäiksi ja kieroiksi huijareiksi. Kirja sai suuren suosion etelävaltioissa, mikä samalla lisäsi myös stereotyyppioita pohjoisvaltiolaisia kohtaan.⁸⁷ Myös Väyrysen kuvailemaa politiikan kahtiajakautuneisuuden “satelliitti- ja maan politiikka” -teoriaa voi soveltaa pohjoisen ja etelän vastakkainasetteluun. Valtion harjoittaessa satelliittipolitiikkaa se huolehtii yhteisistä maailmanlaajuisista yhteiskunnan haasteista, kuten tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista. Maan politiikkaa harjoittava valtio keskittyy taas paikallisiin ongelmiin ja kansan huoliin. Maan politiikan äärimuotona voidaan pitää itsenäistymisvaatimuksia, jotka ovat tyypillisiä kriisiytyneissä valtioissa.⁸⁸ Orjuuskysymystä voidaan pitää aikansa yhteiskunnallisena haasteena, johon pohjoinen yritti saada ratkaisua, mihin etelä taas vastasi itsenäistymisvaatimuksella ja sodalla.

Alkuperäislähteissä pohjoisvaltiolaisia kuvattiin erilaisin termein. Edward Thomas kertoo “*Damn Yankee*” -termiä käytettävän arkikielessä paljon. Hänellä oli muun muassa kiire valmistua yliopistosta ja värväytyä armeijaan, jotta pääsisi tappamaan näitä “*Damn Yankeeseja*”.⁸⁹ Caroline Merrick käyttää samaa termiä kuin Thomas, mutta hänen puheensa sävy on huomattavasti positiivisempi:

⁸⁶ Karonen; Tarjamo 2006: 33–34

⁸⁷ Kaufman 2006: 1, 5

⁸⁸ Karonen; Tarjamo 2006: 32

⁸⁹ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 35, 41

*“The men we called **Yankees** had fought bravely for their own independence and gained it, and they would fight if necessary again; we should see our soil dug up and earthworks made on our own secluded plantations.”*⁹⁰

“Yankee” tai “jenkki” -nimitystä voi lähteiden perusteella pitää yleisterminä pohjoisvaltiolaisesta, mutta termissä on kuitenkin pieni negatiivinen kaiku, vaikka se ei puheen kontekstista tulisi ilmi. Jenkki -termi on yleisessä käytössä nykyäänkin, joskin sillä viitataan mistä päin vaan tulevaan Yhdysvaltain kansalaiseen. Jenkki -termiä käytetään lähinnä lempinimenä “yhdysvaltalaiselle”, mikä sekä englannissa että suomessa selkeästi lyhentää sanaa. Tämän takia “jenkki”-sanaan on helppo kääntyä epävirallisessa puheessa, vaikka termillä on vielä nykyäänkin hieman leimaava ja negatiivinen sävy.

Jos “Yankee” tai “jenkki” oli teksteissä lähes neutraali yleistermi pohjoisvaltiolaisesta, alkuperäislähteistä löytyi myös sekä vielä neutraalimpia että ilkeämpiä termejä. Mitchell Houghton kirjoittaa seuraavasti: “*The blue coats were everywhere*”⁹¹. “*The blue coats*” eli “*sinitakit*” viittaa Unionin sotilaiden käyttämiin sinisiin takkeihin. Myös termiä “*federaalit*” (*federals*) käytettiin, esimerkiksi John Carrollin kirjoituksissa⁹². Edward Thomas käyttää tekstissään jo hieman kuvailevampia nimiä, kun puhuu Unionin sotilaista “*pohjoisen radikaaleina*” (*the Northern Radicals*) sekä kuvainnollisesti “*susina*”, jotka on pidettävä omalta oveltaan pois (*to keep the proverbial wolf from the door*)⁹³. Vieläkin ilkeämpiä nimityksiä löytyi, kuten Mary Bryanin kirjoituksissa. Hän kertoo päivän olleen surullinen ja sateinen, kun Unionin miehet saapuivat hänen talonsa pihaan. Miesten joukossa hän näki sotilaan, jota kuvailee “*inhottavimmaksi otukseksi*”, jota on koskaan nähnyt (*the most repulsive looking red-haired creatures I ever saw*). Sotilaalla oli punaiset hiukset, mikä saattaa olla syy miksi Bryanin silmä ei levännyt miestä katsoessa, mutta hänen ajatuksensa pohjoisvaltiolaisista lienevät kuitenkin suurempi syy tähän ilmaisuun.⁹⁴

William Houghton käyttää myös “*otus*” -termiä kuvaillessaan pohjoisen sotilaita:

⁹⁰ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 31

⁹¹ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 41

⁹² DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 38

⁹³ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 5, 62

⁹⁴ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 33

*“Some of the **creatures** hate the South so much that they are constantly ready to put the worst construction on any event that happens in this section. As has been said, their souls are so infinitesimally small that if enclosed in the shell of a mustard seed, they would roam for endless ages without meeting the confines.”*

Lainauksessa Houghton kertoo näiden “*otusten*” vihaavan etelään hyvin paljon. Otusten eli pohjoisvaltiolaisten sielut ovat niin pieniä, että “*jos ne sulkisi sinapin siemenen sisälle, ne vaeltaisivat ikuisesti löytämättä rajoja* (siemenen seinää)”. Otuksen lisäksi Houghton kutsuu Unionin sotilaita “*pohjoisen tunkeilijoiksi*”, joista “*inhottavin kasti*” ryösti kotitalouksia ja hyökkäsi naisten ja lasten kimppuun.⁹⁵ Ilkeään sävyyn kutsuttiin myös rahattomia pohjoisvaltiolaisia onnenonkijoita, jotka matkustivat etelään hyötymään jälleenrakennuksen aikaisesti sekasorrosta. Heitä kutsuttiin yleisesti nimellä “*carpet-baggers*”, joiden koko omaisuus kulki yleensä itse tehdyssä repussa, kuten opetustyölle omistautunut Belle Kearney kertoo. Myös pohjoisen puolelle niin sanotusti loikanneille oli oma nimensä; *scalawag*.⁹⁶ Ilkeillä ja alentavilla nimityksillä on selkeä tarkoitus oman kansallisen identiteetin ja yhteisön suhteen. Jo pelkillä nimityksillä pystyy ilmaisemaan oman mielipiteensä oman kansansa paremmuudesta, vertailua ei tarvitse sen enempää selittää, kun nimitys kertoo jo kaiken oleellisen.

Millä tavoin pohjoisen ja etelän asukkaat erosivat toisistaan? John Carrollilla on kirjoituksissaan tarve jaotella ihmiset joko etelän tai pohjoisen ihmisiksi. Etelävaltiolaisia hän kuvailee lämminsydämisiksi ja anteliaiksi ihmisiksi, joilla on hyvät käytöstavat.⁹⁷ Virginia Clay-Clopton kertoo erään valtionmiehen kuvailleen pohjoisvaltiolaisten olevan hyötyjen perään, kun taas etelävaltiolaiset kunnian⁹⁸. Myös Caroline Merrick kuvailee etelävaltioiden ihmisten kohdelleen etelässä asuneita pohjoisvaltiolaisia paremmin kuin pohjoisessa kohdeltiin etelävaltiolaisia ennen sotaa⁹⁹. On yleistä ja ymmärrettävää, että valtion sisällä olevien eri yhteisöjen välille syntyy tietynlaisia stereotyyppioita toistaan. Etelässä pohjoisen ihmiset nähtiin

⁹⁵ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 191, 193

⁹⁶ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 15, 17

⁹⁷ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 46

⁹⁸ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 150

⁹⁹ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 27

kirjoituksissa toistuvasti negatiivisessa valossa, esimerkiksi huonokäyttöisinä, ilkeinä, tönkeinä ja itsekkäinä. Tämän kaltaiset luonteenpiirteet ja käyttäytyminen eivät kuuluneet etelävaltiolaisten identiteettiin.

Sodan aikana vihollisia on kuvattu elämäkerroissa hyvin laajasti rintamalla olleista sotilaista päätöksistä tehneisiin päättäjiin ja johtajiin asti. Yhdysvalloista eroa kannattavien etelävaltiolaisten mielestä heidän eronsa Unionista oli oikeutettu, sillä pohjoisessa vallassa olleiden republikaanien teot eivät etelävaltiolaisten mielestä olleet perustuslain mukaisia. Pohjoisessa muun muassa autettiin karanneita orjia, mikä oli etelän demokraattien mielestä toisen omaisuuteen kajoamista. Etelävaltiolaisten mielestä heidän ei tarvinnut sietää vuoden 1860 presidentinvaalien tulosta ja siitä seuranneita tapahtumia, sillä he eivät olleet äänestäneet republikaani Abraham Lincolnia valtaan. Konfederaation presidentiksi valittu Jefferson Davis halusi säilyttää rauhan osapuolten välillä, mutta oli varma sodan syttymisestä. Tilanne näytti huonolta Konfederaation kannalta, sillä heillä oli selkeä alivoima. Unioni ei kuitenkaan antanut tarpeeksi myönnytyksiä ja toimilupia etelän pohjoisimmille osavaltioille, jotka eivät vielä olleet eronneet Unionista. Heidän uskollisuutensa kääntyi näin Konfederaation puoleen.¹⁰⁰ Republikaanien tiukka linja orjuuden kitkemiseksi pelloilta ja kotitalouksista oli selvästi liikaa myös niille osavaltioille, jotka olivat lähempänä pohjoisen liberaalimman aatemaailman vaikutuspiiriä.

Nuorempi Houghtonin veljeksistä, Mitchell Houghton, kuvailee näkemiään Unionin sotilaita vihollisiksi, jotka näyttivät isommilta kuin Konfederaation sotilaat. Myös heidän aseensa ja pukunsa olivat hienommat kuin etelävaltiolaisilla, mutta se ei lisännyt vihollisen kunnioittamista:

“It was a novel experience to find one's self a boy prisoner in the hands of an enemy we did not highly respect. The blue coats were everywhere; there seemed to be myriads of them and they seemed to be handsomely uniformed, well fed and thoroughly equipped with superior guns, accoutrements, wagons and tents, presenting a striking contrast to my brave Confederate countrymen whose manly hearts were beating true under tattered and time-worn gray remnants of former uniforms.”

¹⁰⁰ Cook 2014: 116-117, 120

Jos “*blue coatsit*” taistelivat hienoilla aseilla hienoissa univormuissa, Konfederaation miehet taistelivat rohkeudella. Sotavankina ollessaan Houghton kertoo vankilan johtajien olleen “*julmia tyranneja*”, jotka aina keksivät uudenlaisia kurituskeinoja vangeille. Rangaistustapoja olivat muun muassa käsien yhteen sitominen, lyöminen ja hakkaaminen. Hän kertoo myös vankien ampumisen olleen hyvin tavanomaista pienienkin rikkomusten seuraamuksena.¹⁰¹ Kirjoittajan tekstistä kuuluu jopa kateus Unionin sotilaita kohtaan, jota kenties pyrittiin piilottamaan nostamalla esiin “Konfederaation sotilaat taistelevat sydämellä” -perspektiiviä sekä monilla kuvauksilla erilaisista Unionin käyttämistä rankaisukeinoista.

Mitchellin isoveljen William Houghtonin mukaan pohjoisen vankiloissa kuoli 16 prosenttia sotavangeista, kun etelässä määrä oli vain 12 prosenttia. Näännyttäminen ja esimerkiksi syyttömien hirttäminen olivat muutama esimerkki pohjoisen vankiloiden julmista toimista.¹⁰² Etelässä huomattiin vihollisen huono kohtelu ja käytös myös rintaman puolella. Esimerkiksi yleisin syy, miksi miehet lähtivät sissisotaan, oli vihollisen “epäsivistynyt” käytös siviilejä kohtaan ja tyyli käydä sotaa. Tämän takia moni halusi suojella perhettään, kotiaan ja yhteisöään liittymällä erilaisiin partioihin, jotka vartioivat alueita Unionin sotilailta ja heidän mahdollisilta sissisotilailta.¹⁰³ Pohjoisessa luotiin etelävaltiolaisista ja heidän sotilaistaan selkeitä vihollisia. Unionin sanomalehdissäkin kannustettiin “*Äänestä kuin he (Konfederaatio) ampuvat sodassa*”, eli isänmaan puolesta, tai “*Äänestä kuin ammut*”, eli demokraatteja vastaan.¹⁰⁴ Viholliskuvan luominen ja sen istuttaminen kansaan oli siis molemminpuolista toimintaa sodankäynnissä.

Unionin tiedettiin houkutelleen sotilaita myös ulkomailta asti sotimaan Unionin puolelle. William Houghton kertoo heidän tulleen monesta eri maasta, eikä heille sen liiemmin asetettu tarkkoja värväytymiskriteerejä. Osa ei puhunut englantia, osa ei osannut taistella, mutta pystyivät puolustamaan linnoituksia, ja ennen kaikkea he olivat yhtä lailla vihollisia kuin kuka tahansa Unionin sotilas. Ulkomaalaiset sotilaat antautuivat helposti ja joutuivat usein sotilasvankilaan, jossa jatkoivat jo pelkällä olemassaolollaan taistelua Konfederaatiota vastaan; heidät piti ruokkia, jolloin ruokakulut nousivat, tai kaikki saivat vähemmän ruokaa. William Houghtonin kirjoituksista on selkeästi havaittavissa halveksuntaa ja alentavaa puhetta

¹⁰¹ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 41, 43

¹⁰² Ibid. 195

¹⁰³ Sutherland 2013: 101

¹⁰⁴ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 193

vierasmaalaisia sotilaita kohtaan. Tälle on kuitenkin selkeä syy, nimittäin sodan jälkeen he olivat yhtä lailla oikeutettuja nostamaan sotilaan eläkettä. Hänen mielestään vierasmaalaisten taistelijoiden motiivi sotaan oli pelkästään raha ja Unionin lipun alla taistelusta saatu kunnia.¹⁰⁵ Houghton näkee tämän jopa häpeällisenä syynä taistella. Hänkin taisteli kunnian vuoksi, mutta enemmän isänmaan rakkaudesta kuin rahasta.

Myös siviilit kohtasivat sotilaita sotavuosina ja kuvailevat heitä teksteissään. John Carroll kertoo törmänneensä nuoreen naiseen tämän kodin edustalla, joka varoitti häntä Unionin sotilaista, jotka olivat tilan lähellä:

*“Sir, those are federals. Sell your life as dearly as possible. They will burn this house and premises, but that is all right. Kill as many Of them as possible.”*¹⁰⁶

Nuorta naista ei pelottanut, että Unionin sotilaat olivat lähellä tai että he tuhoaisivat hänen tilansa. Yhden plantaasin tuho oli pientä isossa kuvassa. Jos Konfederaation joukot saavuttaisivat voiton sodassa, naisen uhraus ei olisi turha. Caroline Merrick kohtasi nuorempana vihollisia omassa kodissaan. Unionin sotilailla oli tapana hyödyntää paikallisten siviilien tiloja ja taloja yöpymisiä ja tukikohdan pitoa varten. Merrickin luona yöpyi hänen sanojensa mukaan “pari jenkkiä”, joista toinen oli hieman kipeä. Merrickin äiti tarjosi tälle minttuteetä, mutta sotilas ei juonut sitä myrkyn pelossa. Vasta kun äiti itse joi teetä, myös sotilas uskalsi juoda sitä. Sotilas oli kiitollinen äidin tarjoamasta avusta ja kertoi, että taisteli vain “vanhan lipun velvollisuuden vuoksi”.¹⁰⁷

Kaikki vihollisen sotilaiden kanssa käydyt kohtaamiset eivät kirjoitusten mukaan siis olleet vihamielisiä. Merrick kertoo myös, ettei pitänyt pohjoisvaltiolaisia pahoina. Yhtenä päivänä hän näki, kuinka saksalainen Unionin sotilas poimi maasta kukan, johon lähellä ollut tyttö kommentoi, että “katso, ilkeä jenkki otti kukan meidän penkistämme!” Merrick vastasi tyttölle, että “ei ole hätää, sotilaan teko ei ollut paha synti. Sotilas ei tule koskaan aiheuttamaan meille

¹⁰⁵ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 73-74

¹⁰⁶ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 38

¹⁰⁷ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 40

sen pahempaa, hänellä on kiltit kasvot.” Pienet ystävälliset kohtaamiset eivät selkeästi olleet harmillisia Merrickin mielestä, mutta myös hänelläkin oli rajansa:

“One afternoon Sallie Miller rode past, with a Yankee officer. Shame on her! Two young lady guests on their way to Bayou Goula saw her and were indignant with any Southern girl who would ride with a Yankee in the presence of their army.”

Myös hänen pikkuveljensä kohtasi takapihallaan Unionin sotilaan, joka antoi pienelle pojalle suukon. Merrick moitti veljeään heti tämän jälkeen samalla kun veli yritti selittää, että kyseessä oli “hyvä jenkki”.¹⁰⁸ Selkeästi lähempi tuttavuus vihollisen kanssa ei ollut Merrickin mielestä enää sopivaa, vaikka hän pohjoisvaltiolaisten hyvyyteen tahtoikin uskoa. Kyse on voinut olla myös siitä, että ulkona tapahtuneet kohtaamiset voi nähdä myös joku toinen, joka ei mahdollisesti ajattele yhtä ystävällisesti kuin hän. Sisällä tapahtuneet keskustelut vihollisen kanssa jäivät pienemmän piirin tietoon, eikä siitä ollut niin suurta mahdollisuutta syntyä esimerkiksi ikäviä huhuja kuin pihamaalla tapahtuneista kohtaamisista.

Sota jatkui odotettua pidempään, vaikka etelävaltiolaisilla oli selkeä alivoima sekä miesvoimassa että aseistuksessa. Yhdeksi syyksi sille, että etelä pystyi puolustamaan itseään pohjoisen invaasion aikana niinkin pitkään, pidetään etelävaltiolaisten syvää vihaa pohjoisvaltiolaisia kohtaan sekä oman identiteetin kehittymistä. Richmondissa sijaitseva hallitus osasi toimia ainakin armeijan suhteen oikein, mikä auttoi Konfederaatiota puolustamaan itseään ja kansassa herännyttä kansallistunnetta.¹⁰⁹ Lujasta taistelutahdosta huolimatta etelän häviö oli vain ajan kysymys. John Carroll kertoo kirjoituksissaan kenraali Leen antautumisen olleen kuolonsoitto etelälle. Pohjoisessa ihmiset rohkaistuivat etelän antautumisesta ja alkoivat kohdella etelävaltiolaisia aggressiivisesti, erityisesti sotilaita.¹¹⁰ Tätä ei auttanut Virginia Clay-Cloptonin miehen, senaattori Clayn, mielestä se, että Lincoln murhattiin. Hänen mielestään Lincolnin salamurha oli huonoin asia mitä etelälle oli tapahtunut; *“Luoja meitä auttakoon”*.¹¹¹ Tämä on mielenkiintoinen mielipide verrattuna siihen, että moni etelän osavaltio erosi Yhdysvalloista juuri sen vuoksi, että orjuuden vastustaja Abraham

¹⁰⁸ Ibid. 35, 40, 51

¹⁰⁹ Cook 2014: 159

¹¹⁰ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 42

¹¹¹ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 245

Lincoln valittiin presidentiksi. Lincolnin tiedettiin haluavan liittää osavaltiot pian takaisin Unioniin ja saavuttaa rauha osapuolten välille, kun taas hänen seuraajansa Johnsonin huhuttiin olevan ankara maanpettureita kohtaan. Etelässä nousi pelko, että hän kohtelisi etelää huonosti.

112

Robert E. Leen antautuessa Appottomaxissa hän piti Konfederaation kunniaa yllä viimeiseen asti varoittamalla pohjoista: *“Tämä ei ole loppu, etelässä on vielä elinvoimaa”*. Myös Jefferson Davis varoitti Unionia, ettei Konfederaatio ollut kuollut, vaan nukkumassa. Pohjoisessa suhtauduttiin kahtiajakoisesti etelän häviöön. Osa halusi antaa heille anteeksi ja elää rauhassa, kuitenkin ilman orjuutta, sillä olivathan hekin loppujen lopuksi amerikkalaisia. Osa taas halusi rangaista kapinoitsijoita kovalla kädellä maanpetturuudesta ja viedä paikalle armeijan valvomaan alueita joksikin aikaa. Presidentti Johnson päätti edeltäjänsä Lincolnin jalanjälkiä seuraten kohdella etelää suopeasti. Asukkaat saivat pitää omaisuutensa orjia lukuunottamatta, ja varakkaimpien orjanomistajien sekä sodassa tärkeässä asemassa olleisen tuli myös anoa armahdusta presidentiltä. Tämä tyydytti molempia osapuolia, ainakin rauhanneuvotteluissa olleita. Osa etelässä sai rangaistuksia mutta isommassa kuvassa lempeän kohtelun ajateltiin tarjoavan etelälle helpon jälleenrakennusajan.¹¹³

Jälleenrakennuksen aika ei kohdellut etelävaltioiden asukkaita yhtä lempeästi kuin Johnson. Kun kotoaan sotaa pakoon lähtenyt Mary Bryan palasi kotitalalleen vuonna 1865, näky oli surullinen. Kaikki oli tuhottu ja alueen ihmiset olivat poissa. Päälimmäinen tunne Bryanin perheellä kuitenkin oli ilo, sillä he olivat palanneet kotiin. He joutuivat pakenemaan myös pakolaisaikansa kodista, sillä Unionin sotilaat valloittivat kaupungin ja ryöstivät kaikki talot ja niistä löytyneet eläimet.¹¹⁴ John Carroll kertoo etelästä tulleiden Unionin sotilaiden palanneen kotiseuduilleen nenä pystyssä ylpistyneinä voitosta, vaikka heidän panoksensa lopputulokseen oli hyvin pieni. Entiset Unionin sotilaat muodostivat joukkoja sekä etelään tulleiden pohjoisvaltiolaisten sotilaiden että etelässä sotaa pakoilleiden “lurjusten” kanssa, kuten Carroll heitä kuvailee. Joukot pukeutuivat pohjoisen sinisiin takkeihin vain ärsyttääkseen siviilejä ja tehdäkseen rikoksia heidän tiloillaan.¹¹⁵ Myös Mitchell Houghton kertoo, kuinka osa etelään tulleista pohjoisvaltiolaisista liittoutui etelän “luopioiden” kanssa. He käyttivät hyväkseen

¹¹² Dickerson 2003: 1-2

¹¹³ Ibid. 1,3, 15

¹¹⁴ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 34

¹¹⁵ DAS: Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carroll*: 42

myös vapautuneita orjia sekä näiden halua kostaa entisille omistajilleen. Yhdessä joukot ryöstivät tilojen lisäksi myös pankkeja, virastoja ja toimistoja.¹¹⁶ Pohjoisen kostonhimo ja halu valvoa vapaata etelää sai aikaan paljon sekasortoa. Omaisuutta tuhottiin ja ihmisiä tapettiin; turvallisuuden tunne ei palannut sodan jälkeen.

Etelän kasvava katkeruus sodan seurauksista huomattiin myös pohjoisessa. Caroline Merrick kertoo kirjoituksissaan, että pohjoisessa huhuttiin etelävaltiolaisten valvovan öitä ja kiroavan voittanutta osapuolta. Merrick kuitenkin vakuuttaa, että näin ei ollut, sillä hänen mielestään päällimmäisenä tunteena oli suru. Koko yhteisö suri yhdessä kuolleita omaisiaan ja etelän kohtaloa. Osalla pohjoisvaltiolaisista ei kuitenkaan ollut sympatiaa etelävaltiolaisia ja heidän kohtaloaan kohtaan. Pohjoisen mielestä etelä oli yllyttänyt pohjoisen sotaan, minkä takia heitä piti syyttää, ei sääliä.¹¹⁷ Etelässä vallassa olleet demokraatit eivät olleet tyytyväisiä jälleenrakennuksen oloihin. He kannattivat valkoihoisten ylivaltaa, orjuutta ja eroa Unionista. Tyytymättöminä sodan tulokseen ja vallitseviin oloihin he perustivat erilaisia ryhmiä, joiden tehtävä oli tuottaa pohjoisvaltiolaisille mahdollisimman paljon tuhoa. Ryhmät muun muassa murhasivat tummaihoisia Unionin kannattajia, poliitikkoja ja heidän liittolaisiaan, sekä rohkaisivat paikallisia vastarintoihin jälleenrakennuksen oloja vastaan. Kuuluisin näistä ryhmistä oli Ku Klux Klan.¹¹⁸

Edward Thomas kertoo Lincolnin salamurhan olleen harmittava asia, sillä hänen sanojensa mukaan Lincoln ei halunnut rangaista etelää. Lincolnin ollessa elossa jälleenrakentamisen ajan huonot puolet olisi voitu välttää. Etelässä ei muuta toivottu kuin rauhaa, mutta sitä he eivät saaneet, kuten Thomasin siteeraama tohtori H. T. Peck sanoi:

"The bitterness of the war would soon have passed away, but the horror of reconstruction sank deeper into the soul of the South than even the memory of devastated lands and of cities laid in ashes. It is painful now to dwell upon the folly and fanaticism which made that period the darkest in all American history. The wise and conciliatory plans of Lincoln were forgotten by the Northern Radicals. Legislative halls which had been honored by the presence

¹¹⁶ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 55

¹¹⁷ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 75, 106

¹¹⁸ Cook 2014: 256

*of learned jurists and distinguished law-givers, were filled with a rabble of plantation hands, who yelled and jabbered like so many apes...”*¹¹⁹

Se, että etelä toivoi vain rauhaa, on varmasti paljon monisyisempi toive kuin miltä päältä päin näyttää. Voisi ehkä sanoa paremmin, että he halusivat rauhan *heidän ehdoillaan*, mutta sodan hävinneenä osapuolena se ei tietenkään ollut mahdollista. Tämä olisi tarkoittanut myös niiden asioiden palauttamista, jotka olivat osasyllisiä sodan syttymiselle, kuten orjuus. Etelävaltiolaisilla oli alkamassa uusi aika, modernimpi, tasa-arvoisempi aika, jota vastaan tiukasti taisteltiin.

Miten jälleenrakentamisen ajasta olisi selvitty paremmin? William Houghton pohtii asiaa elämäkerrassaan ja miettii historian opetuksia. Valloittajakansat ovat suoriutuneet paremmin kansan yhtenäistämässä ja rauhan takaamisessa, kun ovat kunnioittaneet alueen alkuperäisväestön tapoja. Esimerkkeinä hän antaa Caesarin, Napoleonin ja Aleksanteri Suuren, jotka kaikki ovat kuuluisia suurien imperiumien hallitsijoita ja valloittajia. Houghton vertaa näitä historian hahmoja Konfederaation ja Unionin tilanteeseen.¹²⁰ Jälleenrakentamisen aika koettiin etelässä vääryyden aikana ja jopa sodan jatkeena, sillä pohjoinen ei ollut ottanut oppia historiasta ja kunnioittanut alueen perinteitä. Etelälle annettiin kuitenkin paljon anteeksi sodan jälkeen, mutta erityisesti orjuuden kieltäminen oli kova kolaus etelän identiteetille ja kulttuuriperimälle. Tämän lisäksi stereotyyppien ja pitkän “veljessodan” tuoma katkeruus ja kostonhimo ajoivat molemmat osapuolet tekemään tekoja, joita ei rauhan ajalla tehdä.

Miten osapuolet pystyivät palaamaan rauhaan tilanteesta, johon ovat itsensä ja toisensa ajaneet? Vai palasiko etelän ja pohjoisen välille koskaan todellinen rauha? Väyrysen mukaan tilanteessa, jossa ihmiset ovat tyytymättömiä perustarpeisiinsa, kuten turvallisuuteen ja identiteetin toteuttamiseen, rauhaan palaaminen on haastavaa. Toisen voitto nähdään automaattisesti oman puolen tappiona, ja siksi myös rauhaan palaaminen voidaan nähdä vääränä tekona. Jos jännitteet jäävät yhteiskuntaan, viholliskuvaa on vaikea muuttaa. Täydelliseen rauhaan, jos sellaista edes on olemassa, ei voi koskaan palata, elleivät osapuolet löydä ratkaisua nähdä toinen muuna kuin vihollisena, muuna kuin “toisena”. Vihollissuhde tulee miettiä uudestaan ja pohtia myös, kuinka minä voin nähdä toisen osapuolen “toisena” olemisen positiivisena asiana. Väyrysen

¹¹⁹ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 62

¹²⁰ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 197

mukaan tähän voi mennä kymmeniä vuosia.¹²¹ Tai ehkäpä vuosisatoja? Kuten viime aikojen tapahtumat ovat osoittaneet, Yhdysvaltojen kahtiajakautumisen aika ei ole ohi, vaan ehkä jopa kasvanut. Onko sisällissota kahtiajakautumisen syy? Mahdollisesti, mutta ehkä tähän on syynä Yhdysvaltain asema maailman johtavana valtiona. Maailmassa on me ja muut, kehenkään ei voi luottaa, sillä kaikki voivat muuttua vihollisiksi. Ehkä tämä ajattelu on ollut valloillaan liian pitkään, että se on palannut myös tavallisten rivikansalaisten normaaliin elämään.

Klassinen “me vastaan te” -asettelu oli hyvin yleinen Yhdysvalloissa jo ennen Konfedraation eroamista. Molemmilla osapuolilla oli stereotypioita ja ennakkoluuloja toisistaan, osa niistä piti jopa paikkansa. Pohjoisvaltiolaisia kuvailtiin muun muassa ilkeiksi, kieroiksi ja omaa etuaan tavoitteleviksi ihmisiksi. Sodan aikana heitä nimiteltiin erilaisilla nimillä riippuen eri konteksteista ja tilanteista. Yleisimpiänimityksiä oli muun muassa “*jenkit*”, “*sinitakit*” ja *federalistit*, sekä tietenkin eri haukkumanimet kuten “*damn yankees*” ja “*creatures*”. Vihollinen kuvattiin yleensä negatiivisena tekijänä kirjoituksissa, mitä voidaan pohtia myös osana etnosymbolismin subjektiivista puolta. Etelävaltiolaiset kokivat olevansa oma yhteisö, joka heidän mielestään erosi selkeästi pohjoisvaltiolaisista esimerkiksi aatemaailmansa kautta. Tämä ei tee pohjoisvaltiolaisista automaattisesti vihollisia, mutta heidät miellettiin selkeästi eri yhteisöksi. Joissain teksteissä pohjoisvaltiolaisista löytyi myös neutraaleja ja positiivisia kuvauksia. Sodasta ja vastakkain asettelusta kertovissa teksteissä on tärkeää muistaa se, että lukemalla yhden tekstin luemme vain yhden puolen käsityksen asiasta. Kuten monessa muussakin, niin myös tässä tilanteessa asialla on aina kaksi puolta, kuten myös sodankäynnissä.

¹²¹ Karonen; Tarjamo 2006: 35, 44

4. Asenteet orjia ja heidän asemansa muutosta kohtaan

“Is it to be wondered at, then, that the South, of almost pure Caucasian blood, would not submit to this indignity? Surely the real man of the North must have sympathized with us when, as by magic, thousands of white-robed, resolute men sprung from the womb of our dear old Southern mother and scattered the wretched scalawags to their own respective slums! The poor black man was not to blame. He reaped none of the reward - was only used as a tool; he was accustomed to follow his white master, and when this master was supplanted by the scoundrel, he knew no better.”¹²²

Lainaus on Edward Thomasin elämäkerrasta vuodelta 1923. Lainauksessa hän kuvailee sisällissodan jälkeisiä oloja jälleenrakennuksen ajan etelässä. Pohjoisen ja etelän joukoista kootut aseelliset ryhmät aiheuttivat etelässä sekasortoa ja tuhoja ryöstämällä ja murhaamalla ihmisiä. Tunnetuin näistä ryhmistä on Ku Klux Klan, johon myös lainauksessa viitataan *“white-robed, resolute men”* -kuvauksella. Klanaan yksi tunnusmerkeistä oli valkoiset viitat ja kasvot peittävät maskit. Ryhmien, varsinkin valkoihoisten ylivaltaa kannattavien ryhmien, silmätikuiksi joutuivat erityisesti vapautetut orjat. Myös tummaihoisia tukeneet ja heidän asemansa parantamista ajaneet poliitikot ja siviilit saivat osansa ryhmien toiminnasta.

Orjien vapautuminen vaikutti paljon etelän kulttuuriseen identiteettiin ja osavaltioiden sisäiseen dynamiikkaan. Ihmiset eivät tieneet miten suhtautua entisiin orjiin, jotka olivat nyt saaneet vapauden mutta eivät kuitenkaan samoja oikeuksia, kuin valkoihoisilla oli. Myös osavaltiot ja Yhdysvaltojen hallitus olivat hämillään, miten tilanteessa pitäisi edetä.

Tässä luvussa käsittelen orjuuteen suhtautumista ja orjien vapauttamisen tuomaa muutosta etelävaltiolaisten kulttuurissa. Lähteistä etsin kuvauksia orjista ja orjuudesta; miten orjia ja orjuutta kuvailtiin, millaisia nimityksiä heistä käytettiin? Millä tavoin orjuutta oikeutettiin? Miten etelävaltiolaiset suhtautuivat orjiin ennen sotaa ja sen jälkeen, kun orjat oli vapautettu? Näiden lisäksi käyn läpi orjuuteen liittyviä teorioita ja pyrin tuomaan esille tämän Yhdysvalloissa aikoinaan kiistellyn aiheen ympärillä käytyä monipuolista keskustelua.

¹²² DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 63

4.1 Orjuuden kuvauksia elämäkerroissa

Lukemissani elämäkerroissa orjuudesta puhutaan kirjoitusten alussa hyvin romanttiseen ja lempeään sävyyn. Orjuus kuului etelävaltioiden taloudelliseen kulttuuriin elintärkeänä osana. Orjuuteen oltiin totuttu, kuten myös vanhoillisiin asenteisiin rotujen eriarvoisuudesta. Tummaihoisten ihmisten orjuuttaminen oli normaalia valkoihoisille etelävaltiolaisille, ja sitä pidettiin oikeana tapana. Lukemissani kirjoituksissa ihmiset kuvasivat suhdettaan orjiin usein lempeäksi ja ystävälliseksi. Edward Thomas kirjoittaa hänen perheellään olleen 125 orjaa, joihin kaikkiin heillä oli hyvä suhde. Tilan orjat asuivat pienissä mökeissä, saivat viljellä pientä kasvimaata ja pitää eläimiä, joskus jopa myydä niitä. Orjilla oli myös oikeus käyttää veneitä kalastukseen ja vanhimmilla miesorjilla oli jopa aseita käytössä isännän luvalla. Sunnuntaisin he saivat pitää vapaapäivän kirkkoa varten.¹²³ Thomasin perheen orjilla tuntuu kirjoitusten mukaan olleen hyvät olot verrattuna moneen muuhun perheeseen. Myös Thomas Maconin perhe omisti monia orjia, tai palvelijoita, kuten hänen kotiseuduillaan Virginiassa oli tapana sanoa. Macon kirjoittaa perheen kohdelleen orjiaan hyvin. Macon mainitsee heidän muun muassa huolehtineen orjista heidän sairastuessaan.¹²⁴ Nämä ovat kuitenkin Thomasin ja Maconin näkemyksiä perheidensä orjien kohtelusta, johon on syytä syytä suhtautua kriittisin silmin.

Lapsille kirjoittamisissaan kirjeissä Mary Bryan harmittelee sitä, kun lapset eivät koskaan nähneet “*etelän hienoja päiviä*” tai suhdetta omistajien (*mistress*) ja orjien (*servant*) välillä. “Värilliset”, kuten Bryan kutsuu, eivät sodan aikana puhuneet tai tehneet mitään loukkaavaa tai epälojaalia perhettä kohtaan, vaikka naiset ja lapset olivat yksin heidän kanssaan niinä aikoina plantaasilla.¹²⁵ Teksteistä saa helposti kuvan, että orjien ja omistajien suhde oli ystävällismielinen ja lempeä, kuin orjat olisivat olleet tiloilla töissä ruokapalkalla työntekijöinä, ei orjina. Viihdeteollisuus ja erilaiset historiadokumentit, joista rivikansalainen eniten vaikutteita sisällissodan tapahtumista nykypäivänä saa, antavat hyvin toisenlaisen kuvan orjien kohtelusta etelävaltioissa. Orjien raaoista, epäinhimillisistä ja raskaista oloista ei mainita sanallakaan aikalaisten elämäkerroissa.

¹²³ Ibid. 8-11

¹²⁴ DAS: Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*: 7

¹²⁵ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 3

Vaikka orjuutta ei missään kirjoituksessa suoraan kritisoitu tai kuvailtu orjuuttamista negatiivisella tavalla, teksteistä kuului myös pientä soraääntä. Caroline Merrickillä oli myös orjia perheensä tilalla, kuten oli myös hänen miehensä tilalla heidän mennessä naimisiin. Merrick piti orjien omistamista raskaana työnä, johon kuului paljon tehtäviä ja velvollisuuksia. Erityisen raskaana Merrick piti sitä, että hänen täytyi hoivata orjia, kun he sairastuivat. Rouva iloitsikin suuresti, kun Lincoln ennen sodan sanoi, että orjat olisi vapautettava. Hän ajatteli pian olevansa vapaa, toisin kuin muut etelän naiset, jotka olivat edelleen sidottuina avioliittoihinsa. Merrick ei selvästikään nähnyt omaa avioliittoaan samankaltaisena. Vuonna 1851 rouva matkasi miehensä kanssa pohjoiseen Ohioon. Matkan aikana rouvan mies vitsaili, että ehkä pidempi vierailu pohjoisessa auttaa rouvan orjuuden vastaisiin ajatuksiin.¹²⁶ Merrickin kertoma näkemys orjien omistamisen “taakasta” on mielenkiintoinen, enkä törmännyt samanlaisiin mielipiteisiin muissa teksteissä. Merrick esittää asian kuin hän omistajana olisi joutunut orjuuden uhriksi. Mielipiteet orjuudesta selkeästi vaihtelivat etelässä, vaikka niitä ei välttämättä suoraan henkilökohtaisissa kirjoitteluissa esitettykään. Oli syy sitten mikä tahansa, orjuuden epäinhimillisuus tai orjien tuoma “taakka” niiden omistajille, muutoksen tuulet alkoivat näkyä pikkuhiljaa myös etelässä.

Millaisia nimityksiä etelävaltioiden asukkaat käyttivät orjista? Mary Bryan kutsuu kaikkia tummaihoisia kirjoituksissaan nimityksellä “*darkeys*” tai “*darkies*”. Hän käyttää termejä samoissa lauseissa, joissa puhuu etelän perinteistä ja odotetuista juhlista vaaleanpunaisten lasien läpi. Tästä voisi päätellä, että *darkeys* ja *darkies* olivat hyvin tavanomainen nimityksiä puhuttaessa orjista. Läheisimmille ja tärkeimmille orjille oli käytössä omat nimet. Esimerkiksi Bryanin lastenhoitajaa kutsuttiin nimellä “*Black Mammy Amy*”. Niitä orjia, joiden kanssa omistajat olivat eniten kontaktissa, omia henkilökohtaisia orjia esimerkiksi, surtiin näiden kuollessa.¹²⁷ Tavallaan Bryanin käyttämät nimitykset voivat kuulostaa jopa hellittelynimiltä. Tummaihoisia kuvailtiin aikalaisteksteissä luonnostaan lapsenkaltaisiksi, rauhallisiksi mutta pelokkaiksi¹²⁸. Tätä kautta tarkastellessa orjista käytettäviä nimiä ei tunnu mahdottomalta, että varsinkin läheisistä orjista käytetyt nimitykset olisivat samalla olleet hellittelynimiä.

¹²⁶ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 19-20

¹²⁷ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 10, 12

¹²⁸ Kaufman 2006: 19

Orjia nimitettiin toki myös paljon pahemmilla nimillä. Howard McGary ja Bill Lawson kertovat teoksessaan *Between Slavery and Freedom* tummaihoisten kutsumanimien vaihdelleen vuosien varrella. Myös sillä on merkitys, kuka nimitystä käyttää. Ajan saatossa tummaihoisia on kutsuttu Yhdysvalloissa muun muassa *alieneiksi*, *villeiksi* ja *pakanoiksi*, mutta myös esimerkiksi *lastiksi* tai *rahdiksi* (*cargo*) orjalavureiden kesken.¹²⁹ “Orja” -termi oli kuitenkin käytetyin nimitys teksteissä. Tämä on mielenkiintoinen ilmiö, sillä oletin tekstistä löytyvän pahempiakin nimityksiä, kuten “*neekeri*” -termiä. Se esiintyi muutaman kerran kirjoituksissa *negro* -kirjoitusasussa, mutta lähinnä kohdissa, missä kirjoittaja lainaa jonkun toisen sanomisia tai kirjoittaa auki omaa puhettaan.

*“Then came the crowning infamy of **negro** suffrage followed by carpet bag and **negro** rule. The adventurers who were mostly subordinates and hangers-on of the northern army in partnership with a small following of southern renegades, took advantage of the **negro**'s ignorance and with the aid of his suffrage filled every office, state, county and municipal where there was a prospect of plunder.”¹³⁰*

Esimerkiksi lainauksessa Mitchell Houghtonin tekstistä “*negro*”-termiä käytettiin aikalaisella tyyllillä neutraalissa merkityksessä kuvaamaan tummaihoisen ihonväriä. Termiä kuitenkin käytetään negatiivisessa kontekstissa, sillä tekstissä puhutaan esimerkiksi “*häpeällisestä tummaihoisten äänioikeudesta*”. Vaikka “*negro*”-termi on neutraalimpi kuin esimerkiksi termi “*nigger*”, riippuu paljon termin käyttötavasta, kuinka loukkaava termi on tai kuinka loukkaavaksi se on tarkoitettu.

Vuoden 1860 presidentinvaaleja voidaan kutsua Yhdysvaltain sisällissodan “Sarajevon laukauksiksi”. Ruutitynnyrinä toiminut Yhdysvaltain kahtiajako sai sytykkeen Abraham Lincolnin valinnasta presidentiksi. Lincoln oli tunnettu orjuuden vastustaja, minkä vuoksi eteläiset osavaltiot tunsivat olonsa uhatuksi uuden presidentin myötä. Vaaleja seurattiin koko maassa juuri orjuuskysymyksen vuoksi. Keskustelu aiheen ympärillä oli ollut jännittynyt jo vuosia. Yhdysvaltain yhteiskunnan tila orjuuden ympärillä oli johtanut jopa siihen, että John Brown niminen orjuutta vastustanut vapaustaistelija johdatti suuren joukon kannattajiaan

¹²⁹ McGary; Lawson 1992: 89

¹³⁰ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 55

Virginiaan, jossa he yrittivät saada orjia kääntymään omia omistajiaan vastaan.¹³¹ Brownia pidetään sisällissodan ensimmäisenä marttyyrina, vaikka hän ei koskaan sisällissotaan asti kerennyt elää. Hänet hirtettiin terroristina vuonna 1859.¹³² Etelävaltioiden orjuuden puolustus sai heidät äärimmillään eroamaan Yhdysvalloista, valtiosta, jonka itsenäisyydestä he olivat vain muutama vuosikymmen aikaisemmin taistelleen verisesti. Tälle ääripäälle selvästikin on löytynyt myös yhtä radikaaleja vastavoimia pohjoisen puolelta.

Sisällissodan aikana arvioidaan jopa 20 000 orjan paenneen pohjoiseen Unionin puolelle rajaa. Näiden orjien arvo oli rahassa mitattuna noin 12–15 miljoonaa dollaria aikalaisen kurssin mukaan. Orjien karkaaminen Unionin puolelle ei siis ollut mikään mitätön asia. Moni isäntä yrittikin pitää orjansa mahdollisimman pitkään pelloillaan töissä, jotkut ottivat läheisimmän oman orjansa mukaan Konfederaation riveihin taistelemaan pohjoista vastaan. Vaikka osa orjista karkasi, omistajat eivät uskoneet orjista tulevan heille harmia, vaikka isännät lähtisivät pois kotoa rintamalle taistelemaan. Orjien luotettiin pysyvän uskollisina omistajilleen, vaikka toisella puolella rajaa heillä olisi mahdollisuus vapaaseen elämään. Luotto orjien uskollisuuteen omistajiaan kohtaan ei kuitenkaan auttanut, sillä karanneet orjat eivät pelkästään aiheuttaneet tuhoja tiloilla karatessaan, vaan saivat myös värväytyä Unionin armeijaan vuodesta 1863 eteenpäin.¹³³ Tämä saa miettimään orjien omistajia. Mistä niin suuri luotto orjien uskollisuuteen oikein tuli? Tietenkin vuosia perheitä palvelleet orjat tuntuivat varmasti lähes jo perheenjäseniltä, varsinkin jos perheellä oli vain muutama orja. Omistajilla ei kuitenkaan voinut olla minkäänlaista varmuutta siitä, mitä orjat omistajistaan ajattelivat, kohdeltiin heitä miten hyvin vain. Ystävällinen kohtelu ei oikeuta vapauden riistoa, joka tehtiin taloudellisen hyödyn vuoksi.

Sodan jälkeen orjat vapautettiin ja alkoi jälleenrakentamisen aika. Aikaa voidaan kuvata sekasorron ja turvattomuuden lisäksi myös hämmennyksen aikakautena. Miten vapautettuihin orjiin pitäisi suhtautua? Mitä vapautetut orjat tekisivät nyt? Olisivatko tummat ja valkoiset nyt tasa-arvoisessa asemassa? Alkuperäislähteideni mukaan vapautetut orjat olivat yhtä hämmentyneitä kuin heidän entiset omistajansa. Mitchell Houghton kertoo kirjoituksissaan orjien vaellelleen päämäärättömästi vapautumisensa jälkeen, sillä he eivät tienneet mihin

¹³¹ DAS: Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*: 43

¹³² Kaufman 2006: 40

¹³³ Cook 2014: 184-185

mennä nyt vapaina.¹³⁴ Mary Bryan kertoo neuvoneensa entistä orjaansa Hollya lähtemään sodan jälkeen pohjoiseen, sillä Holly ei vapaudesta huolimatta tuntenut etelässä oloaan vapaaksi¹³⁵. Myös Belle Kearney kertoo omista havainnoistaan orjien vapauduttua. Entiset orjat eivät tieneet mitä tehdä vapaudella, eivätkä he osanneet elää yhteiskunnassa. He eivät tieneet mistä saada vaatteita, ruokaa tai lääkkeitä, nyt kun entinen omistaja ei ollut enää huolehtimassa heistä.¹³⁶ Vapauden riistosta huolimatta omistajat kuitenkin olivat vastuussa omistamistaan orjista, ja heidän piti pitää huolta siitä, että heidän omaisuutensa oli kykenevä tekemään töitä. Orjat olivat tottuneet siihen, että omistajat hankkivat heille vaatteet, ruokaa ja majapaikan, jossa asua. Omistaja-orja-suhteen loputtua orjat olivat vapaita, mutta lähteiden antaman näkemyksen mukaan täysin avuttomia elämään ympäröivässä yhteiskunnassa.

Tilanne oli yhtä uusi etelän lisäksi pohjoiseen karanneille ja siellä asuneille tummaihoisille. Caroline Merrick kertoo kirjoituksissaan tyttärensä vierailusta pohjoiseen sodan päätyttyä. Elämä oli siellä yhtä lailla kaaoksessa, eivätkä entiset orjat tieneet mitä tehdä, kun omistaja ei pitänyt huolta. Tytär kirjoittaakin, että *“vapaus toi orjille pakon tehdä töitä”*.¹³⁷ Orjat toki tekivät töitä ja raatoivat omistajiensa tiloilla jo ennen vapautumistaan, mutta ehkä tyttären mielestä orjien työ valkoihoisten alaisuudessa ei ollut työtä, vaan esimerkiksi elämäntehtävä. Nyt kun heidät vapautettiin valkoihoisten alaisuudesta Merrickin tyttären mielestä työt vasta alkoivat.

*“When I remember that throng of well-fed, plump and happy coloured people, and compare it with the ragged and destitute communities common among the freedmen of to-day, the contrast is a sad one.”*¹³⁸

Virginia Clay-Clopton vertaa lainauksessa hyvin syöneitä ja iloisia orjia sodan jälkeisiin vapaisiin miehiin ja naisiin. Hämmentyneet ja hukassa olleet tummaihoiset ovat varmasti olleet ahdistuneita ja peloissaan heille tapahtuneista muutoksista, ja tämä on saattanut vaikuttaa valkoihoisista siltä, että tummaihoiset jopa itse kaipaivat takaisin vanhoihin aikoihin. On hyvä

¹³⁴ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 54

¹³⁵ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*:14

¹³⁶ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 13

¹³⁷ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 77

¹³⁸ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 221

kuitenkin muistaa, että nämä ovat valkoihoisten entisten orjanomistajien tekstejä. Lähdekritiikki on enemmän kuin tarpeen tässä tapauksessa.

Helpoin työ oli varmasti palata vanhan omistajan luo ja työskennellä hänen tilallaan. Omistaja tarvitsi työntekijöitä pelloilleen ja entinen orja töitä. Edward Thomas palasi sodan jälkeen käymään vanhalla kotitilallaan, joka oli ryöstetty sodan aikana. Palatessaan tilalle hän huomasi osan vanhoista orjista vielä olevan paikalla. Orjat ottivat hänet ilolla vastaan kuin kuninkaan ja kantoivat sisälle taloon. Yksi näistä orjista oli nimeltään Daddy Emmanuel, joka jatkoi plantaasilla työskentelemistä vielä pitkään, vaikka oli vapaa. Hän sai vastineeksi työstään ruokaa ja katon päänsä päälle.¹³⁹ William Houghton kertoo oman orjansa olleen niin uskollinen hänelle, että halusi tulla takaisin Houghtonin alaisuuteen ja olla lunastamatta vapauttaan. Hän myös sanoi, ettei “*koskaan työskentelisi uuden herran alaisuudessa*”.¹⁴⁰ Se, että palasivatko nämä entiset orjat entisten omistajiensa luo todellisuudessa vapaasta tahdostaan ja uskollisuudestaan, vai joutuivatko he palaamaan, ei selviä teksteistä.

Orjien vapauttamisen jälkeen vanhat omistajat halusivat tehdä kaikkensa vanhojen elintapojen säilyttämiseksi ja orjien pakottamiseksi takaisin pelloille. Isännät eivät kuitenkaan halunneet maksaa entisille orjilleen liikaa palkkaa, sillä heidän suhteensa oli muuttunut radikaalisti eikä tummaihoisten uusi vapaampi asema yhteiskunnassa ollut isäntien mieleen. Tämän vuoksi tummaihoisia palkattiin pelloille esimerkiksi vain sadonkorjuun ajaksi, jolloin heille maksettiin vain tietynä aikana vuodesta. Muina aikoina oli hankala saada töitä, sillä osavaltioihin luotiin eräänlaiset “orjasäännöt” (*black tai slave codes*), joiden avulla entiset omistajat vaikeuttivat entisten orjien elämää. Säännöt määrittivät muun muassa, jos tummaihoisella ei ollut työpaikkaa, häntä pidettiin irtolaisena ja hänet voitiin pidättää sen takia. Jos hän lähti töistä liian aikaisin, hänet saatiin palauttaa takaisin työnantajansa luokse. Muita säännöistä löytyneitä määräyksiä olivat muuan muassa, että tummaihoiset eivät saaneet liikkua yli 5 henkilön ryhmissä, jotta tieto paremmista töistä ei leviäisi, tai eivät saaneet asua kaupungeissa, jotta olivat pakotettuja tekemään töitä vain plantaaseilla. Myöskään omaa asetta tai maata he eivät saaneet omistaa, jotta eivät olisi olleet omavaraisia.¹⁴¹

¹³⁹ DAS: Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner 1840-1923*: 16, 57

¹⁴⁰ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 153

¹⁴¹ Dickerson 2003: 43-44

Isäntien vanhat asenteet orjuutta kohtaan olivat tiukassa, ja he yrittivätkin kohdella entisiä orjia entisellä tavalla mahdollisimman paljon.¹⁴² Tämän vuoksi tummaihoisia kohdeltiin pitkälti samalla tavalla kuin orjuusaikoina. Prosessia, jossa siirryttiin orjuudesta vapaaseen työhön, on kuvattu vaikeaksi ajaksi.¹⁴³ Vapautuneita orjia yritettiin myös auttaa perustamalla esimerkiksi avustustoimistoja ja -järjestöjä, jotka auttoivat esimerkiksi tummaihoisia naisia etsimään töitä kotiapulaisina ja pyykkäreinä. Moni muutti myös kaupunkiin töiden perässä, sillä kaupungeista oli helpompi saada töitä kuin maaseudulta. Ne, jotka jäivät maaseudulle, joutuivat työpaikkojen vähyyden vuoksi tekemään lähinnä peltotöitä elättääkseen itsensä.¹⁴⁴ Aikalaisteksteissä suhtaudutaan entisiin orjiin hyvin kaksijakoisesti, mikä kertoo paljon Etelävaltioiden yhteiskunnan tilasta sisällissodan jälkeen. Kukaan ei oikein tiennyt, miten tilanteessa pitäisi toimia tai ajatella, jonka vuoksi myös ihmisten toimissa on ollut eroavaisuuksia. Vaikka sodan seurauksena orjuus kiellettiin, ihmisten mielipiteillä ja ajatuksilla kesti pidempään tottua uuteen tilanteeseen.

Kaikki eivät suhtautuneet vapautettuihin orjiin niin ystävällisesti. Mary Bryanin teksteissä näkyy jopa pelkoa vapautuneita orjia kohtaan. Hän kertoo kävelleen eräänä päivänä rauhassa kadulla, kun vastaan käveli tummaihoisen mies. Mies heristi Bryanille nyrkkiä ja käveli tämän ohi. Järkyttyneenä Bryan katsoi ympärilleen ja huomasi olleensa tummaihoisten ihmisten keskellä, jotka tulivat juuri kirkossa loppuneesta messusta. Bryan etsi toista valkoisista väkijoukosta, mutta ei löytänyt, ja päätyi kävelemään ojan puolella loppumatkan kotiin, varmuuden vuoksi. Yhtenä yönä Bryan kertoo kuulleensa tummaihoisten laulavan ulkona vapaudestaan. Tämä pelotti häntä, ja hän pystyiikin ajattelemaan yöllä vain, että hänet ja hänen rotunsa tultaisiin pyyhkimään pois maailmasta ennen aamunkoittoa.¹⁴⁵ Bryanin kertomukset saattavat kuulostaa huvittavalta nyt, mutta aikalaisille tummaihoisten vapauttaminen oli suuri yhteiskunnallinen muutos, jota on hankala käsittää nykypäivänä.

Vapautuneisiin orjiin suhtauduttiin monella eri tavalla; osa halusi palauttaa heidät orjan asemaan plantaaseille, osa halusi auttaa heitä tulemaan osaksi tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa. Osa oli myös katkeria siitä, kuinka pohjoinen sysäsi kaiken vastuun orjien yhteiskuntaa integroimisesta etelälle. William Houghton kirjoittaa muun muassa kuinka etelän pitää nyt

¹⁴² Woodworth 2011: 364

¹⁴³ Smith 2016: 130-131

¹⁴⁴ Cook 2014: 246-247

¹⁴⁵ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 12, 27

kouluttaa orjat, mutta se ei saa tarpeeksi taloudellista tukea. Pieni saatu tuki tavoitti vain yhden tummaihoisen 5000:sta. Hän pohtiikin, että jos pohjoinen ja sen ihmiset ovat kerran niin viisaita, niin miksi he eivät ota orjia sinne. Pohjoisessa tummaihoisilla oli paremmat oikeudet; he saivat istua samassa raitiovaunussa valkoihoisten kanssa, saivat syödä samassa pöydässä heidän kanssaan ja joissain tapauksissa, saattoivat jopa saada mennä naimisiin valkoihoisen kanssa.¹⁴⁶

Sodan jälkeistä aikaa leimasi sekasorron ja hämmennyksen lisäksi väkivaltaisuus. Valkoisten ylivaltaa kannattaneiden tekemää väkivaltaisuutta kohdistettiin eritoten tummaihoisiin, vapautettuihin orjiin. Väkivaltaiset teot kohdistuivat sekä mies- ja naispuolisiin tummaihoisiin, että tummaihoisia tukeneisiin ja tasa-arvoa kannattaneisiin valkoihoisiin. Valkoihoisia kuritettiin “oman rotunsa pettämisestä”, joka oli väkivaltaa tehneiden ryhmien mielestä häpeällistä toimintaa “paremman rodun” edustajilta. Tummaihoiset olivat kuitenkin ryhmien pääkohde. On arvioitu, että esimerkiksi itsessään Ku Klux Klan -ryhmä vahingoitti eli 400 vapautettua orjaa vuosien 1868–1871 välillä. Väkivallan tekoihin kuului esimerkiksi lynkkauksia, ruoskimista, seksuaalista väkivaltaa, raiskauksia, genitaalien silpomista ja muita kidutusmuotoja, mitä vain mielikuvitus keksii.¹⁴⁷ *Battle scars : gender and sexuality in the american civil war* -kirjassa kuvaillaan kamalia tarinoita tumma- ja valkoihoisiin kohdistuneista väkivallanteoista. Teot muistuttavat lähinnä keskiaikaisia kidustusmenetelmiä tai mestaustapoja, joita ei olisi uskonut enää 1800-luvun uuden ajan maailmassa olleen. Yksi järkyttävä tarina sijoittui Pohjois-Carolinaan, jossa nuori tummaihoisen mies ensin ruoskittiin, jonka jälkeen hänet pakotettiin harrastamaan seksiä nuoren tummaihoisen tytön kanssa, jonka isä joutui katsomaan tapahtumaa vierestä. Koko tämän ajan nuorta miestä ruoskittiin lisää. Oli myös yleinen kuritustapa pakottaa tummaihoisten ruoskimaan toinen toisiaan.¹⁴⁸

*“The Ku Klux organization was a power for good in our land. Their allegiance was to the Caucasian race, and "Mothers and daughters were their patron saints.”*¹⁴⁹

¹⁴⁶ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 154-155

¹⁴⁷ Clinton; Silber 2006: 142, 152

¹⁴⁸ Ibid. 144

¹⁴⁹ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 35

Kaikille eri ryhmien ylläpitämä väkivallan kulttuuri ei ollut negatiivinen asia, kuten lainauksessa Mary Bryanin kertomana näkyy. Hänen mielestään Ku Klux Klan-ryhmä oli “hyvyyden voima maassamme”, sillä heidän toimintansa oli hänen mielestään oikeutettua etelävaltiolaisten kulttuurin ja valkoisen rodun säilyttämisen vuoksi. Orjuuden oikeuttamisesta ja vapautettujen orjien kurittamisesta kirjoitettiin paljon kirjoja ja erilaisia julkaisuja, joista yksi tunnetuin lienee Thomas Dixonin “jälleenrakennustrilogia”, jossa hän kertoo oman alueensa Ku Klux Klanin synnystä ja ryhmän toiminnasta. Trilogia oli tarkoitettu näyttämään ja opettamaan pohjoiselle sekä maailmalle jälleenrakennuksen ajan kauhut valkoihoisille etelävaltiolaisille. Kirjasarjan perimmäinen teema oli valkoisen ylivallan korostaminen ja se, kuinka valkoiset tulisivat aina olemaan vallassa. Kirjoissa Dixon kuvailee tummaihoisia muun muassa seksuaalisina petoina, jotka ahdistelevat valkoihoisia naisia. Ahdingossa olevat neidot pelastivat tietenkin sankarilliset klaanimiehet. Tummaihoisia kuvataan toki myös hyvinä ja tottelevaisina “*good darkies*” -termillä, mutta he ovat uskollisia omistajilleen loppuun saakka eivätkä suostu ottamaan vapautta vastaan.¹⁵⁰

Orjuutta pidettiin etelävaltioissa kulttuuriin kuuluvana talouden kulmakivenä. Orjuuden kieltämistä pidettiin niin isona uhkana sekä etelän taloudelle että yhteiskunnalle, että sen puolustamiseksi ihmiset olivat valmiita käymään sota. Orjia kohdeltiin epäinhimillisesti sekä ennen sota että sen jälkeen, vaikka monissa alkuperäislähteissä etelävaltiolaiset kirjoittavatkin omistajien ja orjien välisten suhteiden olleen ystävälliset ja lämpimät. Alkuperäislähteissä on kuitenkin kerrottu asiasta vain yhdestä näkökulmasta, omistajien, joten lähdekritiikin ja tutkimuskirjallisuuden kautta on helppo nähdä asian todellinen laita. Puhutaan niin sanotusti häviäjien historiasta, jota ei kerrota, ja voittajien historiasta, jota kerrotaan eteenpäin. Orjuuden lopettaminen oli alkua tasa-arvoisemmalle yhteiskunnalle, jossa voittajia selkeästi olivat tummaihoiset, vaikka voitto oli pieni eivätkä kaikki sitä tunnusta, vieläkään.

Sodan jälkeiseen tilanteeseen oli paljon totuteltavaa vapautuneilla orjilla ja heidän entisillä omistajillaan. Jälleenrakennuksen aikaiset väkivaltaisuuudet kohdistuivatkin eniten tummaihoisiin sekä heidän tukijoihinsa. Väkivaltaisuuksien lisäksi tummaihoiset asetettiin epätasa-arvoiseen asemaan verrattuna valkoihoisiin, minkä vuoksi heidän olonsa eivät parantuneet huomattavasti orjuuden aikaisista. Vapaus oli kuitenkin saavutettu, joten seuraavat askeleet olivat ylhäällä päin. Väkivallan uhasta huolimatta pohjoisen lisäksi myös etelästä

¹⁵⁰ Kaufman 2006: 28-29

löytyi tummaihoisten ja ihmisten välisen tasa-arvon tukijoita. Tällainen oli esimerkiksi Caroline Merrick. Pienistä puroista syntyy suuri joki, ja ilman hänenlaisiaan puroja jokea ei olisi luultavasti koskaan syntynyt. Merrick pohtii vuonna 1901 julkaistuissa muistelmissaan sisällissodan merkitystä yhdysvaltalaiselle yhteiskunnalle:

“Years enough have elapsed to make a trustworthy historical perspective, and intelligent Americans should now be able to look upon the saddest war that ever desolated a land without favor or prejudice and to use conditions so severely cleared of the great evil of slavery as stepping-stones to our freedom from all further national mischief.” ¹⁵¹

Alkuperäislähteistä löytyneitä kuvauksia “vanhasta etelästä” ennen sotaa voisi kuvailla jopa termillä plantaasiromantiikka. Kirjoitusten mukaan omistajien ja orjien väliset suhteet olivat lämpimät, elämä oli hyvää ja helppoa harmonisessa yhteiskunnassa. Totuus oli kuitenkin toinen, mutta siitä ei paljoa puhuttu elämäkerroissa. Orjia kohdeltiin valkoisten isäntiensä omaisuutena, jolle saattoi tehdä lähes mitä tahansa. Orjia kutsuttiin monilla nimillä, jotka yleensä viittasivat heidän tummaan ihoonsa tai työtehtävään, jota kyseinen orja teki. Orjien vapautumisen jälkeen sekä valko- että tummaihoiset olivat hämmentyneitä muuttuneista oloista; tummaihoiset olivat vapaita, kun taas valkoihoiset olivat menettäneet omaisuuttaan ja tietyllä tasolla myös arvoasemansa. Pian kuitenkin huomattiin, että tummaihoisten olot eivät parantuneet juurikaan entisestä. Työstä sai vaan vähän palkkaa ja valkoihoiset näyttivät heille välittömästi, että kuka oli ylemmän luokan kansalainen ja kuka ei. Tästä huolimatta orjien vapautuminen oli pieni mutta tärkeä askel kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

4.2 Orjuuden oikeuttaminen

Vuonna 1995 19-vuotias perheellinen mies Kentuckysta ammuttiin kuoliaaksi autoonsa. Mies oli valkoihoinen ja hänellä oli autossaan Konfederaation lippu. Hänen ampujansa olivat tummaihoisia. Miehen kuoleman jälkeen League of South, johtava uus-konfederaatio-organisaatio, julisti hänet marttyyriksi ja etelän patriootiksi. ¹⁵² Tapahtumat kuulostavat tutuilta, mutta asetelma on käännetty ylösalaisin. Mediassa uutisoidaan harva se päivä

¹⁵¹ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 26

¹⁵² Kaufman 2006: 38

Yhdysvalloissa kuolleista tummaihoisista, jotka ovat kuolleet valkoihoisten käsissä. Tapaus 19-vuotiaasta kuolleesta valkoihoisesta miehestä todistaa sen, että eri osapuolten välillä on molemminpuolista väkivallan käyttöä. Mutta ketkä ovat osapuolet? Tumma- ja valkoihoiset? Tasa-arvoaktivistit ja valkoisten ylivaltaa korostavat radikaalit? Kuka tahansa, joka tielle sattuu? Orjuuden tuomaa historian painoa on haastava poistaa Yhdysvalloista, varsinkin etelävaltioiden alueelta. Tämän ovat osoittaneet yli 150 vuoden ajan tapahtumat, jotka kaikki, alun esimerkki mukaan luettuna, ovat seurausta orjuuden valko- ja tummaihoisten välille luomasta kuilusta, joka hyvin monesta kohtaa vaatii vielä siltaa eteenpäin päästäkseen.

Orjuudelle on vaikea löytää kunnollista perustetta nykypäivänä, jonka vuoksi orjuuden oikeuttaminen historian eri aikoina nähdään vääränä. Tässä keskustelussa on kuitenkin tärkeä muistaa jokaisen aikakauden omat ominaispiirteet, tavat, kulttuurit ja perinteet. Menneisyyden tapahtumat eivät ole rinnastettavissa nykypäivään, sillä maailma on muuttunut, ja hyvä niin. Jotta muutosta ja kehitystä voi tapahtua, lähtöasetelmien on oltava erilaiset kuin nykytilanteen, oli muutos tai kehitys sitten hyvää tai pahaa. Nykyajan ihmisten on helppo syytellä menneisyyden ihmisiä vääristä ja huonoista ratkaisuksista, mutta mielestäni tällainen syyttely ja jossittelu ei ole tarpeen. Jo tapahtunutta voi syyttää, mutta se ei muuta lopputulosta eikä tee meistä parempi ihmisiä; ainoastaan samojen virheiden välttäminen tekee. Nykyajalle on annettu se lahja, että ihminen voi oppia historiasta ja menneisyyden virheistä. Yksi näistä virheistä on orjuus, joka tuskin koskaan katoaa kokonaan tältä planeetalta.

Etelävaltioiden orjuudesta ja sen oikeuttamisesta puhutaan myös lukemissani elämäkerroissa. Belle Kearney esittelee etelän käyttämän järjestelmän feudaalisen maailman muistona; omistaja oli lordi ja orjat hänen alamaisiaan. Yhteiskunnan pystyi jakamaan kolmeen kastiin, joissa orjanomistajat olivat korkeimmalla ja orjat alimpana. Orjien ollessa pelloilla etelässä vallitsivat hyvät ja rikkaat ajat, kun etelä oli voimissaan.¹⁵³ Rouvan vertauksen lordiin ja alamaisiin voidaan katsoa asuvan hyvin kohdilleen, kun mietitään maaorjien asemassa olleita alamaisia. Maaorjat olivat sidottuja herransa alaisuuteen, kuten orjatkin. Monessa suhteessa maaorjilla oli kuitenkin paremmat oltavat kuin etelävaltioiden orjilla, vaikka tätä eivät orjien omistajat tietenkään myöntäneet.

¹⁵³ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 1-2

Orjat olivat niin keskeinen osa etelän taloutta, että sen oikeuttamista alettiin puolustaa ¹⁵⁴. Samaan aikaan pohjoisessa orjuus alettiin nähdä menneen ajan julmana jäänteinä, joka haluttiin kitkeä pois. Orjuuden vastustajat eli abolitionistit levittivät myös etelään omia julkaisujaan, joihin etelän lehdet vastasivat omilla julkaisuillaan. Lehdissä perusteltiin orjuuden oikeuttamista muun muassa taloudellisilla, uskonnollisilla ja moraalisisilla syillä. Ajan suurimmat aikakauslehdet toimitettiin New Yorkissa ja Bostonissa, jonka vuoksi etelään syntyi myös omia aikakauslehtiä, kuten *The Southern Literature Messenger* ja *The Southern Review*. ¹⁵⁵ Näiden kautta oli helpompaa levittää etelälle sopivia ajatuksia orjuudesta.

Etelässä kirjoitettiin orjuudesta paljon erilaisia julkaisuja, kirjoja ja artikkeleita. Monessa kirjoituksessa teemana oli vapaus ja kuinka tärkeää se oli. Vapaus nähtiin ihmisen moraalisen, kehityksen ja materian ajavana voimana, jonka avulla yhteiskunta pystyi kehittymään. Vapaus ei kuitenkaan ollut mahdollista kaikille, kuten orjille. Vapautta itsessään pystyi kasvattamaan, ja tämä näkyi kaikille positiivisena voimana, myös orjille. Orjuutta pidettiin positiivisena voimana, joka toimi perustana etelän sosiaaliselle järjestelmälle. ¹⁵⁶ Yhdysvallat oli demokratia, jossa ei ollut kaikilla vapautta, mutta kaikkien piti silti osallistua yhteiskunnan kehittämiseen.

America goes to war : Civil War and its meaning in American culture -teoksessa ilmaistaan hyvin sisällissotaa edeltäneiden vuosien ilmapiiri. Vielä vuonna 1860 Yhdysvallat oli valkoihoisille tehty demokratia, jossa tummaihoisille jäi vain hyväksikäyttöä ja rajoituksia. Kukaan ei halunnut häiritä tätä järjestelmää, sillä se sopi valkoihoisille, joiden näkökulmasta järjestelmä toimi. Orjia ei tietenkään kuunneltu asian tiimoilta, sillä he eivät kuuluneet vallitsevan demokratian piiriin. Pohjoisessa ihmiset olivat valmiimpia luopumaan orjuudesta, mutta radikaaleimpia abolitionisteja lukuunottamatta kukaan ei tehnyt asian eteen mitään. ¹⁵⁷ Tämä saa miettimään, olisiko verinen sisällissota voitu välttää, jos joku olisi uskaltanut tai viitsinyt tehdä asialle jotain jo aiemmin? Tai olisiko sisällissota ollut vältettävissä, jos orjuuden olisi antanut vielä toimia jonkin aikaa, kunnes abolitionistien ajatukset olisivat saaneet tarpeeksi tuulta alleen myös etelässä?

¹⁵⁴ Henriksson 1990: 139

¹⁵⁵ Kaufman 2006: 7

¹⁵⁶ Genovese 1995: 11

¹⁵⁷ Catton 1986: 122-124

Kiista orjuuden oikeuttamisesta eri osapuolten välillä voidaan nähdä myös seurauksena sille, että Yhdysvaltojen perustuslaissa ei mainita orjuutta tai orjien omistamista ollenkaan. Orjuuden ajateltiin tulevan tulevaisuudessa kannattamattomaksi, jonka jälkeen se kuihtuisi pois. Orjien maahantuonti kiellettiin vuonna 1808, mutta sillä ei ollut suurta vaikutusta orjuuden käyttöön tai orjien määrään. Orjien osuus väestöstä etelävaltioissa vaihteli osavaltioittain; Etelä-Carolinan asukkaista jopa 57 % oli orjia.¹⁵⁸ Yhdysvallat oli vapaa maa, jossa työ ja ihmiset olivat vapaita, jos olit ”oikeanlainen” ihminen. Niin sanottu amerikkalainen unelma toteutettiin valkoihoisille orjien kustannuksella.¹⁵⁹ Orjia pidettiin yhteiskunnan ulkopuolisina, sopeutumattomina ”alieneina”, joita ei voitu nähdä tasa-arvoisina valkoihoisten kanssa. Oli paljon epäluuloja siitä, pystyisivätkö tumma- ja valkoihoiset koskaan elämään vapaina samassa yhteiskunnassa. Näin epäili muun muassa Thomas Jefferson, jonka tiedetään myös sanoneen, että tummaihoisten vapautuessa kaksi rotua tuhoutuisi.¹⁶⁰ Olisi mielenkiintoista tietää, mitä valkoihoiset pelkäsivät tummaihoisten vapauttamisessa.

Virginia Clay-Clopton selittää etelän orjaperinnettä englantilaisilta opittuna tapana, jota myös englantilaiset oikeuttivat hallitessaan Amerikkaa¹⁶¹. Tämä on helposti ymmärrettävä väite, sillä Atlantin kolmiokaupan myötä englantilaiset toivat Afrikan siirtomaistaan paljon afrikkalaisia orjiksi etelän plantaaseilleen. Orjat jäivät Amerikkaan, vaikka englantilaiset joutuivat palaamaan kotiin. Tummaihoisia pidettiin yleisesti barbaareina, jotka myivät orjiksi esimerkiksi sotavangeiksi joutuneita toisen heimon tai kansan edustajia. Heitä pidettiin myös tyhminä, mitä yritettiin todistaa erilaisia lääketieteellisillä testeillä ja esimerkiksi kallon mittauksilla. Väitettiin myös, että tummaihoisilla on erilainen hermojärjestelmä, jonka takia heillä on erilaisia sairauksia verrattuna valkoihoisiin. Yksi näistä sairauksista oli ”pakosairaus”, jonka nimi kertoo kaiken olennaisen taudinkuvasta. Lääkäreiden mukaan pakosairauteen auttoi ruoskinta. Toinen yleinen terveydellinen haitta tummaihoisilla oli lääkärien mukaan hitaammin lyövä sydän, mutta vaivaan löytyi apua runsaasta liikunnasta ja ruoskimisesta.¹⁶² Näitä omistajat tarjosivat orjilleen ”lääkärin määräksestä”.

¹⁵⁸ Henriksson 1990: 137-138

¹⁵⁹ Genovese 1995: 10

¹⁶⁰ McGary; Lawson 1992: 74

¹⁶¹ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 211

¹⁶² Henriksson 1990: 139

Orjuutta oikeutettiin myös niin sanotuilla “inhimillisillä syillä”. Etelävaltiolaisten mielestä omistajien tarjoama yöpaikka ja ruoka olivat orjille parempi vaihtoehto kuin huonopalkkainen tehdastyö huonoissa oloissa pohjoisessa ¹⁶³. Eräänlaista “valkoisen miehen taakkaa” on kuultavissa myös Marinda B. Mooren ajatuksissa:

“The slaves who are found in America are in much better condition. They are better fed, better clothed, and better instructed than in their native country. Patently, one of God's main purposes for the Confederacy was to lead poor, benighted Negroes to the bright throne of Jesus Christ. If southern whites did this properly and repented of their sins, how could the God of Battles fail to deny them ultimate victory?”

Moore tunnettiin lastenkirjailijana, joka kuvaili orjia kirjoissaan ilkeiksi, laiskoiksi ja pahaan taipuvaiseksi. Yksi suurimmista ongelmista Mooren mukaan oli myös se, että he eivät välittäneet evankeliumista. ¹⁶⁴ Tähän avuksi tulivat valkoihoiset orjanomistajat, jotka samalla sekä vieraannuttivat afrikkalaistaustaisia orjia omista perinteistään ja uskomuksistaan että levittivät omaa ja valkoisia suosivaa uskonnollista näkemystään.

Slavery : the many faces of the Southern institution -teoksessa esitellään tarkemmin teoriaa orjuuden oikeuttamisen taustalla. Historian ensimmäisenä orjahistorioitsijana tunnetun Ulrich B. Phillips mukaan orja oli edunsaaja instituutiossa, joka oli patriarkaalinen ja suunniteltu ylläpitämään valkoihoisten etuja ja valtaa. Phillipsin mielestä instituutio oli taloudellisesti kannattamaton, kun taas toisen aihetta tutkineen historioitsijan, Kenneth M. Stamppin, mielestä etelän taloudellinen järjestelmä toimi ja orjat olivat tämän järjestelmän uhreja. Eriävissä teorioissa samaa on kuitenkin se, että järjestelmä saatiin toimimaan pelon avulla. Orjat oli ehdollistettu pelkäämään omistajiaan, kun taas omistajat pelkäsivät orjuuden kieltämistä ja sen kautta statuksen, asemansa ja henkilökohtaisen turvallisuuden menettämistä. Koko etelä pelkäsi ulkopuolisten väliintuloa tai etelän menettämistä orjuuden takia. Ihmisen määritti orjaksi ihon väri ja rotu, eivätkä tätä asetelmaa heikentänyt poikkeukset, kuten muutamat vapautetut orjat. Tämän vuoksi orjien tummaa ihoa kutsuttiinkin “perityksi kuolemanrangaistukseksi”, väri nimittäin paljasti heti esimerkiksi karanneet orjat. ¹⁶⁵

¹⁶³ Henriksson 1990: 139

¹⁶⁴ Cook 2014: 168

¹⁶⁵ Parish 1995: 3, 12-13

Erään *The Civil War in the American Culture* -kirjassa esitetyn väitteen mukaan yksi valkoihoisten kulttuurin tärkeimmistä tekijöistä oli pelko tummaihoisten voimaantumisesta, orjien kapinoista ja tummien seksuaalisesta potenssista ¹⁶⁶. Nämä pelot varmasti lisäsivät ihmisten negatiivista oletusta sitä kohtaan, voisivatko orjat koskaan olla vapaita samassa yhteiskunnassa kuin valkoihoiset. Tummaihoisten kykyä elää vapaana valkoihoisten kanssa epäiltiin suuresti ja pohdittiin myös sitä, miksi Jumala tuhosi sen järjestelmän, joka oli luotu suojelemaan tummaihoisia ¹⁶⁷. Se, että etelävaltioiden taloudellinen järjestelmä hyödyntäisi orjia sen vuoksi, että se suojelisi orjia yhteiskuntaan sopeutumattomuudelta, on hyvin puolueellisesti ja omaa etua hakien ajateltu. Olisiko tummaihoisia “suojeleva” järjestelmä sittenkin luotu suojelemaan valkoihoisia ja heidän kulttuurinsa ylivaltaa? Orjuuden kautta “rotujen” väliset haasteet saatiin lakaistua maton alle ¹⁶⁸, minkä vuoksi valkoisten ylivalta sai jatkaa niin kauan, myös sodan jälkeen, ehkä jopa nykypäivään saakka.

Mikä tummaihoisen sitten oli sodan jälkeen, jos hän ei ollut orja mutta ei myöskään tasa-arvoinen valkoihoisten kanssa? Tätä kysymystä pohdittiin jo vuonna 1865. Kansalainen, toisen luokan kansalainen? ¹⁶⁹ Jo aiemmin mainitsemani “*black tai slave codes*” eli “orjasäännöstö” luotiin pitämään tumma- ja valkoihoiset erillään toisistaan esimerkiksi sairaaloissa, kouluissa ja julkisissa liikennevälineissä. Etelän toimet huomattiin myös pohjoisessa, joka vastasi nopeasti. Vuonna 1866 säädettiin Civil Rights Act, eli asetus kansalaisoikeuksista, jotka takasivat kaikille samat perusoikeudet jokaiselle Yhdysvalloissa syntyneelle, paitsi alkuperäisväestölle. Tummaihoisia ei mainittu asetuksessa erikseen, mutta oli selvää, että asetus oli laadittu orjasäännöstöjä ja etelän rasistista linjaa vastaan. Etelä ja demokraatit tekivät asetuksesta valituksen, joka meni läpi. Presidentti Johnsonin mielestä tummaihoisten tasa-arvo valkoihoisten kanssa oli vaarallinen ja radikaali ajatus, joka voisi pian johtaa valkoisten aseman heikentymiseen. ¹⁷⁰ Asetus olisi taannut tummaihoisille samat oikeudet kuin valkoihoisille, mutta arvoitukseksi jää, olisiko tämä koskaan toteutunut. Jos itse presidentillä on noin selkeitä rasistisia ajatuksia, kenestä ihmiset olisivat voineet ottaa mallia?

¹⁶⁶ Kaufman 2006: 22

¹⁶⁷ Cook 2014: 234

¹⁶⁸ Catton 1986: 122

¹⁶⁹ Ibid. 123-124

¹⁷⁰ Dickerson 2003: 44, 97-98

Orjuuden oikeuttamiseen käytettiin monia eri keinoja; verrattiin valko- ja tummaihoisten fysiikkaa ja perusteltiin asiaa lääketieteelliseltä pohjalta. Myös Jumalan nähtiin oikeuttaneen tummien orjuuttamisen, sillä heidän ei uskottu sopeutuvan valkoisten yhteiskuntaan, joten orjuudessa eläminen suojelisi heitä. Orjat piti myös saada Jumalan sanan ääreen, jossa apuna toimivat tietenkin valkoihoiset. Orjuutta pidettiin niin englantilaisilta jääneenä tapana kuin positiivisena voimana, joka auttoi yhteiskuntaa kehittymään. Orjuutta puolustettiin viimeiseen saakka, jopa sotaan asti ja sodan jälkeen jälleenrakennuksen aikana. Sekä tumma- että valkoihoisten oli vaikea tottua uuteen, tasa-arvoisempaan yhteiskuntaan, joka loppujen lopuksi ei tarjonnut vapautetuille orjille huomattavasti parempi oloja kuin ennen sotaa. Heistä tuli toisen luokan kansalaisia, jotka eivät saaneet esimerkiksi kulkea samoilla julkisilla liikennevälineillä kuin valkoihoiset. Näennäinen vapaus oli saavutettu, mutta ihonvärin tuoma "tuomio" ei tuonut tummaihoisille samanarvoisia oikeuksia vielä moneen vuosikymmeneen.

5. Naisten asema sisällissodassa ja sen jälkeen

“The women of the South have not sought work because they loved it; they have not gone before the public because it was desirable for themselves; they have not arrived at the wish for political equality with men simply by a process of reasoning; all this has been thrust upon them by a changed social and economic environment. It is the result of the evolution of events which was set in motion by the bombardment of Fort Sumter.” ¹⁷¹

Sodat muuttavat ihmisten elämiä, erityisesti naisten, niin myös Yhdysvaltain sisällissota. Kun miehet lähtevät rintamalle taistelemaan, naiset jäävät kotiin huolehtimaan perheestä, ainakin perinteisesti ajateltuna. Miehet kokevat sodan kauhut ja raakuuden rintamalla, naiset pelot ja huolet kotona. Sodan loputtua ja eloonjääneiden miesten palattua kotiin arki on hyvin erilaista kuin ennen sotaa. Miehet saattavat olla vammautuneita, loukkaantuneita tai henkisesti traumatisoituneita, eivätkä miehet saata olla esimerkiksi enää kykeneväisiä työntekoon. Sodan jättämät jäljet vaikuttavat elämään, eikä normaaliin, entiseen tilaan ole helppo palata. Kaiken tämän keskellä naiset seisovat miestensä tukena ja hoitavat perhettä ja elantoa, koska on pakko. Tähän on totuttu sodan aikana.

Naisten asema muuttuu yleensä aina sodan myötä, ainakin vähäksi aikaa. Perinteiset roolit ja työt eivät enää päde, kun miehet joutuvat jättämään kodin, joten naiset joutuvat hyppäämään myös miesten saappaisiin. Peltotöitä täytyy jatkaa, jotta perheen ja isommassa mittakaavassa koko maan pystyy ruokkimaan. Tehtäisiin tarvitaan työntekijöitä, jotta teollisuus ei pysähtyisi. Sodan voidaan kaikessa julmuudessaan katsoa kuitenkin olevan naisille tasa-arvoa edistävä tapahtuma.

Tässä luvussa käyn läpi sitä, miten naisten asema muuttui Yhdysvaltain sisällissodan aikana ja sen jälkeen. Pohdin alkuperäislähteiden avulla, miten naisia ja heidän tekemisiään kuvailtiin ennen sotaa, sen aikana ja jälkeen. Mietin myös asian käytännön puolta; miten sota muutti naisten asemaa? Jälkimmäisessä alaluvussa tarkastelen eri teoreettisia näkökulmia naisten aseman muutokseen sodan jälkeen ja kriisitilanteiden hallinnassa.

¹⁷¹ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 112

5.1 Sukupuolten sota

Plantaasit toimivat elinkeinon ylläpitämisen lisäksi sosiaalisen ja poliittisen järjestelmän näyttämöinä, joissa perheen eri jäsenet, niin valko- kuin tummaihoiset, oppivat oman paikkansa yhteiskunnassa. Plantaasit olivat patriarkaalisia ja hierarkkisia “laitoksia”, jotka ylläpitivät orjuutta.¹⁷² Ennen sotaa naisten asema etelässä oli hyvin perinteinen. Naisen tehtävä oli huolehtia lapsista, kodista ja kotitalouden pyörittämisestä. Belle Kearney kuvailee etelän naisten olleen “huushollin” päitä, joiden alla perheen orjat työskentelivät. Varakkaat naiset toimivat myös perheen edustustehtävissä, ja heidän elämänsä kuvaillaankin olleen hienostunutta ja täynnä luksusta. Suhteita muihin merkittäviin pidettiin vierailuilla ja illallisilla, tietenkin esiliinan läsnäollessa. Vaikka varakkaiden naisten elämä oli täynnä verkostojen ylläpitämistä ja niin sanottuja edustustehtäviä, naiset olivat ennen kaikkea omistautuneita äitejä ja palvovia vaimoja.¹⁷³ Ennen vaimoksi ja äidiksi tuloa nuoret naiset oli esiteltävä ylemmälle luokalle niin sanotuissa debytanttien tanssiaisissa. Jos debyytin jälkeen ei pitänyt huolta siitä, että teki itsestään näkyvän ihmisille, esimerkiksi tanssimalla ja esittelemällä itseään, joutui armotta seinäruusuksi.¹⁷⁴ Naisten elämä vaikuttaa olleen hyvin suunniteltua jo syntymästä lähtien; siveellinen nuoruus, avioliitto sopivan puolison kanssa, lapset ja perhe-elämä. Tämä oli hyvin ajankuvaan sopivaa verrattuna esimerkiksi 1800-luvun Euroopan yläluokan elämään.

Niin sanottu plantaasikultti vanhanajan tapoineen ja oikeuksineen piti etelän varakkaat henkilöt vallassa. Kultti vaikutti erityisesti naisiin, joiden “ritarikoodin” mukaan tuli olla herkkiä, haavoittuvaisia, hienostuneita, alistuvia ja riippuvaisia miehistä. Miesten odotettiin olevan uuden ajan ritareita, jotka ihailevat, palvovat ja suojelevat heitä tottelevia naisia.¹⁷⁵ Naisten heikkoutta täydensi urhoollinen mies, ja tähän ihannekuvaan varmasti pyrittiin. Yläluokan vallalla ja ritarikoodilla oli myös kääntöpuolensa yhteiskunnalle, sillä luokka- ja sukupuolierot kasvoivat etelässä. Varsikin valkoihoiset, jotka eivät omistaneet orjia, olivat huolissaan varakkaampien oman edun tavoittelusta ja sen vaikutuksista tavalliseen kansaan.¹⁷⁶ Huoli oli aito, sillä historia oli näyttänyt mihin yhteiskunnan luokkaerot pystyivät pahimmillaan johtamaan. Ranskan suuri vallankumous oli varmasti vielä tuoreessa muistissa, minkä vuoksi

¹⁷² Faust 1996: 32

¹⁷³ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 2-3

¹⁷⁴ Ibid. 67

¹⁷⁵ Kaufman 2006: 3-4

¹⁷⁶ Cook 2014: 160

onkin merkillistä, ettei yläluokka reagoinut enempää luokkaerojen syntyyn. Toisaalta kaava toistuu historiassa usein, joten tilanne voidaan nähdä myös toistuvana trendinä.

Luokka- ja sukupuolierot vaikuttivat moneen arkiseen asiaan. Esimerkiksi Kearney kirjoittaa elämäkerrassaan, että miehet maksoivat naisten opinnot. Jos perheellä ei ollut rahaa, tytöt pystyttiin lähettämään myös *Female Academyihin*, varattomille naisille tarkoitettuihin oppilaitoksiin. Kirjoittajan mielestä oppilaitoksen nimessä oleva “*female*” on häpeällinen ja lähes loukkaava termi. “*Woman*” kuvastaisi Kearneyn mielestä paremmin voimaa ja sitä, että koulutus ei katso sukupuolta, vaikka itse termi ilmaisee sukupuolta. Lakimiehenä toimineen isänsä innoittamana Kearney alkoi opiskella nuorena lakia, vaikka etelässä naiset eivät olleet tätä ennen kyseistä ammattia harjoittaneet.¹⁷⁷ Vaikka naisten kouluttautumismahdollisuudet olivat pienet verrattuna miesten mahdollisuuksiin, mielestäni oli kuitenkin yllättävää lukea näinkin monesta oppilaitoksesta, mihin sekä varakkaat että varattomat pystyivät tyttärensä ilmoittamaan. Erilaisten sisäoppilaitosten ja yleisten koulujen avulla naisten koulutus otti pieniä mutta tärkeitä askeleita eteenpäin, vaikka koulutuksen sisältö saattoi olla hyvin erilaista kuin miesten koulutuksen.

Virginia Clay-Clopton kertoo, että vuosina 1859–1860 sota läheni ja Washingtonissa tunnelma alkoi muuttua sen mukaan. Kepeät keskustelut säästä vaihtuivat puheeksi linnoitusten varustuksista.¹⁷⁸ Caroline Merrick muistelee sodan ollessa lähellä sanottavan, että kaikkien tulisi olla mukana sodassa etelän puolella, myös naisten oli liittouduttava etelän puolelle¹⁷⁹. Sodan saavuttua miesten sotaan lähdön hetki oli tehty hyvin romanttiseksi. Naiset tulivat kaduille hyvästelemään miehiään, miehille heiteltiin hedelmiä, kortteja ja kukkia, tilaisuuksissa pidettiin patrioottisia puheita ja soitettiin marssimusiikkia. Moni nainen itki miehensä lähtöä, sillä he halusivat miesten jäävän mieluummin kotiin kuin lähtevän voittamaan sotaa. Kaikki tämä loi miehille suuria ja kunniaikkaita odotuksia sotaa kohtaan sekä pönkitti heidän itseluottamustaan. Naisten itku ei auttanut, sillä heidän piti liittoutua etelän kanssa; jos etelä halusi voittaa, myös naisten tuli unohtaa omat tarpeet valtion tarpeiden vuoksi ja tulla

¹⁷⁷ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 40-41, 49

¹⁷⁸ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 138

¹⁷⁹ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 27

patriooteiksi. ¹⁸⁰ Sota koski koko yhteiskuntaa, ja vain koko yhteiskunnan tuella siitä pystyttäisiin selviämään, kuten Mary Bryanin lainauksessa kuvaillaan:

“The War seemed to derange every part of society, death and carnage in the army, sickness and losses at home.” ¹⁸¹

Vuonna 1862 etelässä astui voimaan laki, joka määräsi kaikki 18–35 vuotiaat miehet sotaan. Tämän jälkeen kotirintamasta tuli täysin naisten ja orjien alue. Varakkaimmat keski- ja yläluokkaiset naiset pystyivät ottamaan perheensä ja orjansa mukaan ja lähtemään turvallisemmille alueille pakoon. Osa taas matkusti perheineen armeijan vanavedessä, jotta pystyivät olemaan lähellä sodassa olleita miehiään. ¹⁸² Suurelle osalle nämä eivät kuitenkaan olleet taloudellisesti mahdollisia, sillä kotitilasta oli pidettävä huolta. Caroline Merrick sanookin, että *“sodan aikana naisista tuli muutakin kuin keinutuolissa neulovia kotirouvia, jotka käyttivät orjia “tuulettiminaan”*. Naisten tuli hoitaa miesten poissaollessa kaupankäynti, suhteiden ylläpito, tilojen hoito, ruoanlaitto ja moni muu arkinen asia, joka oli ennen kuulunut miesten tai orjien tehtäviin. ¹⁸³ Osalle talouden päänä oleminen ei kuitenkaan ollut täysin uutta, sillä moni oli tottunut orjataloudessa olemaan vastuussa orjista ja heidän tekemästään työstä ¹⁸⁴. Opeteltavaa oli paljon, mutta naiset olivat pakon edessä. Yläluokkien aiempi, helppo elämä oli poissa ja naisten oli aika astua sodan tuomaan todellisuuteen. Vaikka osalla naisista saattoi olla kokemusta esimerkiksi orjatalouden hoidosta, ei voi siltikään sanoa, että kukaan olisi ollut täysin valmistautunut muutokseen, joka perhe-elämää kohtasi sodan myötä.

Naiset osallistuivat sotaan kotoa käsin hyvin aktiivisesti. Helpoin tapa oli tehdä sitä, mikä oli heille tuttua. He neuloivat, ompelivat ja lähettivät sekä sukkia että alusvaatteita rintamalle. Naiset uhrasivat paljon päivästänsä sodalle, elleivät konkreettisin askarein niin rukoillen ja itkien, toivoen, että sodassa olevat läheiset selviäisivät. ¹⁸⁵ Mary Bryan kertoo lapsilleen lähettämissään kirjeissä perheen lähettäneen kaiken ylimääräisen kotoa sotilaille ¹⁸⁶. Naisilla

¹⁸⁰ Faust 1996: 15-17

¹⁸¹ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 28

¹⁸² Ibid. 30-33

¹⁸³ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 76

¹⁸⁴ Harrison 2013: 28

¹⁸⁵ DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 165

¹⁸⁶ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 26-27

oli hyvät ompelutaidot jo ennen sotaa, mutta sodassa ne vasta joutuivat koetukselle. He ompelivat kaikkea paidoista telttoihin rintamalle lähetettäväksi. Omien miestensä univormujen lisäksi naiset saattoivat ommella myös koko komppanian puvut. Ompeleminen piti naiset kiireisinä, mikä auttoi jatkuvaan huoleen ja pelkoon rintamalla olleiden puolesta. Sotavarustuksia varten järjestettiin myös rahankeräystapahtumia, kuten tanssiaisia, teatteriesityksiä ja arpajaisia. Näissä naiset olivat aktiivisessa roolissa järjestäjinä.¹⁸⁷ Caroline Merrick kirjoittaa osuvasti naisten roolista sodassa:

*“All men in an army do not fight. No more important branch of the military service existed during the civil war than that which the women of the Confederacy controlled. They planted and gathered and shipped the crops which fed the children and slaves at home and the armies in the field; they raised the wool and cotton that clothed the soldiers and the hogs and cattle that made their meat; they spun and wove the crude product into cloth for the home and the army; their knitting needles clicked until the great surrender, manufacturing all the socks and "sweaters" and comforters which the Confederate soldier-boys possessed”.*¹⁸⁸

Naiset toimivat myös vapaaehtoisina sotilaiden avustusjärjestöissä. Vapaaehtoistyöstä tuli hyvin suosittua, sillä moni halusi auttaa rintamalla olleita miehiä, ja sodan alkuaikoina vapaaehtoisjärjestöjen toiminta olikin usein kaaottista niin monen osallistujan vuoksi. Naisia nähtiin myös aiempaa enemmän työläisinä ruoantuotannossa ja sairaanhoidossa.¹⁸⁹ Vaikka aiempaa kokemusta ei ollut, naiset oppivat sairaanhoitajan työn nopeasti, erityisesti työn empaattisen puolen. Thomas Macon kertoo muistelmissaan naisten sairaanhoitotyön olleen yksi sodan arvokkaimmista asioista. He kuuntelivat haavoittuneiden sotilaiden huolia ja tarinoita ja kannustivat sotilaista jaksamaan. Moni sotilas kutsuikin sairaanhoitotyötä tehneitä naisia enkeleiksi.¹⁹⁰ Toinen naisille yleinen työ oli opetustyö, joka koettiin naisten keskuudessa tärkeäksi ja tarkoituksen mukaiseksi. Tämän lisäksi taloudellisen tilanteen pakottamina monet naiset joutuivat hakeutumaan töihin esimerkiksi ompelijaksi, pyykkäriksi tai leipojaksi. Osa teki töitä vain pakosta, sillä työstä seurasi usein leima heikentyneestä

¹⁸⁷ Culpepper 1991: 247-248

¹⁸⁸ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 47

¹⁸⁹ Ibid. 243, 245

¹⁹⁰ DAS: Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*: 75

rahatilanteesta.¹⁹¹ Tämä on ymmärrettävää, sillä vaikka sota oli muuttanut ihmisten suhtautumista työntekoon, kukaan tuskin halusi sitä ikävää kohtaloa itselleen, että joutuisi pakon edestä tekemään töitä. Tulevaisuuden varmasti haaveiltiin pysyvän entisen elämän kaltaisena, ja siksi voisi kuvitella ihmisten halunneen elää mahdollisimman normaalia elämää, myös sodan aikana.

Sodan sytyttyä naiset ymmärsivät nopeasti, että heidän pitäisi nyt suojella itse itseään ja perhettään. *Trials and Triumphs : Women of the American Civil War* -kirjassa kerrotaan, että molempien armeijoiden tuottamat tuhot olivat isoja haasteita naisten luonteenlujuudelle, kärsivällisyydelle, rohkeudelle ja kekseliäisyydelle. Mutta sodan pakottamina naiset kyllä selvisivät. Esimerkiksi vihollisen lähestyessä naiset piilottivat kodin arvotavarat, kuten kirjat, hopeat ja korut, sukulaistensa tai ystäviensä luo tai hautasivat ne maahan, pensasiin, linnunpesiin tai huusseihin. Kirjassa kerrotaan myös eräästä naisesta, joka piilotti jauhosäkin tyynynsä sisään. Tämä oli järkevä teko, sillä jauhopussi sodan aikana saattoi maksaa silloisen kurssin mukaan 500 dollaria. Inflaation vuoksi elintarvikkeet olivat tärkeitä, sillä niitä käytettiin rahan korvikkeena. Jäljellä ollutta rahaa saatettiin ommella esimerkiksi napeiksi mekkoihin vihollisen hämäykseksi. Vaatteet itsessään olivat myös arvokkaita, jonka takia monet pukeutuivat kerroksittain vihollisen lähestyessä.¹⁹² Kekseliäisyys ja hankalista tilanteista selviäminen ovat asioita, joita ihmisen täytyy kyetä tekemään haastavissa, joskus jopa vaarallisissa tilanteissa. Ihmisten selviytymiskyky on koetuksella esimerkiksi juuri kriisitilanteissa, kuten sodassa.

Sisällissodassa myös taisteli satoja naisia, jotka olivat pukeutuneet miehiksi. Osa oli vakoojia, mutta joukossa oli paljon myös tavallisia rivisotilaita, rummunsoittajia ja vartijoita. Osa palasi kotiin sodan päätyttyä ilman, että kukaan oli huomannut, mutta osa jäi kiinni esimerkiksi vangiksi jäädessään. Osa miehiksi pukeutujista myös synnytti sodan aikana, jolloin he automaattisesti jäivät kiinni. Syitä sotaan lähtöön oli monia. Yleisimpien arvellaan olleen patriotismin lisäksi sotilaan eläke sekä muut sosiaaliset mahdollisuudet, joita tarjottiin vain miehille. Kaufman siteeraa teoksessaan DeAnne Blantonin ja Lauren Cookin kirjaa *“They Fought Like Demons”*, joka keskittyy Yhdysvaltain sisällissodan naissotilaisiin:

¹⁹¹ Faust 1996: 81, 86

¹⁹² Culpepper 1991: 167-168, 174-175, 211

“Women who passed as men were, in large part, seeking economic privileges and social opportunities otherwise closed to them. Their transvestitism was a private rebellion against public conventions. By taking a male social identity, they secured for themselves male power and independence, as well as full status as citizens of their nation. In essence, the Civil War was an opportunity for hundreds of women to escape the confines of their sex.” ¹⁹³

Sisällissota oli siis tavallaan mahdollisuus naisille paeta heidän sukupuolensa tuomia rajoja. Tarinat sodassa taistelleista naisista kuulostavat uskomattomilta, eritoten sen vuoksi, että naiset eivät jääneet kiinni mieheksi pukeutumisesta. Pukeutumisen toteutus on varmasti ollut parempi kuin Uuno Turhapuro armeijan leivissä -elokuvassa, mutta tiedostaen rintaman huonot ja tiiviit olot sekä kiinnijäämisen riskit, on naisten rohkeutta ihailtava.

Naisilla oli tärkeä rooli myös sisällissodan sissisotilaiden toiminnassa. Naiset antoivat sisseille yösijoja, ruokaa ja muita tarvikkeita sekä pitivät huolta sotilaiden hevosista. ¹⁹⁴ Ystävällisyyden osoittaminen ja sissisotilaiden auttaminen olivat naisille isänmaan palvelua, johon koko yhteisö oli valjastettu sodan aikana. Sotilaiden auttaminen oli vaarallista, mutta samalla naiset saivat myös suojelua ja turvaa auttamiltaan sotilailta.

Naisten arvellaan tiedostamatta, ja varmasti osittain tiedostaen, patistaneen miehiä värväytymään sotaan, sillä esimerkiksi univormujen ja lippujen ompelulla naiset muistuttivat miehiä heidän sitouksestaan puolustaa omaa maataan. Naisten oma kiinnostus sotaa kohtaan laski kuolinlukujen noustessa. Vaimot kirjoittivat miehilleen rintamille kirjeitä, joissa rohkaisivat miehiä karkaamaan takaisin kotiin. Moni nainen kirjoitti myös hallinnolle vetoavia kirjeitä miesten kotiin päästämiseksi. ¹⁹⁵ Urhoollinen ja kunniakas sota oli muuttunut tuhoisaksi ja tappavaksi. Naisten pyyntöjä voidaan pitää jopa merkkeinä epätoivosta, joka oli syntynyt jatkuvan pelossa elämisen myötä. Rukoukset eivät tuntuneet menevän perille, sillä miehiä kuoli jatkuvasti lisää. Monet naiset myös vierailivat miestensä luona armeijan leireillä. Matkaaminen ja majoittuminen maksoivat paljon, minkä takia monet eivät tähän ryhtyneet, vaikka miehet olisivat pyytäneet. ¹⁹⁶ Kustannuksista ja vaaroista huolimatta ikävä ja huoli kotirintamalla

¹⁹³ Kaufman 2006: 104-105

¹⁹⁴ Sutherland 2013: 30

¹⁹⁵ Cook 2006: 172

¹⁹⁶ Culpepper 1991: 280

saattoivat käydä niin suuriksi, että naiset eivät nähneet muuta vaihtoehtoa kuin matkustaa armeijan luokse. Tämäkin kuvaa hyvin naisten identiteettiä sodan aikana; kaikesta sotaan liittyvästä sekasorrosta ja muutoksesta huolimatta he olivat vaimoja ja äitejä, joiksi heidät oli kasvatettu. Omasta identiteetistä ja roolista yhteiskunnassa on vaikea luopua.

Sodan aikana ja loputtua kaupunkien isoimmat rakennukset, esimerkiksi koulut ja kirkot, muutettiin sairaaloiksi, joissa nuoret miehet huusivat tuskaansa tai kuolemaa. Näissä tilanteissa naisten sairaanhoitotaidoista ja empatiakyvyistä oli hyötyä. Mary Bryanin mukaan jokaiselle kuolleelle annettiin suukko otsalle heidän äitiensä puolesta, vaikka hoitajat eivät välttämättä tienneet edes miesten nimiä.¹⁹⁷ Moni mies oli rikki sodan jälkeen. He tarvitsivat energiaa pärjätäkseen ja noustakseen epätoivosta eteenpäin. Tässä naiset olivat tärkeässä asemassa. Vaikka naiset saivatkin lisää kokemusta ja verkostoja sisällissodan aikana, perhe pysyi silti tärkeänä osana naisten elämää.¹⁹⁸ Takaisin entiseen ei ollut mahdollista palata, mutta jotta yhteiskunta voisi aloittaa jälleenrakennuksen, eteenpäin oli mentävä. Tämä tarkoitti loukkaantuneiden miesten kuntoutumista, mutta myös asenteiden muutosta sekä miehillä että naisilla. Naisten tärkeys yhteiskunnalle ja etelälle oli huomattu sodan aikana. Naiset olivat nyt itsenäisempiä ja rohkeampia, ja heidän panoksensa tulisi olemaan merkittävä myös rauhaan palaamisessa.

Belle Kearney kertoo anarkian kukoistaneen sodan jälkeen. Perheiden kodit oli tuhottu, ihmiset olivat nälissään, ja jotkut olivat jopa paenneet huonoja oloja ulkomaille. Naiset olivat peloissaan jopa poistuessaan kotoa ilman asetta tai miespuolista saattajaa. Ryöstöjä, hyökkäyksiä ja muita laittomuuksia tehtiin paljon, mutta rikoksen tekijöitä ei joko rangaistu ollenkaan tai vain heitä rangaistiin vain hyvin pienesti. Kearneyn mukaan entisistä orjista tuli yhä vaikeampia palkallisia työntekijöitä, jotka eivät esimerkiksi noudattaneet työaikoja. Samaan aikaan isäntien piti tehdä samat vanhat huoltotyöt ja maksaa samat verot kuin ennen. Kearney vertaakin isäntien avuttomuutta orjien avuttomuuteen ennen heidän vapauttamistaan.¹⁹⁹ Väkivaltaiset olot jälleenrakennuksen aikana eivät karttaneet naysiakaan. Eri sekasortoa aiheuttaneet ryhmät ottivat kohteikseen myös naisia köyhien miesten ja muiden “alemman luokan valkoihoisten” kanssa. Esimerkiksi tummaihoisen ihmisen seurassa nähdyiltä naisilta

¹⁹⁷ DAS: Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*: 32

¹⁹⁸ Hilde 2012: 181, 206

¹⁹⁹ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 11-12

saatettiin polttaa hiukset päästä.²⁰⁰ Tasa-arvoista yhteiskuntaa oli vaikea puolustaa, kun joutui pelkäämään henkensä edestä mahdollisia kostotoimia. Vaikka osa etelävaltioiden valkoihoisista asukkaista pitikin orjuuden lopettamista oikeana päätöksenä, he olivat silti vähemmistöä verrattuna sodan lopputulokseen pettyneihin etelän patriootteihin, joiden mielestä orjuus oli oikeutettua.

Sota oli ohi, miehiä oli kuollut, hedelmälliset pellot olivat jääneet tyhjilleen, perheiden kauniit kodit tuhottu ja etelän orjatalous siirretty historiaan. Vaikka yhteiskunta ja sen säännöt olivat muuttuneet, tai ehkä juuri sen vuoksi, sodan ajan naiset nousivat ja tarttuivat kirjaimellisesti auraan, kuten Caroline Merrick asian hienosti ilmaisee, eivätkä katsoneet enää sen jälkeen taakseen. Merrickin mielestä naisten sankaruutta ei ole tunnustettu tai tiedostettu sen ansaitsemalla tasolla.²⁰¹ Virginia Clay-Clopton pukee hyvin ajatuksensa sanoiksi:

*“Looking back upon the prophecies of ultimate defeat that were uttered in those days, by men accustomed to sound the security of governments, I am thrilled at the flood of patriotic feeling on which our men and women were borne to continue in arms against such overwhelming forces and conditions as were brought against them.”*²⁰²

Naisten teoista sodan aikana kerrottiin paljon lähdemateriaaleissa. Naiset toimivat sodassa aktiivisesti, vaikka eivät itse rintamalla toimineetkaan. Ompelutyöt, avustusjärjestöt, suojaisan majapaikan antaminen, rohkaisevien kirjeiden kirjoittaminen, sairaanhoitotyö ja rukoilu miesten kotiinpaluun puolesta saivat naisten ajan kulumaan nopeasti kaiken sen työn ohella, mitä miehiltä heille jäi. Naiset myös kärsivät sodassa miesten lailla, tosin eivät niin suurissa lukumäärissä kuin miehet. Siviilihyökkäykset ja jälleenrakennuksen ajan väkivaltaisuuksien ulottuivat kotirintamalla olleisiin, kuten myös jatkuvat pelot ja huolet rintamalla olleiden miesten hyvinvoinnista. Naiset ottivat hurjia harppauksia sisällissodan aikana ja sen jälkeen omaan asemaansa ja itsenäisyyteensä liittyen. Isänmaallisuutta ja uskoa tulevaan naisilta löytyi paljon, ja elämän jatkumisen kannalta sodan jälkeen hyvä niin.

²⁰⁰ Clinton; Silber 2006: 150

²⁰¹ DAS: Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*: 112

²⁰² DAS: Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*: 178

5.2 Naisten aseman muutos

Naisten asema yhteiskunnassa koki valtavan muutoksen Yhdysvaltain sisällissodan myötä. Muutoksia tapahtui esimerkiksi arjessa, perheen dynamiikassa, työelämässä ja koulutuksessa. Kaikki muutokset eivät kuitenkaan olleet pysyviä. Monessa asiassa palattiin ennen sotaa olleisiin asetelmiin, mutta osa muutoksista myös säilyi ja kehittyi vuosien kuluessa.

Sota muutti naisten identiteettiä. *Mothers of Invention : Women of the slaveholding South in the American Civil War* -teoksessa kerrotaan, kuinka naiset olivat perinteisesti määritelleet itsensä aina miesten kautta, ensin isän ja naimisiinmenon jälkeen miehensä kautta. Naisten identiteetti oli nuoresta asti sidottuna vaimoksi ja äidiksi tulemiseen, sillä nuorena keskityttiin vain suhteiden luomiseen ja häistä haaveilemiseen. Tämän vuoksi naisten odotukset avioliitosta ja heteroseksuaalisesta rakkaudesta olivat niin suuret, että sodan myötä tulleiden muutosten vuoksi naisten identiteetti muuttui myös. He eivät enää tieneet, miten tai minkä kautta määrittellä itseään miesten lähdettyä sotaan. Sodan vuoksi naiset joutuivat elämään ilman avioliiton tuomaa suojaa ja intimitteettiä. Miehen ja vaimon välinen suhde muuttui väkisin sodan myötä, mutta sodalla oli myös positiivisia vaikutuksia avioliiton instituutioon. Sota nimittäin poisti ainakin osittain leiman, joka tuli, jos nainen ei ollut aviossa tiettyyn ikään mennessä.²⁰³ Teoksessa puhutaan enimmäkseen yläluokan naisten arjen muutoksesta, mutta samaa aatemaailmaa voi rinnastaa osittain myös vähävaraisten perheisiin. Naiset ja tytöt olivat perheen talouden pyörittäjiä miesten rinnalla, mutta mies oli kuitenkin perheen pää, kuten tuona aikana tapana oli.

Sota muuttaa ja joskus myös tuhoaa perinteisiä sukupuolirooleja. Joan E. Gashin pohtii artikkelissaan *The Civil War in American Culture* -teoksessa muun muassa "womanhoodin" tarkoitusta ja sen muutosta sodan aikana. Mitä naiseus tarkoitti, ja oliko valko- ja tummaihoisilla erilaista naiseutta?²⁰⁴ Naiset näkivät itsensä miesten kautta, ensin tyttärinä ja siskoina, sitten vaimoina ja äiteinä. Sodan myötä miehet katosivat kotoa, minkä vuoksi naiset eivät voineet peilata itseään enää miehistä. Oma identiteetti ja naiseus piti määrittellä nyt itse, ja se oli uutta naisille. Perinteisesti naisilla oli paine käyttäytyä ja esiintyä tietyllä tavalla, joka samalla myös ylläpiti kansan kulttuurillista identiteettiä. Nämä tavat tukivat perinteisiä

²⁰³ Faust 1996: 139-141

²⁰⁴ Kaufman 2006: 94, 96

sukupuolirooleja, joissa mies toimii kodin ulkopuolella, nainen kodin sisäpuolella. Miehen piti olla rohkea ja kohdata ulkopuolinen maailma, johon saattoi kuulua myös sotia ja konflikteja. Nainen jäi kotiin ja vältti ristiriitaisia tilanteita. Tämän käsityksen vuoksi miehet olivat “pakotettuja” olemaan perinteisen ajatusmaailman kritisoijia vastaan.²⁰⁵ Voidaan ajatella, että perinteisen sukupuoliroolit korostuivat sodan myötä, jolloin miehet lähtivät taistelemaan sotaan maansa kunnian puolesta, kun taas naiset jäivät kotiin hoitamaan perhettä ja perheen tilaa. Toisaalta sota muutti perinteisiä sukupuolirooleja, kun naiset alkoivat pyörittää kotirintamalla jäänyttä yhteisöä.

Perinteisessä ajattelumallissa ja sukupuoliroolijaottelussa ongelma nousee esiin, kun sota tulee kotiin, joka piti olla naisille tarkoitettu “suojattu näyttämö”, jossa suorittaa oma roolinsa. Tällöin naisten yksityisestä elämästä tulee julkista, joten heidän on pakko toimia.²⁰⁶ Tässä tilanteessa naiset jäivät ristituleen aatteellisella tasolla. Heidät oli kasvatettu patriarkaalisten arvojen ja uskon moraalin kautta, eivätkä he tämän vuoksi normaalisti olleet myötämielisiä sodalle. Sodan uhatessa omaa yhteisöä ja kansaa naisten patriotismi nousi esiin. Tämän lisäksi myös halukkuus vapaaehtoistyöhön ja taloudellinen pakote mennä töihin olivat syitä, miksi naiset pystyivät ohittamaan periaatteensa.²⁰⁷ Sodan tai muun konfliktin kaltainen kriisitilanne ajaa ihmiset vaikeisiin olosuhteisiin, joissa ihminen joutuu joskus ylittämään itsensä ja kykynsä sekä muuttamaan periaatteitaan. Tämä tuntuu kuitenkin olevan hyväksyttyä, esimerkkinä sodan aikana tehdyt vastustajan tapot ja haavoittamiset. Kukaan yleensä ei kyseenalaista tai tuomitse ihmisen erilaista tai vahingoittavaa käytöstä sodan aikana, jos siitä on voiton kannalta hyötyä. Sodissakin on säännöt, mutta toisaalta niitä rikotaan alituisesti, niin kuin valitettavan monen sodan kohdalla on huomattu.

Arkisempaan muutoksena etelän naisten elämässä voidaan pitää yhdistystoimintaa. Etelävaltiolaisilla naisilla ei ennen sotaa ollut paljoa yhdistyksiä, toisin kuin pohjoisvaltiolaisilla. Syynä tähän olivat etelän pitkät välimatkat, minkä vuoksi yhdistyksiä oli lähinnä kaupungeissa. Sodan kautta vapaaehtoistyöstä tuli hyvin suosittua etelässä, mikä lisäsi myös yhdistystoimintaa. Ryhmät ja yhdistykset voimaantuivat naisia naisina; he saivat itse tehdä tärkeiksi kokemiaan asioita itsenäisinä, ilman miehiä. Useimmat ryhmät olivat arvoiltaan konservatiivisia, joissa korostettiin etelän perinteitä, mikä teki vapaaehtoistyöstä vielä

²⁰⁵ Kaufman; Williams 2010: 15-16

²⁰⁶ Ibid. 16

²⁰⁷ Cook 2014: 169

houkuttelevampaa.²⁰⁸ Sodan kautta naisista tuli itsenäisempiä, sillä he saivat itse päättää asioistaan aiempaa enemmän. Auttamistyön kautta naiset tunsivat itsensä tärkeiksi ja arvostetuiksi tavalla, jota he eivät ennen olleet kokeneet. Kuten nykypäivän talkoot, yhdistystoiminta lähensi yhteisöä ja loi myös tietynlaista turvaa naisille uusien sosiaalisten kontaktien lisäksi.

Sisällissodan aikainen taloudellinen vapautuminen muutti naisten taloudellista statusta.²⁰⁹ Belle Kearney kirjoittaa elämäkerrassaan sodan jälkeisestä suuresta muutoksesta työntekoon suhtautumisessa. Toimettomuus nähtiin häpeällisenä, ja myös nuoret tytöt ja pojat ymmärsivät työn arvokkuuden ja kunniakkuuden, jonka kautta omat unelmat pystyi toteuttamaan. Kearneyn mielestä orjatalous oli epärealistinen ja epäluonnollinen elintapa, joka katosi sisällissodan myötä.²¹⁰ Tämä ei tietenkään ollut kaikkien etelävaltiolaisten mielipide orjuudesta, eivätkä yläluokan edustajat varmastikaan itse mielellään tehneet töitä, ainakaan raskasta fyysistä työtä, vaikka työntekoa arvostivatkin. Aiemmin vain opetustyötä pidettiin soveliaana työnä naiselle kodin ulkopuolella, mutta sota muutti tämän ajatuksen. Florence Nightingalen innoittamana sairaanhoidosta tuli naisille arvostettu ammatti.²¹¹ Naiset pitivät työtään tärkeänä osana historiaa ja halusivat olla esikuvia tuleville sukupolville. Sairaanhoidotyötä voitiin pitää sekä feministisenä uhrautumisena että tasa-arvoa edistäneenä toimena, joka mursi perinteisiä sukupuolirooleja.²¹² Aiemmin lääketiedettä olivat harjoittaneet yleensä vain miehet, sekä lääkärin että sairaanhoitajan ammateissa. Naiset ovat mahdollisesti kokeneet työssään väheksyntää sukupuolensa vuoksi, mutta tämä oli ohimenevä trendi, kuten tänä päivänä hyvin tiedämme.

Myös asenteet naisten koulutusta kohtaan muuttuivat sisällissodan myötä. Kearney kertoo esimerkiksi julkisilla kouluilla olleen huono maine ennen sotaa, ja hänen isänsä ei ollut ollut kovin tyytyväinen, kun Kearney aloitti työt julkisessa koulussa. Vuosien varrella julkisissa kouluissa opiskelusta tuli yhä hyväksytympää, ja niitä ylistettiin niiden ennakkoluulottomuudesta ottaa opiskelijoiksi myös vähävaraisten perheiden tyttäriä. Sodan jälkeen naisten oli helpompi päästä haluamiinsa oppilaitoksiin, esimerkiksi lääketieteelliseen,

²⁰⁸ Faust 1996: 23-24

²⁰⁹ Clinton; Silber 2016: 5

²¹⁰ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 44

²¹¹ Culpepper 1991: 315-316

²¹² Hilde 2012: 204

joihin olivat aiemmin päässeet vain miehet.²¹³ Tämä oli suuri askel naisten yhteiskunnalliselle asemalle ja tasa-arvolle, joskin työnsarkaa riitti vielä molemmissa tapauksissa.

*“The terrors of misrule, reconstruction, the long years of negro domination, and the worse rule of thieving carpet-baggers, did not shake the stern soul of the Confederate. Not one in a thousand deserted his race or forsook the faith of his forefathers, and now he sees the fruit of his labors, and his faith in states redeemed and independent, and communities careless of the opinions of the worshippers of an inferior race. If America is saved from the fate of San Domingo and Jamaica, the salvation came by the courage, faith and persistence of the Confederate soldier and southern women.”*²¹⁴

Kuten edellisessä lainauksessa mainitaan, naisten peräänantamattomuus, rohkeus ja usko oli sotilaiden tekojen ohella etelän pelastus jälleenrakentamisen aikana. Vaikka William Houghtonin tekstissä on isossa osassa naisten kunnioittaminen, siinä näkyy kuitenkin myös paljon rasistisia ajatuksia. Janne Haikari kertoo artikkelissaan *Kun sota loppuu mutta velvoitteet jatkuvat - Suomen jälleenrakentaminen Kotiliesi -lehdessä 1940-1941* jälleenrakentamisen aja olevan aina konkreettisen rakentamisen ja työnteon ohella muistamista ja unohtamista²¹⁵. Oman kansan historia ja tapahtumat on kansallisen identiteetin kannalta hyvä muistaa, mutta jotta kansa pystyy jatkamaan eteenpäin kriisin jälkeen, on olennaista myös unohtaa siitä osa. Sodan loputtua etelässä käytiin paljon keskustelua siitä, miten Konfederaation menneisyys ja etelän kansallinen identiteetti saadaan säilymään jälleenrakennuksen aikana. Naisilla oli suuri rooli nationalismiin säilyttämisessä ja luomisessa etelässä. Miehet joutuivat nielemään tappionsa ja pysyttelemään hiljaa hävitystä sodasta ja sen katkeruudesta, mutta naiset jatkoivat patrioottisia puheitaan, haukkuivat avoimesti pohjoisvaltiolaisia ja esimerkiksi nolasiivat pohjoisvaltiolaisia sotilaita.²¹⁶ Vaikka osapuolten välillä oli rauha, naiset silti jatkoivat omanlaista sodankäyntiään ja vastakkainasettelua. Tämä saattoi pitää pientä “kapinahenkeä” yllä, mikä auttoi jaksamaan vaikean jälleenrakennusajan yli.

²¹³ DAS: Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*: 74-75, 84, 113

²¹⁴ DAS: Houghton, M. B.; Houghton, W. R.: *Two Boys in the Civil War and After*: 81

²¹⁵ Karonen; Tarjamo 2006: 268

²¹⁶ Clinton; Silber 2006: 170-171

Naiset valjastivat myös kulttuurin avukseen nationalismin ylläpitoon. He esimerkiksi kirjoittivat runoja ja fiktiivisiä tarinoita sekä esseitä, artikkeleita ja kolumneja, joissa valittivat vapaasti Unionin toimista. Kuuluisia tuon ajan kolumnisteja olivat muun muassa Betsey Bittersweet sekä Florence Fay. Toimien kritisoiminen kirjoitusten kautta, varsinkin peitenimien alla, saattoi olla viisaampi vaihtoehto kuin suora ja konkreettinen toiminta. Kirjoitetussa asussa ne myös jäivät jälkikpolville luettavaksi sellaisenaan, elleivät joutuneet tuhotuiksi tai sensuurin kohteeksi. Naiset olivat saaneet julkisemman roolin sodan aikana, minkä pelättiin uhkaavan miehen dominoivaa roolia kotona. Jotkut katsoivat jopa miesten hyväksyvän naisia helpommin jälleenrakennuksen toimet. Pohjoisvaltiolainen toimittaja kommentoikin osuvasti *“miehet ovat alistettuja, mutta kuka alistaa naiset?”*²¹⁷ Naisten esiinastuminen monella eri yhteiskunnan näyttämöllä sodan aikana ja sen jälkeen loi jalansijaa naisten yhteiskunnallisen aseman muutokselle. Miesten rooli perheen päänä jatkui peloista huolimatta, mutta kuinka dominoivana? Siihen oli hyvin voinut tulla muutos.

Vaikka naiset saivat enemmän ääntään kuuluville ja askeleen kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa, etelän kulttuuri pysyi yhä patriarkalisena, kuten oli tilanne monen muunkin valtion kohdalla. Patriarkalisuudesta huolimatta valtiot käyttävät nationalistisissa tunnuksissaan ja identiteetin ilmaisussa yleensä feminiinisiä symboleja, kuten ilmaisussa *mother country*. Tästä huolimatta naiset ovat pienesti edustettuina politiikassa, nykyään hieman enemmän, mutta 1800-luvulla he olivat hyvin marginaalisessa asemassa politiikassa. Naiseuden käyttö valtion symboleissa on silti tärkeää patriarkaliselle valtiolle; naisten ajatellaan olevan heikompia, joten miesten pitää puolustaa heitä, kuten myös omaa valtiotaan. Tämä asetelma tekee naiset riippuvaisiksi miehistä ja laskee heidät alisteiseen asemaan miesten rinnalle.²¹⁸ Näin myös etelässä. Miehet taistelivat yhtä lailla orjuuden säilyttämisen puolesta kuin myös oman kansansa identiteetin ja kulttuurin puolesta. Tähän identiteettiin ja kulttuuriin kuuluivat tiukasti osana “neidot pulassa”, eli heikommassa asemassa oleva miehistä riippuvainen nainen, jota miehet puolustavat ja palvovat. Sodan tuomat muutoksen olivat murskaamassa tämän ritari-ihanteen ja tekemässä etelästä yhä modernimpaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

²¹⁷ Clinton; Silber 2006: 170-173

²¹⁸ Kaufman; Williams 2010: 15

Voidaan myös nähdä, että mitä vanhoillisempi kansa tai valtio, sitä enemmän he käyttävät perheeseen ja syntymiseen liittyviä vertauksia ja termejä. Sanat kuten *syntymä*, *veri*, *poika*, *tytär*, *äiti* ja *isä* ovat hyviä esimerkkejä tässä merkityksessä käytetyistä termeistä. Myös sukupuolta korostetaan; mies on soturi ja nainen on hoivaaja. Sukupuolitetun nationalismin mukaan kansallisissa konfliktitilanteissa naiset ovat kuitenkin aktiivisia osallistujia, joko taustalla tai taistelemassa, jolloin he samalla ottavat osaa poliittisen identiteetin kamppailuun.²¹⁹ Konfederaation naisten aktiivinen osallistuminen sotaan auttoi etelää selviämään sodasta. Vaikka taloudellisesti meni pitkä aika, ennen kuin etelä pääsi jaloilleen, tie olisi voinut olla paljon vaikeampi, jos naiset eivät olisi ottaneet yhtä osallistuvaa roolia.

Uudet sodat, jotka eivät ole minkään edellisen sodan jatkoa pienen rauhanajan jälkeen, päättyvät harvoin rauhansopimukseen. Sodan jälkeen vallitsevaksi tilaksi jää yleensä eräänlainen välitila rauhan ja väkivaltaisuuksien välille. Näin kävi myös Yhdysvaltain sisällissodassa. Tällaisissa “jähmettyneissä sodissa” eniten kärsivät yleensä siviilit. Ilman turvallisuuden tunnetta rauhaan ei voi palata, kuten ei myöskään jälleenrakennuksen aikana.²²⁰ Naisten mukaan ottaminen rauhaan palaamisen suunnitteluun ja rauhanneuvotteluihin on osoittautunut hyödylliseksi. Naisten äidillinen identiteetti on kansainvälinen, ja sen avulla he voivat ylittää kansainvälisiä rajoja, jonka kautta heidän on helpompi löytää yhteinen sävel osapuolten välille. Naiset yleensä tuntevat yhteisönsä paremmin kuin miehet, milloin he tietävät mitä yhteisö rauhalta haluaa.²²¹ Naisten ottaminen mukaan on myös talouden kannalta hyvä päätös, sillä yksipuolisella suunnittelulla harvoin saadaan aikaan rauhaa, jonka väärä valintoja ei tarvitsisi myöhemmin korjata²²². Yhdysvaltain sisällissodassa rauha solmittiin miesten kesken, mikä saa pohtimaan, millainen lopputulema olisi ollut, jos naisia olisi otettu mukaan neuvotteluihin. Toisaalta osapuolten välille jäi sodan jälkeen paljon kitkaa ja katkeruutta, joten voi olla, että rauha olisi ollut haastavaa saavuttaa, osallistui rauhanneuvotteluihin kuka tahansa.

Konfliktin lopettamisen ja rauhan solmimisen lisäksi naisilla on tärkeä rooli rauhallisten olojen ylläpitämisessä. Rauhan ylläpitämisessä oleellisinta ei ole se, ettei tekisi väkivaltaa, vaan aiempien tapahtumien ymmärtäminen ja omien tekojensa oikeuttamisen kyseenalaistaminen.

²¹⁹ Kaufman; Williams 2010: 15-16

²²⁰ Karonen; Tarjamo 2006: 30-31

²²¹ Kaufman; Williams 2010: 30

²²² Karonen; Tarjamo 2006: 297

Rauhan solmiminen on vallassa olevan elimen tehtävä, kun taas sen ylläpito tavallisen kansan harteilla. Jotta rauhansopimuksesta tulisi vakaa, jo rauhan solmimisvaiheeseen tarvitaan mukaan ruohonjuuritason edustaja, joka tuo asiaan erilaisia näkemyksiä. Tätä kuitenkin harvoin tapahtuu käytännössä. Naiset auttavat luomaan oikeanlaisen sosiaalisen ja poliittisen rakenteen jälleenrakennuksen ajalle kokemuksiensa ja sukupuolen tuomien sosiaalisten ominaisuuksien avulla. Näiden kautta uusien konfliktien syntyminen voidaan välttää.²²³ Vaikka osa etelävaltioiden naisista kritisoi julkisesti pohjoisvaltioita ja heidän toimiaan, ihmiset halusivat kuitenkin ennen kaikkea rauhaa rakentaa yhteiskuntansa uudelleen. Siihen ei kuitenkaan muodostunut mahdollisuutta molempien osapuolten provosoinnin vuoksi.

Naisten elämä muuttui paljon sodan aikana ja jälkeen, eikä pelkästään sen vuoksi, että heidän miehensä ja poikansa lähtivät rintamalla. Naisilla oli paljon totuteltavaa uuteen elämään perheen talouden päänä, elättäjänä ja joissain tapauksissa jopa työn tekijänä. Naisten ja tyttöjen työ- ja koulutusmahdollisuudet paranivat sisällissodan myötä. Itsenäistymisen kautta naiset saivat ääntään kuuluviin myös sodan jälkeen, kun miesten ei sallittu arvostella avoimesti pohjoisen miehittäjiään. Naisten rooli valtiolle on tärkeä myös nationalistisissa symboleissa ja rauhaan palaamisen prosessissa. Naisten asema parani ja muuttui monella tapaa sodan aikana, mutta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan oli silti vielä matkaa.

²²³ Kaufman; Williams 2010: 87-88

6. Päätäntö

Päädyin tutkimaan Pro Gradu -tutkielmassani Yhdysvaltain sisällissotaa etelävaltiolaisten näkökulmasta nationalismiin vuoksi. Nationalismi aiheena ja aatteena kiinnostaa minua paljon sen globaaliuden, mystisyyden ja yhteenkuuluvuuden takia. Etelävaltiot osoittautuivat hyväksi tutkimuskohteeksi juuri isänmaallisuutensa ja patriotisminsa ansiosta, jotka näkyvät Yhdysvaltojen historiassa hyvin räikeästi esimerkiksi sisällissotaa edeltävinä ja sen jälkeisinä aikoina. Se, että yhden valtion sisälle pystyy muodostumaan kaksi kulttuuriltaan ja identiteetiltään niin erilaista yhteisöä, on hyvin mielenkiintoinen ilmiö.

Millaisina etelävaltiolaiset kuvasivat itseään ja omaa identiteettiään? Entä millaisena he kokivat vihollisensa, eli pohjoisvaltiolaiset? Etelävaltiolaiset näkivät yhteiskuntansa olleen täydellinen ennen sotaa, moni kuvailikin etelää paratiisiksi ennenkuin sota tuhosi sen. Etelävaltiolaiset kokivat olleensa ystävällisiä, kohteliaita ja perinteitä kunnioittavia ihmisiä, jotka halusivat elää rauhassa omien, konservatiivisten ehtojensa mukaan. Isänmaallisuus oli arvostettu hyve, jota osoitettiin muun muassa ihailemalla entisten sotien sotilaita, haaveilemalla univormuun pukeutumisesta ja olemalla avoimesti valmis ryhtymään sotaan etelän puolesta. Etelävaltiolaisten identiteettiin kuului vahvasti uskonnollisuus, patriotismi sekä valkoisen ylivallan korostaminen, jotka näkyivät vahvasti jokaisessa alkuperäislähteessä.

Etelävaltiolaisilla oli pinttynyt viholliskuva pohjoisvaltiolaisista tönkeänä ja omaa etuaan ajattelevana kansana, joka halusi tuhota etelän kauniin yhteiskunnan säädöksillä ja politiikalla, joka ei sopinut etelän aatemaailmaan. Teksteissä oli selkeästi nähtävissä ”me vastaan te” -asetelma pohjoisen ja etelän välillä. Pohjoisvaltiolaisia kutsuttiin lähteissä erilaisilla nimityksillä, joista osa oli neutraaleja (esimerkiksi *jenkki*, *federaali*) ja osa negatiivisia (esimerkiksi *otus*, *radikaali*, *pohjoisen tunkeilija*). Etelävaltiolaiset kokivat itsensä ja yhteisönsä erilaiseksi verrattuna pohjoiseen, mikä aiheutti osapuolten välille paljon eripuraa jo ennen sisällissotaa.

Sisällissodan suurin ja näkyvin muutos etelän yhteiskunnassa oli orjien vapautuminen. Orjien vapautus oli etelävaltiolaisille suuri järkytys, sillä etelän talous perustui orjantyövoiman käyttöön. Sodan jälkeen yhteiskunnassa vallitsi sekasorto ja hämmennys, kun vapautetut orjat yrittivät päästä mukaan yhteiskuntaan vapaina kansalaisina. Orjia kuvailtiin alkuperäislähteissä

monilla eri termeillä, jotka useimmiten viittasivat suoraan orjien rooliin yhteiskunnassa (*orja*) tai heidän ihonväriinsä (esimerkiksi *darkies*). Joissain tapauksissa omistajilleen läheisimmistä orjista käytettiin myös heidän kutsumanimiään. Orjia kuvailtiin alempiarvoisiksi, lapsenomaisiksi olennoiksi, joita valkoihoiset suojelivat pitämällä heitä orjuudessa. Orjuutta oikeutettiin monella eri tavalla, mutta etelästä löytyi myös orjuuden vastustajia. Muun muassa he joutuivat monen entisen orjan tapaan eri ryhmien, kuten Ku Klux Klanin, väkivallan uhreiksi sisällissodan päätyttyä.

Naisten aseman muutos sodassa ja sodan jälkeen oli väistämätöntä, sillä miesten lähdettyä sotaan yhteiskunta jäi naisten pyörittäväksi. Kotitilan hoitamisen lisäksi naiset osallistuivat sotaan kotirintamalta käsin esimerkiksi ompelemalla rintamalle varusteita ja toimimalla sairaanhoitajina. Naiset kokivat sotaan osallistumisen olevan heidän velvollisuutensa isänmaataan kohtaan, mutta samalla työnteko antoi heille myös muuta ajateltavaa pelon ja huolen keskellä. Sodan loputtua ja miesten palattua kotiin naiset palasivat osittain vanhoihin rooleihinsa, mutta moni asia myös kehittyi. Esimerkiksi naisten kouluttautumismahdollisuudet paranivat ja naisille sopivaksi työkseen katsottiin opettajan työn lisäksi nyt myös muita vaihtoehtoja.

Kaikissa lukemissani alkuperäislähteissä on tärkeää muistaa lähdekritiikin kautta kuka tekstin on kirjoittanut, milloin se on kirjoitettu ja kenelle se on mahdollisesti tarkoitettu. Lähdekriittisin silmin etelävaltiolaisten kirjoitukset kuulostavat nostalgisoinnilta ja romantisoinnilta, ja tämä saattaa vääristää tapahtumien todellisuutta.

Yhdysvaltain sisällissota tasoitti pitkään eteläisten ja pohjoisten osavaltioiden välillä olleita jännitteitä. Sodan tuloksena yhteiskunta tasa-arvoistui, ainakin teoreettisesti. Orjuus lopetettiin ja naisten asema parani sodan myötä. Muutos ei loppujen lopuksi ollut kovin suuri niin tasa-arvoisemman yhteiskunnan saavuttamisen kuin osapuolten välisen yhteisymmärryksen löytämisenkään suhteen. Viholliskuvat jäivät elämään vielä pitkäksi aikaa sodan jälkeen. Jälleenrakennuksen aikakausi oli kaikille osapuolille sekasortoista aikaa, jota voidaan kutsua jopa sisällissodan jatko-osaksi.

7. Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet *Documenting the American South* -sivustolta (DAS):

Bryan, Mary Norcott: *A Grandmother's Recollections of Dixie*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/bryan/menu.html>

Carroll, John W.: *Autobiography and Reminiscences of John W. Carrol*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/carroll/menu.html>

Clay-Clopton, Virginia: *A Belle of the Fifties: Memoirs of Mrs. Clay, of Alabama, Covering Social and Political Life in Washington and the South, 1853-66*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/clay/menu.html>

Houghton, Mitchell Bennett; Houghton, William Robert: *Two Boys in the Civil War and After*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/houghton/menu.html>

Kearney, Belle: *A Slaveholder's Daughter*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/kearney/menu.html>

Macon, Thomas Joseph: *Life Gleanings*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/macon/menu.html>

Merrick, Caroline Elizabeth Thomas: *Old Times in Dixie Land: a Southern Matron's Memories*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/merrick/menu.html>

Thomas, Edward J.: *Memoirs of a Southerner, 1840-1923*

<https://docsouth.unc.edu/fpn/thomas/menu.html>

Muita aikalaislähteitä *Documenting the American South* -sivustolta (DAS):

Texan Rangers -runo

<https://docsouth.unc.edu/imls/texan/texan.html>

The Confederate Soldier's Wife Parting From Her Husband -runo

<https://docsouth.unc.edu/imls/wife/wife.html>

The Southern Cross -runo

<https://docsouth.unc.edu/imls/tuckerg/tucker.html>

Tutkimuskirjallisuus:

Anderson, Benedict; Kuortti, Joel; Nurmiainen, Jouko: *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Vastapaino. Tampere 2007.

Catton, Bruce: *America goes to war : the Civil War and its meaning in American culture*. Wesleyan University Press. Hanover 1986.

Clinton, Catherine; Silber, Nina:

Battle scars : gender and sexuality in the American Civil War. Oxford University Press. Oxford 2006.

Cook, Robert: *Civil War America : Making a Nation, 1848-1877*. Taylor and Francis. Hoboken 2014.

Culpepper, Marilyn Mayer: *Trials and triumphs : women of the American Civil War*. Michigan State University Press. East Lansing 1991.

Dickerson, Donna Lee: *The Reconstruction era : primary documents on events from 1865 to 1877*. Greenwood Press. Westport 2003.

Doyle, Don H.: *American Civil Wars*. The University of North Carolina Press 2017.

Faust, Drew Gilpin: *Mothers of invention : women of the slaveholding South in the American Civil War*. University of North Carolina Press. Chapel Hill 1996.

Genovese, Eugene D.: *The slaveholders' dilemma : freedom and progress in southern conservative thought, 1820-1860*. University of South Carolina Press. Columbia 1995.

Harrison, Kimberly: *The Rhetoric of Rebel Women : Civil War Diaries and Confederate Persuasion*. Southern Illinois University Press. Carbondale 2013.

Henriksson, Markku: *Siirtokunnista kansakunnaksi : Johdatus Yhdysvaltain historiaan*. Gaudeamus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 1990.

Hilde, Libra Rose: *Worth a dozen men : women and nursing in the Civil War South*. University of Virginia Press. Charlottesville 2012.

Hobsbawm, Eric: *Nationalismi*. Cambridge University Press. Cambridge 1992.

Hobsbawm, Eric; Ranger, Terence (toim.): *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press. Cambridge 1983.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysi : teorian, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. Tampere 2016.

Karonen, Petri; Tarjamo, Kerttu (toim.): *Kun sota on ohi. Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2006.

Kaufman, Joyce P.; Williams, Kristen P.: *Women and war : gender identity and activism in times of conflict*. Kumarian Press. Sterling 2010.

Kaufman, Will: *The Civil War in American culture*. Edinburgh University Press. Edinburgh 2006.

McGary, Howard; Lawson, Bill E.: *Between Slavery and Freedom. Philosophy and American Slavery*. Indiana University Press 1992

Nelson, Megan Kate: *Ruin nation : destruction and the American Civil War*. University of Georgia Press. Athens 2012.

Pakkasvirta, Jussi; Saukkonen, Pasi (toim.): *Nationalismit*. WSOY. Porvoo 2005.

Parish, Peter J.: *Slavery : the many faces of a Southern institution*. Keele University Press. Edinburgh 1995.

Smith, John David: *Interpreting American history : reconstruction*. The Kent State University Press. Kent 2016.

Spencer, Philip; Wollman, Howard (toim.): *Nations and Nationalism : a reader*. Rutgers University Press. New Brunswick, New Jersey 2005.

Steinmetz, Willibald; Freedon, Michael; Fernández-Sebastián, Javier: *Conceptual History in the European Space*. Berghahn Books. New York 2017.

Sutherland, Daniel E.: *American Civil War guerrillas : changing the rules of warfare*. Praeger. Santa Barbara 2013.

Woodworth, Steven E.: *This great struggle : America's Civil War*. Rowman & Littlefield Publishers. Lanham 2011.

Muu lähdemateriaali:

Harvard College Writing Center: How to Do a Close Reading?
<https://writingcenter.fas.harvard.edu/pages/how-do-close-reading>

KvaliMOTV: Diskurssianalyysi
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_1.html